COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

LETOPISEȚUL
ȚĂRII MOLDOVEI

DELA

ISTRATIE DABIJA PÂNĂ LA DOMNIA
A DOUA A LUI ANTIOH CANTEMIR
1661 — 1705

EDITAT DE

C. GIURESCU

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1913

www.dacoromanica.ro

LETOPISEŢUL ŢĂRII MOLDOVEI

DELA 1661—1705

61786. *Giurescu, Let piseţul Mol ovei dela 1661—1705.*

www.dacoromanica.ro

COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

LETOPISEȚUL
ȚĂRII MOLDOVEI

DELA

ISTRATIE DABIJA PÂNĂ LA DOMNIA
A DOUA A LUI ANTIOH CANTEMIR
1661 — 1705

EDITAT DE

C. GIURESCU

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1913

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA

Letopiseţul de faţă este inedit. Cu toate că manuscriptele în cari s'a transmis se află în Biblioteca Academiei Române şi erau cunoscute de mult, valoarea lui ca izvor istoric independent a trecut neobservată. Din cauza asemănării cu Cronica racoviţeană, atribuită lui Nicolae Muste, şi cu Cronica lui Neculce, a fost considerat până acum ca o compilaţiune după acestea, pe când în realitate le servise drept izvor. Cu noul letopiseţ istoriografia moldovenească se îmbogăţeşte cu o lucrare originală, care este în acelaş timp şi o preţioasă contribuţie pentru limpezirea unora din controversele la cari au dat naştere studiile asupra cronicelor moldoveneşti din prima jumătate a secolului al XVIII. El a fost reprodus aproape în întregime în Cronica racoviţeană, ale cărei elemente constitutive ni se lămuresc, şi a format izvorul de căpetenie pe care l-a urmat Neculce pentru începutul cronicei sale. Origina celor mai multe dintre ştirile istorice din prima parte a acestor importante izvoare ni-i acum cunoscută. In ce priveşte normele de cari m'am călăuzit pentru editarea lui, câteva lămuriri sunt necesare. Letopiseţul ne interesează ca izvor istoric şi ca operă literară. Valoarea lui filologică, şi din cauza epocei târzii căreia aparţine, şi din cauza transmiterii lui în còpii cu mult posterioare, este minimă. Ea nici nu m'a preocupat, scopul mieu fiind să dau o ediţie istorică nu filologică. N'am căutat deci nici să reconstitui, prin comparaţie cu alte texte contimporane, particularităţile caracteristice ale limbii din timpul când scrie autorul anonim, nici să redau cu minuţiozitate pe acelea ale scriitorilor de mai târziu ai manuscriptelor, cari ni-au păstrat textul. Am respectat pretutindeni cuvântul pe care l-am găsit în manuscripte, dar am sacrificat fără ezitare particularităţile

www.dacoromanica.ro

dialectale şi ortografice ale diferiţilor copişti, alegând totdeauna forma care se apropia mai mult de cea literară actuală. Cine vrea să cunoască formele dialectale moldoveneşti dela 1700, cari dealtfel nu se deosibesc aproape de loc de cele de acum, trebue să se adreseze nu la texte anonime, păstrate în còpii târzii, oricât de temeinică ar fi reconstituirea lor, ci la nenumăratele acte şi scrieri contimporane, despre cari se ştie precis când, unde şi de către cine au fost scrise. Cât priveşte reproducera ezactă, imposibilă în limitele alfabetului latin, a acelor nesfârşite variaţiuni ortografice din scrierea chirilică, care îngreuiază transcrierea latină, uneori chiar până la alterarea limbii, cred că trebuie suprimată din textele istorice cari nu-s mai vechi ca secolul al XVIII, precum şi din acelea cari, deşi mai vechi, sunt păstrate numai în còpii din această epocă. Prin înlăturarea atâtor inutilităţi ortografice şi a arhaismului artificial pe cari ele îl produc, interesul istoric pentru textul devenit ligibil sporeşte, fără nici o pierdere pentru filologie.

C. Giurescu.

1913 Septemvrie.

---

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

	Pagina
Introducere	1—50
1) Continuatorii Letopiseţului lui Miron Costin	1
2) Letopiseţul nu-i o lucrare unitară	10
3) Biografia hatmanului Alexandru Buhuş	16
4) Două izvoade şi doi autori	25
5) Cronica racoviţeană	28
6) Letopiseţul faţă de Cronica racoviţeană şi de Neculce	35
7) Manuscriptele. Filiaţia lor. Arhetipul	41
8) Textul. Transcrierea. Aparatul	48
Prescurtări	50
Letopiseţul	51—102
1) Domnia lui Istratie Vodă Dabija	53
2) Domnia întâia a lui Duca Vodă	56
3) Domnia lui Iliaş Vodă fiul lui Alexandru Vodă Iliaş	57
4) Domnia a doua a lui Duca Vodă	57
5) Domnia lui Ştefan Vodă Petriceicu	62
6) Domnia întâia a lui Dimitrie Vodă Cantacuzino	66
7) Domnia lui Antonie Vodă Ruset	69
8) Domnia a treia a lui Duca Vodă	71
9) Domnia a doua a lui Dimitrie Vodă Cantacuzino	79
10) Domnia lui Constantin Vodă Cantemir	80
11) Ridicarea la domnie a lui Dimitrie Vodă Cantemir	86
12) Domnia întâia a lui Constantin Vodă Duca	87
13) Domnia întâia a lui Antiohie Vodă Cantemir	90
14) Domnia a doua a lui Constantin Vodă Duca	92
15) Domnia lui Mihai Vodă Racoviţă	95
Indice	103

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

I. Continuatorii Letopiseţului lui Miron Costin.

Cele dintâi cronice moldoveneşti în româneşte, scrise în prima jumătate a veacului al XVII, s'au pierdut. Astfel Letopiseţul moldovenesc folosit de Grigore Ureche, care cuprindea istoria Moldovei dela descălecat până la domnia lui Petru Şchiopul, acela urmat de Simion Dascălul, care mergea până la Vasile Lupul, identic după noi cu Letopiseţul lui Istratie logofătul, şi chiar răspânditul şi des citatul Letopiseţ al lui Grigore Ureche, ni-s cunoscute astăzi numai după menţiunea şi extrasele păstrate în compilaţia lui Simion Dascălul, care este cea mai veche cronică moldovenească ajunsă până la noi (c. 1650—1660). Compilaţia, cu mult mai dezvoltată, în alcătuirea căreia ele au intrat, a fost dela apariţia ei preferată de cititori. Pentru acest motiv ea singură fiind copiată şi răspândită, celelalte au devenit cu timpul din ce în ce mai rare, până când au dispărut cu totul. Miron Costin, care aparţinea generaţiunei imediat următoare aceleia a lui Ureche, contimporan cu fiii şi rudele lui, nu-i cunoştea cronica! Pierderea acestor letopiseţe este, după toate probabilităţile, definitivă. Speranţa descoperirei de acum înainte a vreunuia din ele în manuscriptele încă necunoscute aflătoare în ţară, trebue, cred, părăsită.

Acelaş fenomen al dispariţiei unor scrieri istorice mai mici, înlocuite prin altele mai întinse, în cari ele fuseseră încorporate, îl întâlnim în Moldova încă odată în prima jumătate a secolului al XVIII. Operile pierdute sunt de astă dată o serie de cronice mai mărunte, cari continuau Letopiseţul lui Miron Costin. Acest Letopiseţ, scris în 1675, pe când

www.dacoromanica.ro

cronicarul era vornic de ţara de jos, şi pus în circulaţie ca operă deosebită, iar nu, cum se crede de obiceiu, într'un corp cu Cronica atribuită lui Grigore Ureche, pe care o continua, s'a răspândit dela început în numeroase còpii [1]). Data celei mai vechi cunoscute, 1677, a fost chiar considerată de editorii de până acum ai Letopiseţului, ca însăşi data alcătuirei [2]), ceeace a dat naştere, prin nepotrivirea dregătoriei de mare vornic arătată în titlu cu aceia de logofăt pe care cronicarul o ocupa în realitate în acel an, la numeroase discuţiuni. Printre autorii acestor còpii, boieri din dregătoriile mărunte, de obiceiu diaci şi uricari, s'au găsit unii cari au însemnat întâmplările contimporane şi dincolo de anul 1661, unde se oprea povestirea lui Miron Costin. S'au alcătuit astfel mai multe letopiseţe, cari începeau cu domnia lui Istratie Dabija şi mergeau până

---

[1]) Titlul Letopiseţului, cu indicaţia exactă a datei când a fost scris şi a dregătoriei pe care o avea atunci cronicarul, s'a păstrat în ms No. 36 din Biblioteca Academiei Române, şi are cuprinderea următoare: «Letopiseţul ţării Moldovei dela Aaron Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche, vornicul de ţara de gios, scos de Miron Costin, vornicul de ţara de gios, în oraş în Iaşi, în anul dela zidirea lumii 7183, iar dela naşterea Mântuitoriului lumii lui Iisus Hristos 1675, mesiţa *(loc alb)* dni». Manuscriptul a aparţinut mai înainte Muzeului de antichităţi şi a fost descris întâia oară de V. A. Ureche în ediţia Operilor lui Miron Costin, vol. I, p. 36, care l-a numit Codex a Rafailean. Ureche a citit însă greşit anii: 7181 şi 1673 în loc de 7183 şi 1675. Greşită e şi atribuirea manuscriptului lui Rafail logofătul care a făcut numai o simplă însemnare. Cf. Catalogul manuscriptelor româneşti dela Academia Română, de I. Bianu, I, 98. Pentru punerea în circulaţie a Letopiseţului independent de cronica pe care o continua, vezi lucrarea mea: Noui contribuţiuni la studiul cronicelor moldovene (Bucureşti 1909) p. 45—6.

[2]) Kogălniceanu, Letopisețe² I, 243; V. A. Ureche: Miron Costin, Opere complete, I, 429. Anul 7185 figura în copia pe care a reprodus-o pela 1725—35 Gligoraş sin Vasilie Popa uricarul (în mss No. 115 şi 354 dela Acad. Rom. Cf. şi còpiile lor: mss No. 338 şi 240), de unul din manuscriptele căruia s'a servit Kogălniceanu pentru ediţia sa (No. 115). Existenţa anului 7185 în acea copie se explică astfel: Copistul, scriind în acel an, a înlocuit anul 7183, care se afla în manuscriptul de care se servea, prin anul 7185 în care scria. Exact la fel procedează Axintie Uricarul, autorul manuscriptului 2601 dela Academia Română: «Letopiseţul ţării Moldovei dela Aaron Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche, vornicul de ţara de gios, scos de Miron Costin, vornicul de ţara de gios, în oraş în Iaşi, în anul dela zidirea lumei 7218, iară dela naşterea Mântuitoriului lumii lui Iisus Hristos 1710, mesiţa Iulie 6 dni».

www.dacoromanica.ro

către sfârşitul sec. al XVII sau începutul celui următor. Decât, toată distanţa care desparte pe Miron Costin, personalitatea culturală cea mai de seamă a timpului şi unul dintre boierii cei mai influenţi şi bogaţi, de micii săi continuatori, se reflectează întreagă şi în operile lor. Nici o asemănare aproape între cronica bogată, care expune faptele pe larg şi caută necontenit să adâncească legăturile dintre ele, a celui dintâi, şi naraţiunea sumară, mărginită adesea numai la înregistrarea schimbărilor de domni şi a câtorva evenimente mai însemnate, a celorlalţi.

Aceste scurte letopiseţe, pe cari contimporanii le dezignau obişnuit supt numele de *izvoade,* au fost utilizate şi reproduse în parte în cele 4 mari cronice scrise în prima jumătate a secolului al XVIII, cari în partea lor mai veche, privitoare îndeosebi la evenimentele petrecute supt Istratie Dabija şi urmaşii săi până la domnia întâia a lui Mihai Racoviţă (1661—1704), sunt, cum vom vedea, simple reproduceri sau compilaţiuni după ele:

1) Autorul Cronicei atribuită lui Nicolae Costin (1661–1709), care scrie în 1712, spune că *şi-a scos* povestirea «din izvodul lui Vasilie Damian ce-au fost treti logofăt şi de pre izvodul lui Tudosie Dubău logofătul şi altora»[1]). In decursul cronicei el mai citează încă un izvod, pe care, printr'o confuzie pe care am lămurit-o aiurea[2]), îl atribue lui Miron logofătul[3]).

2) Un izvod deosebit de acestea a fost întrebuinţat în Cronica racoviţeană atribuită lui Nicolae Muste[4]). Cu toate că

---

[1]) Titlul pus de Kogălniceanu în fruntea cronicei (Letopiseţe[2] II, 1) a fost modificat de el. Titlul ezact din manuscriptul după care a publicat-o, azi ms No. 9 al Bibliotecei centrale din Iaşi, l-a reprodus în descrierea manuscriptului făcută în ediţia 1 a Letopiseţelor, II, 465. Asupra acestei cronice vezi lucrarea mea: Contribuţiuni la studiul cronicelor moldovene, în Analele Academiei Române, Seria II, Tom. XXX p. 273 şi urm.

[2]) In studiul: Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron logofătul şi Vasilie Demian, ce apare în Buletinul Comisiunei Istorice a României, I.

[3]) Kogălniceanu, Let. II, 10.

[4]) Amintesc şi aci că dintre cele 2 redacţiuni deosebite ale cronicei, una cuprinsă în manuscriptul scris de Nicolae Muste, publicat de Kogălniceanu (Let. III) şi alta în manuscriptul, lacunar la sfârşit, avut de Bălcescu şi publicat în Magazinul Istoric, III, cea autentică, la care mă refer în cele următoare, este cea din urmă (v. mai departe p. 28—35).

www.dacoromanica.ro

utilizarea izvodului nu este arătată nicăeri, existenţa lui se vădeşte însă din analiza cronicei, care ni se înfăţişează ca fiind alcătuită din îmbinarea a două părţi distincte, una dela Istratie Dabija până la domnia întâia a lui Mihai Racoviţă (1661—1705), cealaltă dela Antioh Cantemir până la sfârşit (1705—1729). O însemnată deosebire privitoare la dezvoltarea care se dă întâmplărilor externe[1]) şi la valoarea moralizătoare a istoriei[2]), unele repetiţii[3]) şi mai cu seamă revenirea în partea din urmă cu alte amănunte şi într'o altă lumină asupra unor fapte povestite deja mai înainte[4]) stabilesc în mod neîndoelnic că cele două părţi ale cronicei sunt în realitate două scrieri deosebite. In prima parte avem fără îndoială unul din acele izvoade care continuă Letopiseţul lui Miron Costin, deosebit însă de cele întrebuinţate în Cronica atribuită lui Nicolae Costin, cu care nu are nici o asemănare.

3) In Cronica lui Amiras constatăm deasemenea existenţa a două părţi deosebite. Cea dintâi, care se sfârşeşte cu domnia a doua a lui Constantin Duca (1661-1704), cuprinde o povestire originală scrisă de un contimporan cu evenimentele din urmă, care culege informaţiuni asupra revoltei Hânceştilor dela slujitorii ce luaseră parte la potolirea ei[5]), şi reproduce din auzite spusa oamenilor de pe timpul când Duca îşi făcea curţi în Ucraina, că domnul avea de gând să lase Moldova şi să se aşeze acolo[6]). Cronicarul ne dă asupra unor evenimente, cum e răscoala lui Hâncul medelnicerul şi Durac sărdarul, cea mai ezactă şi mai dezvoltată expunere[7]), iar

[1]) Dela 1705 înainte se dă o mai mare dezvoltare evenimentelor externe. Mag. Ist. III, 79, 83-87, 90-93, 335, 354-355, 367; Kogălniceanu Let. III, 67, 70.

[2]) In partea a doua se întâlnesc foarte des maxime şi reflexiuni morale. Mag. Ist. III, 80, 85, 86-87, 88, 333-334, 356, 363, 364-365, 371.

[3]) Zidirea mânăstirei Mera (Mag. Ist. III, 81 şi Kog. Let. III, 65) sau fuga lui Iordache Ruset din Iaşi cu ajutorul lui Ilie Cantacuzino, când a luat Constantin Duca a doua oară domnia (Mag. Ist. III, 69 şi 82-83).

[4]) Durata domniei lui Brâncoveanu (Mag. Ist. III, 58 şi 357-358, 363), foametea care a urmat după domnia lui Petriceicu (Mag. Ist. III, 50 şi Kog. Let. III, 63), asediul Vienei (Mag. Ist. III, 41-42 şi 83-84) şi pacea dela Carloviţ (Mag. Ist. III, 67 şi 84).

[5]) Kog. Let. III, 102.

[6]) Ibid. 106.

[7]) Ibid. 101-102.

www.dacoromanica.ro

la domnia a treia a Ducăi, şi îndeosebi pentru întâmplările dela Domneşti când cu prinderea domnului, amănunte pe cari nu le aflăm aiurea[1]). Următorul fapt învederează şi mai bine deosebirea dintre partea aceasta şi cea următoare scrisă de Amiras. La începutul cronicei, la domnia lui Istratie Dabija, se aminteşte numai că şi Grigore Vodă Ghica din ţara românească fusese cu domnul Moldovei în expediţiile dela Uivar şi Leva, fără a se da nici un detaliu: «Iară pentru ale lui Grigorie Vodă lăsăm să scrie Muntenii»[2]). Ceva mai departe, la domnia lui Petriceicu, se arată pe scurt rolul aceluiaş domn în expediţia din 1673[3]). Amiras povesteşte cu toate acestea la începutul domniei lui Grigore Ghica foarte pe larg, reproducându-le din Istoriile domnilor ţării româneşti, toate întâmplările din domniile muntene ale tatălui său[4]), pe cari autorul primei părţi sau le lăsase pe seama Muntenilor, sau le arătase pe scurt. Constatăm deci că şi în Cronica lui Amiras a fost reprodus la început unul din acele izvoade, deosebit însă de cele precedente.

4) Şi Neculce mărturiseşte că a folosit asemenea izvoade pentru începutul cronicei sale: «Iară dela Dabija Vodă înainte, îndemnatu-m'am şi eu Ion Neculce, biv vel vornic de ţara de sus, a scriere întru pomenirea domnilor, însă până la Duca Vodă cel Bătrân l-am scris de pe nişte izvoade ce am aflat la unii şi la alţii şi din auzitele celor bătrâni boieri, iară dela Duca Vodă cel Bătrân înainte... nici de pre un izvod a nimărui»[5]). Cu toate că cronicarul nu precizează cari erau acele izvoade, este însă sigur că unul din ele trebuia să fi fost acelaş pe care îl folosise şi autorul Cronicei racoviţene, ceeace ar explica partea comună a amândurora, şi că celelalte se deosebiau de cele întrebuinţate de compilatorul din 1712 şi de Amiras, deoarece între cronicele lor, în partea până la Duca, nu există nici o asemănare.

Ajungem astfel să stabilim, cu ajutorul celor 4 cronice din prima jumătate a secolului al XVIII, existenţa a cel

[1]) Kog. Let. III, 106—108.
[2]) Ibid. 99.
[3]) Ibid. 103.
[4]) Ibid. 145—155.
[5]) Ibid. II, 177.

www.dacoromanica.ro

puţin şase letopiseţe sau izvoade, cari cuprindeau istoria Moldovei dela Istratie Dabija înainte. Cu ele s'a repetat însă ceeace se petrecuse cu o jumătate de veac mai înainte cu letopiseţele româneşti anterioare lui Simion Dascălul. Pe măsură ce cronicele, în alcătuirea cărora fuseseră încorporate, au devenit mai răspândite, scurta lor povestire a fost tot mai puţin preţuită. Ne mai fiind copiate, ele au ajuns din ce în ce mai rare, dispărând dela o vreme cu totul. Se cunoştea până acum unul singur dintre ele, cel mai neînsemnat din toate, Izvodul marelui logofăt Tudosie Dubău, care cuprinde o scurtă povestire a istoriei Moldovei dela Dabija până la moartea lui Constantin Cantemir, scrisă în 1694 de un anonim din îndemnul acestui boier[1]). Celelalte s'au pierdut, ori, puţin răspândite, n'au eşit încă la iveală. Dăm acum la lumină încă unul, poate cel mai important dintre ele, acela care a servit drept izvor de căpetenie Cronicei racoviţene şi lui Neculce. In manuscriptele în cari s'a păstrat, aflătoare toate în Biblioteca Academiei Române[2]), el se prezintă în continuare la un corp de cronice cari cuprind întreaga istorie a Moldovei. Din cauza asemănării pe care o are cu partea corespunzătoare a celor două cronice, în cari a fost utilizat, s'a considerat până acum, în lipsa unei cercetări mai amănunţite, ca un rezumat al acestora. Prin cunoaşterea lui facem un însemnat pas înainte în descurcarea istoriografiei moldoveneşti, atât de încâlcite, dela începutul secolului al XVIII.

II. Letopiseţul nu-i o lucrare unitară.

Noul izvod cuprinde istoria Moldovei dela Istratie Dabija până la mazâlirea lui Mihai Racoviţă şi numirea în a doua domnie a lui Antioh Cantemir. Povestirea este inegală. Partea din urmă, privitoare la domnia lui Mihai Racoviţă, se deo-

---

[1]) A fost publicat de N. Iorga în Studii şi Documente, III, 12-20, care îl atribuia însă lui Vasilie Demian. In urma lucrării mele: Contribuţiuni la studiul cronicelor moldovene, D-sa a revenit asupra acestei păreri (Neamul românesc, an. III, No. 7 din 16 Ianuarie 1908).

[2]) No. 123, 232, 503, 2575.

www.dacoromanica.ro

sibeşte de expunerea de mai înainte şi ca dezvoltare şi ca ton. Domniile anterioare sunt înfăţişate în general în mod obiectiv, fără o preferinţă vădită pentru un domn sau altul. Cronicarul pare un simplu spectator, care nu ia parte activă la evenimente; atitudinea lui faţă de domni este oarecum indiferentă. In povestirea lui, care se mărgineşte la faptele mai însemnate, nu întâlnim nici laude fără măsură, nice critice vehemente. Cu domnia lui Mihai Racoviţă caracterul cronicei se schimbă. Scurta domnie de un an şi trei luni a acestui domn, căreia în Cronica, mult mai dezvoltată, atribuită lui Nicolae Costin i se consacră mai puţin ca o jumătate de pagină[1]), iar Amiras deabia o menţionează[2]), este povestită foarte amănunţit şi cu un viu sentiment de admiraţiune. Pentru a pune mai bine în lumină bunătatea nouei cârmuiri, cronicarul revine asupra domniei lui Constantin Duca, pe care o arată asupritoare. Din plină de oameni cum era la începutul domniei, ţara rămâne până la al treilea an pustie de nevoi şi asupreli; boierii, cari n'au nici o credinţă la domn, pribegesc în toate părţile, cei mai de frunte în ţara românească la Brâncoveanul, prin stăruinţa căruia Duca e mazâlit. Când află de aceasta, ţara se strânge la curte strigând şi gâlcevind, şi numai printr'un vicleşug poate domnul să părăsească în linişte capitala. Boierii, curtenii şi ţară multă pornesc împreună cu pribegii din ţara românească după mazâl, să se plângă Porţii. La Adrianopol, eşindu-le răspuns să-şi aleagă domn dintre dânşii pre cine ar vrea ei, «au sfătuit cu toţii şi au ales domn pre Mihai Racoviţă spătarul, cu voia tuturor, fiind boier mare de ţară şi dintre toţi mai ales de bun, de blând, de înţelept, de milostiv, nerăpitor, nemândru şi cu dreptate... Nu vrea Mihai Racoviţă spătarul nici într'un chip să primească domnia, ce tare se apăra şi se lepăda, socotind că mai bine şi mai cu odihnă este să-şi ţie moşiile sale, satele şi altă avere cu îndestulare ce avea, ca un boier de ţară, decât domnia ce este pururea cu grijă. Dar unde va Dumnezeu, cu anevoie se poate muta sfatul, că luându-l toată boierimea, l-au dus

[1]) Kog. Let. II, 51.
[2]) Ibid. III, 115.

www.dacoromanica.ro

la divanul vizirului pre obiceiu, şi cu toţii au strigat: Acesta ne trebueşte domn». Noul domn îşi arătă dela început firea lui cea blândă. Ştirea numirei produce tuturor mare bucurie; pribegii, de pe unde erau, s'au întors fără grijă. Când soseşte în Iaşi, ţara întreagă îi iese înainte. Cârmuirea lui este ideală: «Pre cine aŭ socotit dintre boieri i-a boierit, dar şi care n'au încăput la boierii pre toţi îi avea la cinste, şi toţi avea trecere şi voie veghiată, şi nime din boieri nu era în prepusuri sau în vreo grijă, ci era pace şi linişte între toţi, cum se zice era o turmă şi un păstor. Şi domnia ţara cu cumpăt bun, şi la judeţ drept; nimărui nu era uşa poprită, ce fieştecine nu numai din boieri, ci şi prostime, ce treabă sau ce nevoie ar fi avut, pre lesne intra de-şi isprăvia trebile lor. Şi nu numai boierilor, ci tuturor le zicea pe nume, şi la judeţul al fieştecăruia a-l cerca · foarte deamăruntul şi pre încet, cu îngăduială, de-şi putea plânge săracii jalbele lor. Tuturor era cu faţă veselă». Se înşiră apoi toate binefacerile domnului: repararea bisericii curţii domneşti, dărâmarea vistieriei cu turnul ei, care servea drept clopotniţă, şi cu beciul de dedesupt, în care se închideau tâlharii, zidirea bisericii dela vamă. Doamna Aniţa se întrece cu soţul ei în lucruri bune: repară biserica mitropoliei vechi, o acoperă, i face catapeteazma şi tot ce-i trebue, şi închide cârciuma care se afla în pivniţa de supt biserică [1]).

Este evident că cel care povesteşte aşa de amănunţit şi cu atâta căldură şi admiraţie scurta domnie a lui Mihai Racoviţă, dacă nu-i un cronicar oficial, este în tot cazul unul dintre protejaţii domnului, dintre aceia asupra cărora se revărsa cu îmbelşugare dărnicia patronului. Partea din urmă a letopiseţului ni se înfăţişează deci ca *Izvodul primei domnii a lui Mihai Racoviţă*. Ea a fost scrisă înainte de anul 1712, când constatăm că cronica a fost interpolată [2]). Descrierea aşa de amănunţită a acestei scurte domnii, fără nici un fel de aluzie la domnia a doua care avea să urmeze în curând, ar fi un indiciu că cronicarul scrie înainte de revenirea lui Mihai Racoviţă în scaun a doua oară în 1707.

---

[1]) V. mai departe p. 95—100.

[2]) Ibid. p. 83 37—84 26—30.

www.dacoromanica.ro

Să examinăm acum şi partea întâia a cronicei, care se termină cu mazâlirea lui Constantin Duca. Pentru domnii din această epocă cronicarul nu arată, cum am amintit, nici o preferinţă. Faptele lor sunt povestite cu măsură şi obiectivitate, fără lungimi disproporţionate. Cronicarul nu are nici persecuţii de răzbunat, nici binefăcători de lăudat. Simpatia lui se îndreaptă către unul din boierii timpului, a cărui activitate o urmăreşte mai de aproape şi cu admiraţie. Acesta este hatmanul Alexandru Buhuş. Intâia oară se vorbeşte de el în domnia a doua a lui Duca. Fiind sărdar, domnul îl trimite împreună cu Tătarii, cari-i veniseră într'ajutor, împotriva Hânceştilor răsculaţi, pe cari-i bate la Epureni (58 13—16). Dumitraşcu Cantacuzino îl însărcinează, împreună cu Caplan paşa şi cu Turcii, să scoată slujitorii nemţi din cetăţile de supt munte. El merge întâi împotriva celor din Neamţ, cari, lipsiţi de proviziuni, părăsesc cetatea îndreptându-se spre Suceava, ca să se împreune cu cei de acolo. Buhuş îi urmăreşte şi-i atacă la Podişoare, aproape de Suceava. Oastea polonă este ruptă în două; unii rămân pe câmpul de luptă, alţii, fiind prinşi, sunt trimişi domnului. In timpul luptei, hatmanul trece printr'o mare primejdie: Pierindu-i calul, cade într'un răzor, unde era să pice în mâinile vrăjmaşului, dacă nu se apuca de coada calului unui căpitan anume Decusară. După ce a luat şi Suceava, pe care a asediat-o timp de doi ani, este primit la reîntoarcere de Dumitraşcu Cantacuzino cu mare cinste: «Intrând în Iaşi i-au făcut alaiu cu toţi slujitorii curţii, cu dobe, cu surle ca unui hatman vestit de izbânde, slujind domnilor şi ţării, şi era în mare cinste la domni» (67 21—68 18).

Supt Antonie Ruset el este pus hatman în locul lui Gavriliţă din ordinul lui Halil paşa, care-l cunoştea de când îi apărase vitejeşte zahereaua pe care o ducea la Cameniţa. Intrebând, în timpul expediţiei Cehrinului din 1676, pe domn de el, şi spunându-i că-i bolnav şi n'a putut veni la oaste, a făcut pe Antonie Ruset să-l aducă tocmai acolo, poruncindu-i să-l pue hatman şi să nu afle că-l mai schimbă. Mergând spre Cehrin, Buhuş loveşte o ceată de Cazaci, cari ţineau drumul Turcilor la nişte stânci de piatră, îi prinde pe toţi

www.dacoromanica.ro

şi-i duce plocon paşii «pentru care au şi mai dobândit cinste şi nume bun la paşa» (69 28—70 15).

In domnia a treia a lui Duca, el descoperă domnului complotul urzit împotrivă-i de Gheuca vistierul, Bogdan jitnicerul şi Lupul sulgerul. Un căpitan Decusară, acelaş, probabil, care îl scăpase la Podişoare, comunicându-i cuprinsul cărţii pe care boierii complotişti o scriseseră Lăpuşnenilor şi Orheienilor, hatmanul înştiinţează pe domn (72 22—73 11).

Impreună cu Miron Costin şi Constantin Ciobanul postelnicul, Buhuş sfătueşte pe Duca, la reîntoarcerea din expediţia Vienei, să nu se ducă în ţara românească, cum îl îndemnau unii, ci să treacă în Moldova (76 5—7). Ajungând la Domneşti, Duca îl trimite împotriva lui Hăbăşescu şi a adunăturei ce se strânsese să meargă la Bugeac, pe cari îi bate la Movileni şi-i risipeşte (76 17—21). Când podghiazul încunjură curtea din Domneşti, Buhuş, care era la o gazdă mai departe, auzind gâlceavă, vine cu Dediul sărdarul şi câţiva lipcani, dar neputând răzbi, se retrage şi trimite la doamna la Focşani să facă oaste acolo şi să i-o trimită, ca să bată pe Leşi. In loc să strige slujitori în leafă, vine ginerele Ducăi cu seimenii şi slugile boiereşti, ce erau cu doamna, la Şoldeşti unde era hatmanul. Pornind cu toţii de acolo spre Domneşti, n'au atacat podghiazul noaptea, aşteptând să se facă ziuă, să vază câţi Poloni sunt, şi de vor fi ei prea puţini, să mai strângă oaste. Vicleşugul hatmanului, care trimite pe sărdarul cu câţiva oameni, că doar se vor slobozi Leşii asupra lui, şi atunci să-i atace, neizbutind, el se retrage aşteptând să-i mai vie ajutor, cu speranţa că seimenii din curte vor mai rezista. Dar abia pleacă şi seimenii deschid poarta, dând astfel pe domn în mâinile Polonilor (76 27—79 7). Povestirea prinderii lui Duca la Domneşti, care constitue partea cea mai amănunţită şi mai precisă a cronicei, fiind în acelaş timp cea mai completă descriere a acestor întâmplări, ne lasă impresia unei calde şi dibace pledoarii pentru a degaja răspunderea hatmanului. In toată această povestire el ocupă primul rol. Dacă sforţările lui, care a făcut tot ce omeneşte era cu putinţă ca să scape pe domn, nu izbutesc, vina e a altora, a doamnei care n'a pus să strige în leafă slujitori la Focşani, a ginerelui domnului, care

www.dacoromanica.ro

şi cu puţinii ce venise «vrea hi stătut în laturi şi lângă dânsul vrea rămâne cei ce venise hatmanului în ajutor», a seimenilor şi a lui Dediul bulucbaşa, cari au deschis poarta «nici de o nevoe, nici de o strânsoare, numai de vicleni».

După risipa dela Domneşti, Buhuş pribegeşte în ţara românească. Chemat de Dumitraşcu să-l boierească, el refuză, fiind bolnav şi oprindu-l şi Şerban Vodă. Cu îndemnul acestuia, el vine la Focşani unde dă de ştire lui Gavriliţă vornicul şi altora, că Dumitraşcu a scos ferman să taie boierii, sfătuindu-i să pribegească în ţara românească (80 1–16).

Incontestabil că cel care a scris această parte a cronicei, este un admirator al lui Buhuş. Admiraţia se vede nu numai din povestirea faptelor lui, dar şi din felul cum se vorbeşte în cronică despre ceilalţi hatmani. Buhuş nu este numai un viteaz şi iscusit militar, ci cel mai bun hatman moldovean din acea epocă, cu care nici unul din cei ce au ocupat această dregătorie în timpul lui şi după el nu se puteau compara. Pe fostul hatman al lui Petriceicu, Hăbăşescu, şi adunătura ce era cu el, aşa i-a bătut la Movileni «cât nu s'a ales nimică de dânşii» (76 17–21). Antonie Ruset îl pune, din ordinul paşei, în locul lui Gavriliţă, ca mai vrednic (69 28—70 15). Zosin Başotă e pus hatman de Dumitraşcu numai pentrucă nu voise Buhuş să vină, dar lui «nici în gând nu i-au fost» (80 5–7). Povestirea întâlnirei hatmanului Velicico cu podghiazul polon, este plină de humor: «Şi eşind Velicico hatmanul cu oaste înaintea lor semeţ şi fără cumpăt, ca cum vrea lua pre toţi de grumazi, dacă s'au tâmpinat, îndată dete dos a fugi şi ceia a-i goni, până în Iaşi, toţi luându-i de grumazi; iar hatmanul Velicico s'au oprit în mânăstirea Cetăţuia, că acolo era Cantemir Vodă. Iară podghiazul, de nu nici vrea veni în Iaşi, le-au căutat a veni gonind pe Velicico hatmanul» (82 26–32). Şi cu toate acestea urmaşul său în hătmănie, Bogdan, ginerele lui Cantemir, era şi mai slab, fiind batjocorit de Velicico la toate mesele domneşti (85 19–21).

Din cauza atenţiunei deosebite pe care cronicarul o acordă lui Buhuş, a simpatiei cu care povesteşte faptele lui şi a laudelor ce-i aduce, am fi înclinaţi să considerăm această parte a Letopiseţului ca un *izvod* al său. Pentru a putea însă

www.dacoromanica.ro

stabili dacă izvodul a fost scris din îndemnul şi supt controlul lui, dacă autorul a văzut el însuşi aceste isprăvi şi a cunoscut de aproape pe cel ce le-a săvârşit, sau le înseamnă numai din auzite, aşa cum circulau printre aceia dela cari îşi culege informaţiunile, o verificare a lor prin cele ce ştim din izvoarele contimporane despre activitatea acestui boier, este necesară.

III. Biografia hatmanului Alexandru Buhuş.

Alexandru, sau cum i se mai zicea, Sandu Buhuş, era fiul lui Dumitraşcu Buhuş, vistier supt Vasile Lupu, şi soţul dintâi al viitoarei doamne a lui Istratie Dabija [1]). Se pare însă că Dafina-Ecaterina nu avusese cu Buhuş decât pe Anastasia, soţia lui Gheorghe Duca, aşa că ceilalţi copii ai vistierului erau dintr'o altă căsătorie [2]).

Prima menţiune despre Alexandru o aflăm într'un act din 1656, în care se aminteşte o cumpărătoare făcută împreună cu fratele său Nicolae Buhuş, logofăt al treilea. Era pe atunci spătar, desigur al doilea sau al treilea [3]). A luat în căsătorie pe Alexandra, unica fată a lui Nicolae Ureche spătarul [4]),

---

[1]) Mort în 1647. Inscripţia funerară publicată de episcopul Melchisedec în: Notiţe istorice şi arheologice adunate de pe la 48 mânăstiri şi biserici antice (Bucureşti, 1885), p. 129.

[2]) Asupra acestei chestiuni voiu reveni într'o notiţă despre doamna Dafina-Ecaterina. Aci amintesc numai următoarele fapte: 1) E o mare disproporţie de vârstă între Dafina şi pretinşii ei fii; 2) Ca moştenitoare a Dafinei se prezintă numai Anastasia, nu şi Buhuşeştii. Îndreptez cu acest prilej eroarea, întemeiată pe o confuzie, că Dafina era fata lui Mihai Furtună comisul (Docan: Frate, în Arhiva dela Iaşi, XI, 423), deoarece ea era din familia Jora, sora lui Gavril Jora (Acad. Rom. doc. 133—11). Fata lui Furtună comisul era soţia lui Nicolae Buhuş logofătul (C. Giurescu, Tratatul lui Constantin Cantemir cu Austriacii, extras din Convorbiri Literare anul XLIV (1910) p. 7 n. 3).

[3]) Printr'un act din 15 Fevruarie 1656, Nicolae Buhuş, logofăt al treilea, face schimb cu Iordache Cantacuzino vistierul şi fiul său Toderaşcu postelnicul, dându-i partea lui din satul Resteul, *pe care îl cumpărase împreună cu fratele său Alexandru spătarul*, pentru un alt sat. Acad. Rom. doc. 68—139.

[4]) Acad. Rom. doc. 125—127; 47—204; N. Iorga, Studii şi Documente XI, 77; V. A. Ureche: Miron Costin, II, 522, etc.

www.dacoromanica.ro

fratele cronicarului Grigore, şi a Saftei, fiica unui Neagoe[1]). Căsătoria trebue să se fi făcut prin anii 1660—1664[2]). Pe lângă averea rămasă dela părinţii săi[3]), Alexandra moşteneşte şi averea verilor săi, copiii cronicarului Grigore Ureche, morţi mai toţi fără moştenitori[4]). La începutul carierii sale Sandu Buhuş răzbate destul de greu. Până către sfârşitul domniei lui Alexandru Iliaş (1668), n'a mai ocupat nici o dregătorie. După menţiunea din 1656, îl întâlnim tocmai în 1665, când era tot «fost spătar»[5]). Curioasă îndeosebi ne apare îndepărtarea viitorului hatman dela dregătorii în domnia lui Istratie Dabija, soţul văduvei tatălui său[6]), când fratele său mai mare, Nicolae, ajungea în mai puţin de trei ani din medelnicer mare logofăt, precum şi în scurta domnie a cumnatului său Gheorghe Duca[7]). Tocmai către sfârşitul domniei lui Iliaş Alexandru, prin lunile Maiu — Iunie 1668, Buhuş este numit vel pitar[8]), dregătorie pe care n'a păstrat-o însă decât cele câteva luni cât a mai ţinut domnia acestuia[9]). Cu revenirea pe tron a lui Duca, el rămâne iarăş fără nici o slujbă[10]). Dar după câtva timp atitudinea

[1]) N. Iorga, Studii şi Documente, V, 402.

[2]) La 8 August 1659 Safta, văduva lui Nicolae Ureche, cu fiica ei Alexandra vând partea lor din Toporăuţi călugărilor dela Barnovschi (N. Iorga, St. şi Doc. V, 402). La 25 Iulie 1665 Alexandru Buhuş era însurat (Acad. Rom. doc. 125—128).

[3]) Acad. Rom. doc. 125—128; 130—190; 125—127.

[4]) Doc. din 8 Sept. 1675 (Acad. Rom. 47—204) şi din 19 Iunie 1679 (Ibid. 47—187) şi V. A. Ureche: Schiţe din Ist. Lit. Rom. 191. Dintre urmaşii lui Grigore Ureche rămăsese numai o fată, *Samina*, «fiindu-ne nepoată, spune Buhuş şi Alexandra, după Ureche vornicul», măritata cu Vasile Gheuca (V. A. Ureche: Miron Costin, I, 700). Rudenia jupânesii lui Gheuca cu doamna Anastasia a lui Duca, «vară primară», de care vorbeşte Neculce (Kog. Let. II, 215), nu mi-o pot explica.

[5]) Doc. din 25 Iulie 1665, la Acad. Rom. 125—128.

[6]) Doc. dela Acad. Rom. 125—128; 47—200 şi 130—190.

[7]) Doc. din 4 Aprilie 1666 la Acad. Rom. 125—127.

[8]) Pomenit întâi într'un act din Iunie (Iorga, St. şi Doc. V, 40). La 1 Maiu pitar era Ionaşco (Acad. Rom. doc. 44—140). Numirea s'a făcut prin urmare în acest interval.

[9]) Vezi documentele din 26 August (V. A. Ureche: Miron Costin, I, 106), 30 Sept. (Iorga, St. şi Doc. V, 89) şi 12 Oct. (Iorga, St. şi Doc. VI, 88).

[10]) Doc. din 5 Iunie 1669 în Iorga, St. şi Doc. XI, 77, unde «Alexandru Buhuş biv vel spătar» este evident o lectură greşită în loc de biv vel pitar. Vezi şi doc. din 14 August 1669 în V. A. Ureche: Miron Costin, II, 522.

www.dacoromanica.ro

domnului față de cumnatul său, ale cărui însușiri începe a le prețui, se schimbă. La începutul anului 1671 Buhuș era sărdar[1]), iar câteva luni mai târziu i se încredințează hătmănia. Izvodul nostru afirmă că Buhuș era încă sărdar, când, după alungarea domnului, a fost trimis cu Tătarii împotriva Hânceștilor, și că i-ar fi bătut la Epureni[2]). Celelalte cronice moldovenești nu cunosc această luptă. Cronica atribuită lui Nicolae Costin o pune la Chișinău[3]), iar Amiras «la Pașcani pe valea Ichiului, două ceasuri dela Chișinău mai sus»[4]). Nici una nu amintește despre rolul lui Buhuș în această împrejurare. Un izvor foarte important pentru evenimentele moldovenești din această epocă «Istoriile domnilor țării românești» de Radu Popescu, atribuite lui Constantin Căpitanul, ne prezintă faptul cu totul altfel: Buhuș era hatman atunci, și el a fost trimis împotriva Hânceștilor, nu cu Tătarii și după alungarea domnului, ci mai înainte și cu oaste de țară, «de s'au bătut cu dânșii, dar nimic n'au isprăvit, ci i-au căutat Ducăi Vodă să lase țara și s'au dus la Turci peste Dunăre»[5]). Care dintre aceste două versiuni este cea adevărată, nu putem hotărî. In Izvod constatăm însă o greșală: În momentul răscoalei Hânceștilor, întâmplată, după toate probabilitățile, la sfârșitul lui Noemvrie 1671[6]), Buhuș nu era sărdar, ci hatman[7]). In acest punct adevărul fiind de partea Istoriilor, suntem înclinați să credem că versiunea acestora este cea adevărată.

Cu deschiderea luptelor turco-polone din 1672 se ivește în Moldova un puternic curent creștin. Petriceicu, urmașul

---

[1]) Doc. din 8 Ianuarie (V. A. Ureche: Miron Costin, I, 125) și 10 Martie (Acad. Rom. 137—93).

[2]) V. mai departe p. 58 15—16.

[3]) Kog. Let. II, 7.

[4]) Ibid. III, 102. Neculce (Let. II, 198) și Cronica racovițeană atribuită lui Muste (Let. III, 7) reproduc faptul din Izvodul nostru.

[5]) Ediția Iorga, p. 167.

[6]) Cronica atribuită lui Nicolae Costin pune răscoala la 29 Noemvrie 7181 (Kog. Let. II, 7). Anul, cel puțin, este greșit, deoarece în Noemvrie 1672 Duca nu mai era domn. Neculce o pune în 7180 «în al treilea an a Ducăi» (Let. II, 197), ceeace ar corespunde lui Noemvrie 1671.

[7]) Îl întâlnim întâiaș dată în această dregătorie la 20 Noemvrie 1671 (Iorga, St. și Doc. VI, 88).

www.dacoromanica.ro

lui Duca, abia urcat pe tron, intră în legături cu Polonii [1]). Buhuş nu era dintre partizanii nouei îndrumări. Nu numai în această împrejurare, dar în toată activitatea lui el s'a arătat adversar al pătrunderii armatelor creştine în Moldova, fiind totdeauna de partea domnilor cari au urmărit păstrarea bunelor raporturi cu Poarta. In intervalul dela 1672—1684, podghiazurile polone n'au avut printre boierii moldoveni un duşman mai hotărît ca el. Conduita aceasta a lui, la care se mai adăoga şi înrudirea cu fostul domn, ne explică înlocuirea lui în hătmănie supt Petriceicu prin Gligorie Hăbăşescul [2]). In campania din 1673, n'a făcut parte din oastea lui Petriceicu, aşteptând, împreună cu alţi boieri din ţara de jos, pe la moşiile lor, în preajma oştilor turceşti, sfârşitul lucrului. Trădarea lui Petriceicu la Hotin punea pe boierii din jurul lui, cari nu voiau să apuce drumul pribegiei, într'o grea situaţie. Exemplul lui Grigore Ghica, care se dusese la Turci, era pentru ei un îndemn să urmeze aceeaş cale. Supt pretext că trebue să-şi ascunză familiile dinaintea Tătarilor, ei cer voie domnului să meargă pela casele lor. Faţă de refuzul lui Petriceicu, şi după răspunsul hotărît al lui Miron Costin «ori să fie voia mării tale, ori să nu fie, nu ne vom lăsa casele să le iee Tătarii», boierii îl părăsesc cu toţii. Ei scriu apoi prin Gheorghiţă Mitre cărţi «la boierii cei de ţara de jos, la Gavriliţă şi la Buhuş şi la alţii, precum ei şi cu toată oastea s'au despărţit de Petriceicu Vodă şi vin înjos la dânşii, ce să facă ştire vizirului, să poftească domn dintre dânşii, să-şi pue pre cine vor socoti». Trimisul găseşte pe boieri adunaţi la Galaţi împrejurul noului domn Dumitraşcu Cantacuzino [3]).

Buhuş primeşte iarăş hătmănia, în locul lui Hăbăşescu care însoţise pe Petriceicu. Abia sosit în Iaşi, Dumitraşcu află că Petriceicu vine cu Polonii asupră-i. Părăsind capitala, în care nu stătuse nici două săptămâni, spre a se duce în tabăra turcească dela Ţuţora, el lasă în Iaşi «de strajă cu puţini slujitori pre Buhuş hatmanul şi pe Contăş slugerul, cari au aşteptat până au sosit străjile lui Petriceicu Vodă printre

---

[1]) Iorga, St. şi Doc. IX, 149—151.

[2]) Doc. din 20 Iunie 1673 în Iorga, St. şi Doc. VII, 367.

[3]) Neculce, Let. II, 205.

www.dacoromanica.ro

vii, şi atunci au purces din Iaşi. Care, după ce l-au văzut pre Buhuş straja lui Petriceicu Vodă, l-au gonit, şi văzând că-l vor ajunge, având cuhnii după Socola, îndată şi-au luat caii şi au lăsat cuhnii ce au avut, şi văzând şi Leşii că nu-l vor mai ajunge, s'au întors în Iaşi»[1]). Dela Ţuţora, Dumitraşcu s'a dus la Isaccea. I se trimite în ajutor un paşă cu oaste turcească şi Tătarii din Crimeia, cu cari se împreună la Codrul Chigheciului, înaintând până la Huşi. Aci se aleg 20.000 de Tătari cu cai mai buni şi cu sultanul Hagi Gherei, cari împreună cu hatmanul Buhuş şi alţi boieri să meargă înaintea lui Petriceicu şi a Leşilor. Ciocnirea se produce la Gura Bohotinului. Peste noapte însă Polonii se retrag, după ce aprinseseră focuri multe spre a înşela pe Tătari. Buhuş şi Cantemir sărdarul, trimişi să ia limbă, se întorc aducând ştirea despre plecarea Polonilor, pe cari apoi i-au urmărit până au trecut de Iaşi[2]).

Intervenţia făcută de Dumitraşcu pe lângă regele polon prin mijlocirea lui Miron Costin, ca Polonii să evacueze cetăţile pe cari le ocupaseră în Moldova, neizbutind[3]), Buhuş este trimis să-i alunge. Am văzut cum povesteşte Izvodul această expediţie. Cronica atribuită lui Nicolae Costin ne-o prezintă într'o altă lumină şi cu mai multă precizie. Nu se vorbeşte nimic despre Caplan paşa şi Turci, nici despre pericolul prin care trecuse hatmanul. Buhuş este însoţit de Velicico Costin spătar al doilea. Lupta cu Nemţii, cari mergeau spre Suceava, s'a dat nu la Podişoare, ci pe şesul Băii. Rezultatul ei este mai puţin hotărît, de cum e arătat în Izvod: «ci au stătut şi Nemţii vârtos, ce de tot nu i-au putut sparge. Iară câteva capete au adus la Iaşi la Dumitraşco Vodă, ca la vro 50 de capete şi vre-o 20 Nemţi vii, iară alţii au scăpat apărându-se până au intrat în cetatea Sucevii, ci eşind totdeauna de lovea în târg de-şi apuca câte ceva de hrană, iară nu deajuns. Deci stând împrejurul Sucevei la răsboiu Buhuş în totdeauna, văzând şi Nemţii că flămânzesc, numai ce au căutat bieţilor Nemţi a

[1]) Cronica atrib. lui Nicolae Costin, Kog. Let. II, 11.

[2]) Neculce, Let. II, 206.

[3]) Eugenius Barwinski, Mironis Costini Chronicon terrae Moldavicae ab Aarone principe, Bucureşti 1912 (ed. Comisiunei Istorice a României), p. XIII.

www.dacoromanica.ro

se închina»[1]). Durata de doi ani a asediului Sucevii arătată în Izvod este greşită întru cât cetatea cade la 9 August 1674[2]). Povestirea mai precisă din Cronica atribuită lui Nicolae Costin, lipsită de elementul legendar al scăpării miraculoase a hatmanului, care se agaţă de coada calului căpitanului Decusară, mi se pare mai aproape de realitate. La reîntoarcerea din această norocită expediţie, hatmanul este primit de domn cu mari onoruri[3]). Buhuş rămâne apoi hatman în toată domnia lui Dumitraşcu[4]).

Izvodul spune că la începutul domniei lui Antonie Ruset hătmănia fusese încredinţată lui Gavriliţă Costache, şi că numai în timpul expediţiei contra Cehrinului din 1676 el este înlocuit cu Buhuş din ordinul lui Halil paşa. Inlocuirea ne este înfăţişată supt un aspect romantic. Fostul hatman este adus tocmai la Cehrin; pe drum el atacă şi prinde pe nişte Cazaci ce ţineau drumul Turcilor, «neputându-le strica nime nimica», pe cari îi duce plocon paşii. Intreaga povestire este de domeniul legendei. Realitatea e cu totul alta. La începutul domniei lui Antonie Ruset, Buhuş continuă să fie hatman. Il aflăm în această dregătorie în tot cursul anului 1676[5]). In expediţia din acest an el comanda corpul de Moldoveni, cari împreună cu Tătari, Turci şi Munteni, avea însărcinarea să păzească podul de peste Nistru. Ei sunt bătuţi însă la începutul lui Septemvrie de Poloni, cari pun astfel stăpânire asupra podului[6]). Buhuş rămâne hatman până în primăvara anului 1677. Pentru ultima oară îl întâlnim la 29 Martie[7]). Prin lunile Aprilie-Iunie el este înlocuit cu Gavriliţă Costache, pomenit pentru întâia dată ca

---

[1]) Kog. Let. II, 12.

[2]) N. Iorga, St. şi Doc. IX, 167.

[3]) V. mai departe p. 67 21—68 18.

[4]) Pentru anul 1674 v. Iorga, St. şi Doc. V, 43—44 şi V. A. Ureche: Miron Costin I, 700. Pentru 1675 doc. dela Acad. Rom. 47—204 şi V. A. Ureche, Schiţe, 191.

[5]) La 22 şi 30 Martie (Acad. Rom. doc. 47—190; 47—202); la 26 Aprilie (Acad. Rom. doc. 14—62) la 30 Maiu (V. A. Ureche: Miron Costin, I, 155; Uricarul, X, 73—74).

[6]) N. Iorga, St. şi Doc. IX, 172.

[7]) V. A. Ureche: Miron Costin, I. 705—6 cf. şi p. 703.

www.dacoromanica.ro

hatman într'un document din 1 Iulie [1]). Se ştie că expediţia din acest an s'a făcut în timpul verei: la 12 August armata turcească ajunge în faţa Cehrinului, iar la 7 Septemvrie începe retragerea [2]). Inlocuirea de care vorbeşte Izvodul, arătată greşit în 1676, ar fi putut avea loc, dacă împrejurările în cari ea s'a produs sunt ezacte, în acest interval. Ea se produce însă abia la începutul anului următor 1678. Gavriliţă rămâne hatman, nu numai în timpul expediţiunei din 1676, dar şi după aceia. Il întâlnim pentru ultima oară la 5 Noemvrie 1677 [3]). La 30 Aprilie 1678 hatman este Buhuş [4]). Inlocuirea s'a făcut aşa dar în intervalul dela Decemvrie 1677 până la Aprilie 1678, şi ea n'are, evident, nici o legătură cu expediţia Cehrinului din vara trecută. Povestirea Izvodului este legendară.

Câteva luni mai târziu, Buhuş se afla împreună cu Miron Costin în fruntea celor nemulţumiţi cu domnia lui Antonie Ruset. La întoarcerea dela Cehrin, prin Noemvrie 1678, ei îl părăsc la Soroca vizirului. Invinuirile cari i se aduceau nu le cunoaştem; ele trebue să fi fost însă cele obişnuite în asemenea împrejurări: asupririle făcute ţării. Motivul real al părei era desigur nemulţumirile personale, înteţite de Duca, care văzând că-i scapă tronul ţării românesti, râvnit de Şerban Cantacuzino, umbla acum după acela al Moldovei. La început domnul izbuteşte prin bani să-şi aşeze lucrul şi să îmbrace caftan. Pârâşii începuseră să-şi prindă caii ca să fugă. Teama le-a fost însă de scurtă durată. La un sat de lângă Chişinău îi întâmpină un agă împărătesc cu mazâlia. Buhuş şi cu Grigorie Ghenghea vornicul erau numiţi caimacami până la sosirea noului domn [5]).

Buhuş rămâne hatman în toată domnia a treia a Ducăi (1679—1683). El este unul dintre sfetnicii săi cei mai influenţi şi cei mai de credinţă. Inştiinţat despre complotul din 1680,

---

[1]) N. Iorga, St. şi Doc. V, 91.

[2]) Ibid. IX, 174—5.

[3]) Acad. Rom. doc. 75—74; V. A. Ureche: Miron Costin, I, 222, cf. 703, 707—708.

[4]) Acad. Rom. doc. 69—134.

[5]) Cronica atribuită lui Nicolae Costin. Kog. Let. II, 15—16; Neculce, Let. II, 212.

www.dacoromanica.ro

de oştenii din Orheiu şi Lăpuşna, cari veniseră să-i ceară sfatul, denunţă pe conspiratori domnului [1]).

La reîntoarcerea dela asediul Vienei, el sfătueşte pe domn, împreună cu Miron Costin şi Constantin Ciobanul postelnicul, ca să nu se ducă în ţara românească, cum îl îndemnau Gavriliţă vornicul şi alţii, ci să intre în Moldova [2]). In vreme ce domnul trecea munţii pela Oituz, Buhuş este trimis înainte spre Ocna, unde Petriceicu pusese cămăraş pe Ilie Pleşca [3]). Am văzut cum expune Izvodul rolul lui în întâmplările din Decemvrie 1683. Hatmanul făcuse sforţări extraordinare ca să scape pe domn. Cu toate că povestirea acestor întâmplări ne face impresia unei călduroase apărări a purtării lui, faptele arătate sunt, după toate probabilităţile, ezacte, fiind confirmate şi de alte izvoare [4]).

După prinderea lui Duca, Buhuş rămâne în ţara românească. Câştigat de Şerban pentru marile lui proiecte, el nu numai că refuză să se întoarcă în Moldova, unde Dumitraşcu îl chema în mod stăruitor oferindu-i din nou hătmănia, dar vine la Focşani ca să îndemne pe boieri să pribegească [5]). Se pare că el n'a apucat să vază domnia lui Cantemir. Neculce spune că a murit în satul Ruşii [6]).

Pe urma lui Buhuş rămân 5 copii: 3 feciori, din cari se trag Buhuşeştii din sec. al XVIII, şi 2 fete. Cel mai mare, *Ioan Buhuş* paharnicul, care nu trebue confundat cu văru-său, hatmanul şi logofătul, fiul lui Nicolae Buhuş [7]), nu lasă, după cât ştiu, urmaşi [8]). Al doilea, *Dumitraşcu Buhuş* căpitanul [9]), pe care

---

[1]) V. mai departe p. 73 2–3; Cronica atribuită lui Nicolae Costin, Let. II, 19; Neculce, Let. II, 214—15; Istoriile domnilor ţării româneşti, ed. Iorga, p. 198—199.

[2]) Mai departe p. 76 5-7; Cronica atribuită lui Nicolae Costin, Let. II, 28.

[3]) Cronica atrib. lui Nicolae Costin, Let. II, 28—29.

[4]) Incercările repetate ale hatmanului de a libera pe Duca sunt confirmate şi de Amiras (Let. III, 107), iar refuzul doamnei de a da bani să facă slujitori e arătat şi în Cronica atribuită lui Nicolae Costin, Let. II, 31.

[5]) Mai departe p. 80 1–6; Neculce în Kog. Let. II, 226.

[6]) Let. II, 225.

[7]) C. Giurescu, Tractatul lui Constantin Cantemir cu Austriacii, p. 7 n. 3.

[8]) Acad. Rom. doc. 48—47; 89—194; 142—185; 13—81 etc.

[9]) Acad. Rom. doc. 13—221; 48—47 etc.

www.dacoromanica.ro

l-a trimis Constantin Duca în a doua domnie în ţara românească ca să omoare pe Bogdan hatmanul[1]), a avut ca fii pe Sandu, Ştefan şi, probabil, pe Constantin[2]). Al treilea, *Nicolae Buhuş* armaşul, căsătorit cu Safta, fata lui Constantin Ciobanu postelnicul, are pe Toader, pe Cozma, egumen la Bogdana, şi o fată Alexandra[3]). Fata cea mai mare a lui Alexandru Buhuş, *Maria*, era măritată după Dumitraşcu Ursachi, sulger şi stolnic[4]) cu care a avut 3 feciori, Vasile[5]), Gheorghe şi Varlaam călugărul[6]), şi o fată Catrina, măritată cu Constantin Silion medelnicerul[7]). Fata cea mai mică *Catrina* se mărită în 1690[8]) cu Gheorghiţă, paharnic şi spătar, care urmează pe Cantemir în Rusia[9]). Are o singură fată care ia pe Toader Carp medelnicerul[10]).

Hatmanul Alexandru reprezintă apogeul Buhuşeştilor. Nici unul dintre feciorii şi ginerii săi nu s'a mai putut ridica în primele rânduri. Neculce vedea în această decădere a urmaşilor pedeapsa dumnezeiască pentru pâra nedreaptă a lui Antonie Ruset[11]).

Acesta este personajul pentru care autorul Izvodului arată o aşa de vădită preferinţă. Comparând acum ceeace ne spune despre el cu ceeace ştim din alte izvoare, constatăm două lucruri: *a)* In Izvod nu se expune întreaga carieră a hatmanului, ci se stărueşte numai asupra momentelor celor mai însemnate din activitatea sa militară; *b)* In afară de întâm-

---

[1]) Neculce, Let. II, 271.

[2]) Acad. Rom. doc. 128—194; 79—146; 33—74; 55—61.

[3]) N. Iorga, St. şi Doc. VI, 276, VII, 93—94. Acad. Rom. doc. 47—175; 47—185; 47—170 (cf. 120—119; 120—136).

[4]) Acad. Rom. doc. 130—186; 120—94; 46—186; 47—27.

[5]) Acad. Rom. doc. 85—13.

[6]) Ibid. 12—92; 12—51; 12—50.

[7]) Ibid. 12—92; 34—20; 35—198.

[8]) Iorga, St. şi Doc. XVI, 409. Pentru partea ei de moştenire v. Acad. Rom. doc. 48—47.

[9]) Neculce, Let. II, 332; Acad. Rom. doc. 153—58; 15—75; 46—186; 78—73.

[10]) Mai târziu stolnic. Acad. Rom. doc. 55—61; 56—111; 56—92.

[11]) «Dară şi boierii cei ce l-au pârât încă nimică nu s'au mai ales de casele lor. La Alexandru Buhuş hatmanul nimică nu i s'au ales de casa lui şi de feciorii lui, cum se vede şi până astăzi (Kog. Let. II, 213).

www.dacoromanica.ro

plările dela Domneşti, cari sunt povestite amănunţit şi ezact, celelalte fapte de arme ale hatmanului, îndeosebi lupta dela Epureni şi punerea lui în hătmănie din ordinul paşei şi prinderea Cazacilor, în timpul expediţiunei Cehrinului din 1676, sunt neezacte, fiind culese din tradiţie şi îmbrăcate în haina legendei. Incheierea care se impune este că *Izvodul nu a fost scris din ordinul şi supt controlul hatmanului, ci este opera unui admirator al lui, care nu-l cunoscuse mai deaproape decât în domnia a treia a lui Gheorghe Duca.*

IV. Două izvoade şi doi autori.

Constatat fiind că Letopiseţul se alcătueşte din două părţi, în cari se vădesc preocupări diferite, în cea dintâi pentru hatmanul Buhuş, în cealaltă pentru Mihai Racoviţă, se impune întrebarea dacă el este în întregime opera unui singur autor, sau dacă nu cumva cronicarul lui Mihai Racoviţă continuă o cronică care nu-i aparţine. Presupunerea din urmă ni se pare cea întemeiată. Letopiseţul este format din două izvoade deosebite, a căror îmbinare nu este firească. In cel dintâi, domnia lui Constantin Duca se termină cu mazâlirea lui după stăruinţa socrului său Brâncoveanu (95 15–21). Domnia lui Mihai Racoviţă începe cu toate acestea din nou cu expunerea celor întâmplate supt Duca. Se repetă astfel că obţinuse tronul cu banii domnului muntenesc, că asuprea boierii cu împrumutele, iar ţara cu orândueli şi angării neobişnuite şi că boierii pribegesc (95 23—96 4). Se spun însă şi unele lucruri nouă: de nevoi şi asuprele ţara s'a pustiit până la al treilea an; boierii n'aveau credinţă la domn, din care cauză stăpânirea lui căzu cu urât; unii au pribegit în ţara ungurească; între pribegi erau şi boieri de frunte şi mai de jos (96 5–13).

Brâncoveanu este prezentat în partea din urmă altfel ca mai înainte. Nu mai e duşmanul Moldovenilor, pricinuitorul de căpetenie al stricării ţării lor, ci un domn foarte bogat, în ţara căruia e belşug mare, şi care are pace bună cu Mihai Vodă, trimiţându-şi pururea soli unul altuia.

Se povesteşte din nou, pe scurt, ducerea lui la Adrianopol, dar motivul este acum altul, decât cel arătat mai înainte.

www.dacoromanica.ro

Chemarea lui se datoreşte umbletelor lui Duca, care sfătueşte pe vizir la aceasta socotind că domnul ţării româneşti ori se va teme şi nu va merge, fugind aiurea, ori, dacă se va duce, n'o să se mai întoarcă. Stăruinţa lui Brâncoveanu pentru mazâlirea fostului său ginere apare, în urma acestei purtări, ca o îndreptăţită răzbunare.

Repeţirile şi deosebirile acestea dovedesc că domnia lui Mihai Racoviţă este povestită de altcineva decât cel care scrisese partea de mai înainte. Letopiseţul se compune deci din două Izvoade datorite la cronicari deosebiţi.

Despre autorul celui din urmă nu putem spune nimic. Izvodul lui este prea puţin întins şi prea oficios, pentru ca să putem întrezări în el cât de puţin persoana cronicarului, desigur unul dintre boierii lui Mihai Racoviţă. El trebue să fi scris înainte de 1711—12, când cronica a fost interpolată (83 37—84 26–30); se pare chiar, după felul cum înfăţişează această primă domnie a patronului său, că înainte de revenirea lui în scaun a doua oară, în 1707.

Din analiza primului Izvod se desprind unele încheieri destul de interesante cu privire la autorul lui. Observăm mai întâi că, la evenimentele pe cari le povesteşte, nu-l preocupă atâta laturea politică. Boierii apar în povestirea lui pe al doilea plan: certurile, pârele şi intrigele lor arareori numai le însemnează. Ceeace cunoaşte cronicarul mai de aproape, ceeace pune în deosebită lumină şi povesteşte mai cu interes sunt faptele militare, cari la unele domnii, ca a lui Dabija, Duca şi Petriceicu, formează întreg fondul povestirei. Unele din aceste fapte, precum e venirea sultanului în Iaşi pe timpul lui Duca (59 26—60 8), cucerirea Cameniţei (61 22—62 4), lupta dela Hotin (63 28—64 16), jaful Tătarilor în Moldova (67 3–20), expediţia lui Buhuş contra cetăţilor (67 21—68 14) şi cu deosebire venirea Polonilor cu Petriceicu şi prinderea lui Duca (76—79), sunt povestite cu o preciziune care denotă nu numai pe un contimporan, dar, pentru unele cel puţin, pe un martor ocular.

Până la domnia a treia a lui Duca cronologia este vagă [1]).

---

[1]) Sunt numai 4 date: urcarea pe tron a lui Iliaş (57 12), a lui Petriceicu (62 12), a lui Dumitraşcu (66 5) şi anul când a fost ciuma (68 19)

www.dacoromanica.ro

In general cronicarul precizează evenimentele sau raportându-le unele la altele [1]), sau la anotimpuri [2]), posturi [3]) şi sărbători [4]). Cea mai mare precizie cronologică se observă la domnia a treia a Ducăi. Aci ni se arată data numirei (71 16) şi ziua intrărei în Iaşi (71 19), anul şi ziua pornirei în expediţiunea Vienei (73 22–24), durata asediului (74 21), intrarea lui Petriceicu în Iaşi (76 15–16), ziua sosirei lui Duca în Domneşti şi a prinderii lui (77 4, 78 14). Dela Duca înainte deşi se dau de obiceiu anii diferiţilor domni, nu mai întâlnim însă aceeaş precizie cronologică. Pe temeiul acestor constatări, credem că autorul Izvodului a trebuit să ocupe vreo slujbă în legătură cu hătmănia şi că a cunoscut de aproape pe Buhuş, supt care va fi servit în domnia a treia a Ducăi. Activitatea anterioară a hatmanului (1671—1578) o cunoaşte însă numai din auzite, ceeace ne-ar explica greşelile pe cari le-am constatat.

Cronicarul era boier. Când însemnează că Cantemir era din oameni proşti, lasă să se înţeleagă că el făcea parte dintr'o altă pătură socială. Nu este însă dintre boierii mari, dintre acei cari, stând în primele rânduri, se împărtăşesc în mod larg de binefacerile patronului şi sunt urmăriţi de urgia protivnicului. Pasiune în expunerea sa nu găsim. Critice întâlnim rar. Mai toate domniile sunt arătate într'o lumină simpatică. Domnii sunt în general buni, şi când nu sunt, vina e a sfetnicilor, printre cari critică în deosebi pe Cupăreşti, izvoditorii obişnuiţi ai orânduelilor scoase pe ţară (58 3, 85 12). Nu umblă amestecând domnii. Obiceiul cel vechiu al boierilor, cari nu se mai satură de schimbările dese ale

---

[1]) Pe vremea când avea Turcul oştire cu Neamţul (54 3). La anul după această oştire (54 10). In al treilea an al domniei lui Duca s'au ridicat Orheienii şi Lăpuşnenii (58 1). Minunea lăcrămării icoanei se întâmplă în anul când Turcii fac războiu Polonilor (59 16). In acelaş an a fost bişug (60 24). In al doilea an al domniei lui Antonie Ruset îi vine poruncă să meargă la Cehrin (69 23). La anul după aceia merge iar (70 16). Duca se duce la Ţarigrad în al doilea an al domniei sale (72 6). Mai înainte tăiase trei boieri (72 22).

[2]) P. 58 20, 25; 62 14, 16, 65 27, 67 10.

[3]) P. 62 15, 65 27, 76 15.

[4]) P. 54 21.

www.dacoromanica.ro

domnilor, el îl dezaprobă (60 9–11), ca şi pribegirile, cari tot de risipa şi paguba ţării sunt (93 35—94 1).

E un drept credincios care îşi manifestă evlavia criticând pe cei ce calcă posturile (69 3–8), după cari datează, cum am văzut, evenimentele, care notează cu grijă lucrurile dumnezeeşti făcute de domni (56 10, 57 25, 69 16–22) şi crede în nepovestita minune a lăcrămării icoanei Maicii Domnului în Mânăstirea de lângă Hotin (59 16–21).

V. Cronica racoviţeană.

Cel dintâi cronicar care a folosit Letopiseţul ca izvor de căpetenie pentru epoca respectivă, este autorul Cronicei racoviţene, atribuite lui Nicolae Muste. Cum cronica aceasta este una din cele mai puţin cunoscute, câteva lămuriri asupra ei sunt indispensabile pentru înţelegerea studiului nostru. Kogălniceanu o considera în 1845, când pentru prima dată a publicat câteva fragmente din ea, ca opera lui Nicolae Muste[1]). Tipărind-o apoi în întregime în anul următor, în vol. III al Letopiseţelor, el nu-l mai consideră pe Muste, care copiase manuscriptul de care s'a folosit pentru editarea ei, drept autor, ci i-o atribue numai provizoriu «până la descoperirea adevăratului autor»[2]). Schimbarea se datora, probabil, cunoştinţei pe care o avusese în răstimpul dintre cele două publicaţii despre un alt manuscript al cronicei, aflat în posesiunea lui N. Bălcescu, care l-a şi publicat în acelaş an (1846), în vol. III al Magazinului Istoric. Bălcescu spunea că manuscriptul său este *original* şi că cuprinde în două locuri «subscris supt note» numele cronicarului, «dară atât de încurcat, încât nu e cu putinţă de al descifra»[3]). Astăzi ambele manuscripte, şi al lui Muste, publicat de Kogălniceanu,

---

[1]) Chronique de Nicolas Muste, ancien clerc de Divan, 1662—1729, în scrierea: Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques pour servir à l'histoire de Pierre-le-Grand, Charles XII, Stanislas Leszczynski, Démètre Cantimir et Constantin Brancovan, par le Major M. Kogalnicean. Seconde partie. Iassi 1845, p. 9—51.

[2]) Letopiseţe[1] III, 329.

[3]) Mag. Ist. III, 3 n.

www.dacoromanica.ro

şi al lui Bălcescu, tipărit în Magazin, sunt necunoscute, iar vreun altul nou nu s'a mai aflat până acum. Cele două ediţiuni înlocuesc astfel manuscriptele după cari au fost făcute. Dar între aceste ediţiuni există deosebiri fundamentale:

a) Una este de întindere. Pe când în ediţia Kogălniceanu cronica merge până în domnia lui Grigore Ghica (1729), în ediţiunea din Magazin ea se termină la începutul domniei a treia a lui Mihai Racoviţă (1717) cu închiderea unor boieri învinuiţi de înţelegere cu catanele[1]). «Aci se sfârşesc, spune editorul, foile manuscriptului nostru celui original, cu toate că istoria urmează mai departe, precum se poate înţelege prea lesne din însuşi cursul stilului»[2]). Deşi nu e destul de clar, dacă aci se termina manuscriptul sau dacă îi lipseau foile dela sfârşit, din analiza cronicei se constată însă în adevăr că partea dela 1717—1729 din manuscriptul Muste nu este un adaos posterior, ci o parte integrantă a povestirei, aşa că lipsa ei din manuscriptul Bălcescu constitue o lacună.

b) A doua deosebire priveşte cuprinsul unei întinse părţi a cronicei. Dela domnia a treia a lui Gheorghe Duca până la începutul domniei întâia a lui Mihai Racoviţă (1678—1704), povestirea este în cele două ediţiuni diferită[3]). Avem pentru acest timp nu două redacţiuni ale aceleiaşi cronice, ci două cronice deosebite. Care dintre ele este cea autentică şi care cea străină de redacţiunea primitivă, originală, a cronicei, se poate constata cu uşurinţă. Pe când versiunea din manuscriptul Bălcescu este scrisă în acelaş spirit cu povestirea care precede şi urmează, de care se leagă în chip natural, *versiunea Muste* este într'o contrazicere hotărîtă cu restul cronicei.

Despre Duca se spune că «întâiaş dată s'au arătat către toţi cu blândeţe şi cu milă, ca să uite răutăţile *ce făcuse în domnia a doua, iară firea cea dintâi, care avusese, n'au schimbat-o*, nici au ascuns-o cu vrun meşteşug sau socoteală, ce fără de zăbavă *au început a face iaraş ca şi în zilele lui trecute, adecă a îngreuna ţara cu nesăturarea ce avea şi a asupri pe*

---

[1]) Mag. Ist. III, 371; Let. III, 60 r. 2.
[2]) Ibid. 371.
[3]) Mag. Ist. III, 37—74 r. 23; Kog. Let. III, 19 29—30 13.

www.dacoromanica.ro

boieri» [1]). Dar în cele două domnii anterioare Duca e arătat dinpotrivă ca un domn bun [2]). Trimiterea se referă negreşit la o altă povestire.

Aceeaş deosebire în aprecierea lui Dumitraşcu Cantacuzino, care în domnia a doua «nimică n'au schimbat firea sa, şi iarăş lăcomie şi apucături, şi făcea strâmbătăţi, cum şi în domnia întâi făcuse» [3]). Nimic din toate acestea la domnia întâia. Se arată, ce-i drept, acolo, că domnul a scos hârtii pe feţele oamenilor, «care angărie până atuncea n'au mai fost în ţară», dar cronicarul scuză măsura fiind ţara amestecată, oamenii strămutaţi dela locurile lor după ernatul Tătarilor [4]). Nici o vorbă despre lăcomie, apucături şi strâmbătăţi!

In partea cronicei dela Mihai Racoviţă înainte *Brâncoveanu* este arătat ca un mare duşman al Moldovei, prin desele schimbări de domni pe cari le provoca. «De unde multă nevoie şi greutate a avut ţara Moldovei de Brâncoveanul... şi niciodată ţara noastră nu avea odihnă de răul lui» [5]). Aceeaş purtare a domnului muntenesc, numit acum *Băsărab Vodă,* care pune la cale pribegirea boierilor şi schimbă pe domni, nu provoacă, în versiunea Muste, nici o dezaprobare din partea cronicarului [6]).

Exemplele aduse dovedesc în mod luminos că această versiune este un fragment dintr'o cronică străină, introdus aici în locul părţii autentice păstrată în manuscriptul Bălcescu.

---

[1]) Kog. Let. III, 19.

[2]) In domnia întâia «*tuturor era bun şi fără prepusuri,* fiind şi el domn din boierii de ţară, *cât nime nici o strâmbătate n'au avut de dânsul*» (Let. III, 5). In domnia a doua e iarăş înfăţişat într'o culoare simpatică. Boierii îl părăsc nu fiindcă domnul ar fi asupritor, dar fiindcă aşa sunt ţarile birnice deapururea învrăjbitoare (Let. III, 8). Turcii sunt nerecunoscători când răsplătesc «pre cela ce au purtat grijă viind împărăţia să nu-i afle vină nici de una şi au dăruit multe daruri scumpe, în loc de cinste şi milă» cu mazâlia şi punerea în fiare. Cronicarul regretă această mazâlie, care a fost apoi izvor de nenorociri pentru ţară. «Iară să fie lăsat pre Duca Vodă să domnească nici unele de acele nu s'ar fi făcut asupra aceştii ţări, că era domn aşezat şi întemeiat şi harnic de domnie pre acele vremi» (Let. III, 9).

[3]) Kog. Let. III, 23.

[4]) Ibid. III, 14.

[5]) Ibid. III, 37 cf. 39, 40, 45—46, 53—56.

[6]) Ibid. III, 25, 26, 28—29.

www.dacoromanica.ro

Cronica din care a fost reprodus acest fragment o cunoaştem: este Cronica lui Alexandru Amiras. O ediţiune utilizabilă a lui Amiras ne lipseşte. Aceea dată de Kogălniccanu este cu totul insuficientă. In asemenea condiţiuni, concluziile scoase din comparaţia între fragmentul cronicei din manuscriptul Muste şi între Amiras din ediţia Kogălniceanu sunt, firește, provizorii. In afară de mici şi neînsemnate schimbări de redacţie, textul este aproape identic. Muste se deosibeşte de Amiras doar prin suprimarea câtorva scurte pasagii[1]), schimbarea unei date[2]) şi coruperea a două nume proprii[3]). In orice caz deosebirile acestea sunt cu mult mai puţin numeroase şi mai neînsemnate decât acelea cari există între textul lui Amiras tipărit de Kogălniceanu şi acela păstrat în cel mai bun şi mai vechiu dintre manuscriptele de care el s'a folosit pentru această ediţiune[4]).

Versiunea Muste este prin urmare un fragment din Cronica lui Amiras, într'o redacţiune inferioară aceleia din manuscriptele cunoscute lui Kogălniceanu, pe care copistul,

---

[1]) Aceste pasagii sunt următoarele: 1) Şi cei ce era înlăuntru nu cutezau să deşchiză, temându-se să nu intre Cazacii înlăuntru (Let. III, 107 r. 34–35 cf. Muste, Let. III, 22); 2) la Pufeşti (III, 107 37 cf. Muste, III 22); 3) unde se păştea ca la 80 (*recte:* 70) de cai aproape de Bahlui (III, 3 cf. Muste, III, 25); 4) Daltaban paşa, carele pe urmă au căzut vizir (III, 110 8 cf. Muste III, 25); 5) la Mira (III, 110 17 cf. Muste III, 25 25); 6) şi ales şezând odată la masă (III, 110 20 cf. Muste III, 25); 7) şi pe neguţitorii turci ce era la (III, 111 13 cf. Muste III, 26); 8) ocărându-i şi zicând că sânt văcari Spartii (*recte:* văcari epaşi III, 111 32 cf. Muste III, 26); 9) şi împreună cu domnul mergea (III, 112 11 cf. Muste III, 27); 10) oameni, zaphanea (*recte:* gebhanea; III, 112 18–19 cf. Muste III, 27); 11) fiul lui Silim Gherei han (III, 112 31–32 cf. Muste III, 27); 12) şi cu Bujorenii rudele lor... şi Antohie Jora hatmanul (III, 113 10–11 cf. Muste III, 28); 13) la Focşani (III, 113 27 cf. Muste III, 28); 14) vel logofăt şi pe Mitrea (III, 113 30–31 cf. Muste III, 28); 15) şi Rami vizirul şi au omorât şi pre muftiul... şi pe Ahmet paşa vizir (III, 114 38–40 cf Muste III, 29).

[2]) Data suirei pe tron a lui Constantin Cantemir 7192 (Let. III, 24 3) în loc de 7195, cum e în Amiras (Let. III, 109 3).

[3]) Iamandi vornicul (Let. III, 24 14) în loc de Ramandi (*La Kogălniceanu greşit:* Ramădan vornicul, III, 108 13); Siret (Let. III 24 16) în loc de Sărata (Let. III, 108 18).

[4]) Ms român No. 238 dela Acad. Rom. Compară s. ex. paginile 102–105, 119, 136, 137, 140, 142, 143, 155, 157, 159, 166, 173 din Kogălniceanu (Let. III) cu textul corespunzător din manuscript.

www.dacoromanica.ro

Muste ori altul după care el scria, l-a introdus în manuscriptul lui, fie că partea corespunzătoare din izvodul pe care îl copia nu-i convenea, pentru motive de care nu ne putem da seama[1]), şi a înlocuit-o, ori că ea lipsea printr'un defect al manuscriptului, ceeace ni se pare mai probabil[2]).

Versiunea din ms Bălcescu, reprodusă şi de Kogălniceanu ca «variantă la cronica atribuită lui Nicolae Muste»[3]), ceeace a contribuit să mărească confuziunea cu privire la această cronică, reprezintă în realitate textul cel autentic.

c) A treia deosebire o formează o interpolare mai lungă şi cinci note marginale cari se află în ms Bălcescu, lipsind din Muste. Interpolarea, relativă la bătrâneţe şi respectul care i se cuvine, este alcătuită după diferiţi scriitori şi adaosă la sfârşitul primei domnii a lui Dumitraşcu Cantacuzino[4]). Notele marginale cuprind două citate din Sfântul Augustin[5]), unul din Plutarh[6]), o cugetare asupra celor ce strică obiceiurile, care pare a fi tot un citat, dar fără arătarea izvorului[7]), şi o ştire istorică[8]).

---

[1]) Dar cari se mai întâmpină şi aiurea. Vezi N. Iorga, Ist. Lit. Rom. I, 221 n. 5, şi C. Giurescu, Contribuţiuni la studiul cronicelor muntene (1906) p. 116.

[2]) Păreri deosebite de cele arătate mai sus asupra raportului dintre cele două pretinse variante au exprimat I. G. Sbiera şi N. Iorga. Sbiera admite identitatea lor, presupunând însă că fragmentul dela 1678—1703 circula ca o cronică *desclinită*, care a fost copiată şi de Muste şi de Amiras (Mişcări culturale şi literare la Românii din stânga Dunării în răstimpul dela 1504—1714 (Cernăuţi, 1897) p. 180—181, 183). Dar circulaţia unui asemenea fragment ca cronică izolată e imposibil de admis. Pe de altă parte acest fragment formează un tot cu partea anterioară (1661—1678) din Amiras, de care, în lipsa celui mai mic indiciu nu se poate despărţi şi atribui la doi autori deosebiţi.

Iorga crede că Amiras a reprodus pe Muste la care a mai adăogat unele lămuriri (Ist. Lit. Rom. I, 476). Am văzut însă că pretinsele adaose sunt simple deosebiri obicinuite dela copie la copie, iar greşelile pe cari le găsim în Muste, nu şi în Amiras, dovedesc tocmai un raport contrariu: Muste reproduce pe Amiras.

[3]) Let. III, 75—95.

[4]) Mag. Ist. III, 27—31.

[5]) Ibid. p. 31, 33.

[6]) Ibid. p. 33.

[7]) Ibid. p. 89.

[8]) Ibid. p. 361.

www.dacoromanica.ro

Deosebirile dintre cele două ediţiuni dovedesc că nici unul din manuscriptele după cari au fost făcute nu cuprindea originalul cronicei, şi că amândouă erau còpii defectuoase.

Partea cronicei dela 1678—1703 s'a păstrat numai în manuscriptul Bălcescu, cea dela 1717—1729 numai în Muste. In cele două còpii, comună este doar povestirea dela 1661—1678 şi dela 1703—1717. Comparând textul comun din aceste còpii, constatăm în fiecare interpolări, omisiuni, greşeli şi prelucrări stilistice, mai numeroase în Muste, mai puţine în manuscriptul Bălcescu [1]). Copia cronicei din acest manuscript

---

[1]) I. **In Muste:** 1) **Interpolări:** Zic că au poroncit împăratul să-i aducă pre Dabija vornicul să-l vază în ce chip este, şi l-au adus de l-au văzut şi apoi l-au făcut domn (Let. III, 3 14—16 cf. Mag. Ist. III, 4 7); Mântuitorul lumei Hristos, vrând să se ducă din lumea aceasta, n'au zis războiu las voă, ci au zis: pace las voă, pacea mea dau voă. De unde se vede că creştinului adevărat mai mult este a păzi pacea, care au lăsat-o Hristos, decât a rădica războiu pentru răscumpărarea strâmbătăţilor ce ar avea (Let. III, 59 33—37 cf. Mag. Ist. III, 371 14).

2) **Omisiuni:** a) *De titluri:* De venirea lui sultan Mehmet la Cameniţă (Mag. Ist. III, 12 cf. Let. III, 7 27); Războiul Moscalilor cu Turcii la Stănileşti pre Prut (Mag. Ist. III, 346 cf. Let. III, 47 29); Cum au hălăduit ţara într'aceste răscoale den robie (Mag. Ist. III, 348 cf. Let. III, 48 23); Când au închis pre Lupul vornicul la Varna (Mag. Ist. III, 352 cf. Let. III, 50 15); Aici am scris pentru mazilia lui Constantin Vodă domnul muntenesc (Mag. Ist. III, 357 cf. Let. III, 53 7); Pentru catane ce au venit asupra lui Mihai Vodă (Mag. Ist. III, 368 cf. Let. III, 58 8).

b) *De cuvinte sau pasaje:* şi multă pradă au făcut în Saxonia (Mag. Ist. III, 79 20 cf. Let. III, 32 38); s'au pornit după oştile Moscalului (Mag. Ist. III, 91 5 cf. Let. III, 38 20); atuncea după ce au luat pre acei Şvezi (Mag. Ist. III, 93 22 cf. Let. III, 39 31); cu mazâlie (Mag. Ist. III, 94 7 cf. Let. III, 39 43); de Greci (Mag. Ist. III, 332 26 cf. Let. III, 41 6); să aşeze paşă (Mag. Ist. III, 355 7 cf. Let. III, 51 36); cela ce era în cinste şi în boerie la dânsul (Mag. Ist. III, 363 3—4 cf. Let. III, 55 30).

3) **Greşeli:** poarta curţii în Bucureşti (Let. III, 5 13) în loc de: poarta curţii domneşti (Mag. Ist. III, 7 24); Leşii începând înainte (Let. III, 11 4) în loc de: Leşii încet păşind înainte (Mag. Ist. III, 18 25); 7214 (Let. III, 32 27) în loc de: 7213 (Mag. Ist. III, 79 3); căutându-l de o primejdie (Let. III, 34 30) în loc de: mântuindu-l de o primejdie (Mag. Ist. III, 83 7); n'au mai putut Turcii, ce îndată au fugit (Let. III, 35 6) în loc de: n'au mai stătut Turcii, ce îndată au fugit (Mag. Ist. III, 84 8); căzând la Nipru să treacă (Let. III, 39 17) în loc de: năzuind la Nipru să treacă (Mag. Ist. III, 93 1); trei ani şi jumătate (Let. III, 40 11) în loc de: doi ani şi jumătate (Mag. Ist. III, 94 24).

www.dacoromanica.ro

fiind deci superioară copiei lui Muste, ediţiunea din Magazinul Istoric trebue preferată aceleia a lui Kogălniceanu, care va servi numai pentru controlul şi emendarea părţii comune, şi pentru întregirea cronicei cu povestirea dela 1717—1729.

Partea cronicei până la încetarea războiului dintre Nemţi şi Turci (1718) a fost scrisă puţin timp după aceia, cam prin anii 1719—1720 [1]). De aci înainte, autorul a continuat-o, începând din 1723, contimporanicește, paralel cu producerea evenimentelor [2]).

---

4) Ca exemplu de **prelucrări stilistice** citäm domnia întâia a lui Mihai Racoviţă (Let. III, 30 13—22 24 cf. Mag. Ist. III, 74 23—78).

II. **In ms Bălcescu:** 1) **Interpolări** vezi mai sus p. 32.

2) **Omisiuni**: a) de cuvinte şi pasaje: Sâmbătă (Mag. Ist. III, 346 29 cf. Let. III, 47 41); şi Ion Neculce hatman (Mag. Ist. III, 351 12 cf. Let. III, 50 1); Unde domnii închid uşile supuşilor săi, acolo şi supuşii închid inimile domnilor săi (Mag. Ist. III, 354 13 cf. Let. III, 51 18—19); lovindu-l dintr'o puşcă (Mag. Ist. III, 357 12 cf. Let. III, 52 42); dacă au venit cu a treia domnie aice (Mag. Ist. III, 359 10 cf. Let. III, 53 39); precum am înţăles dintr'alţii (Mag. Ist. III, 367 32 cf. Let. III, 58 7—8). b) Uneori se lasă locul alb pentru anume ţifre şi date. Mag. Ist. III, 12 21, 13 7, 14 20, 85 30, 336 32, 363 12; cf. Let. III, 7 39, 8 7, 34, 35 44, 43 8 (unde e completată), 55 38. Lacunele acestea nu sunt proprii copiei din ms Bălcescu, ci originalului după care fusese făcută, deoarece ele se află şi în Muste, fără a se fi lăsat loc alb (ceeace s'ar putea însă datori şi lui Kogălniceanu).

3) **Greşeli** sunt puţine şi mai toate au înfăţişarea unor modificări moderne, scăpări de condei sau greşeli de tipar: Polcăi (Mag. Ist. III, 17 10) în loc de: Polnii (Let. III, 10 12); Sinăuskie (Mag. Ist. III, 21 23) în loc de: Sinavskie (Let. III, 12 24); năz (Mag. Ist. III, 34 10) în loc de: cneaz (Let. III, 18 9); viaţa (Mag. Ist. III, 80 16) în loc de: voinţa (Let. III, 33 6); îmbunătăţirile (Mag. Ist. III, 80 16) în loc de: îmbunăturile (Let. III, 33 23); halicesc (Mag. Ist. III, 335 3) în loc de: Haliţki (Let. III, 42 12); Bozaol (Mag. Ist. III, 351 2) în loc de: Bozagiul (Let. III, 49 40); Mazut (Mag. Ist. III, 352 11) în loc de: Maxut (Let. III, 50 22); ateiu (Mag. Ist. III, 368 18) în loc de: Sibiu (Let. III, 58 19).

[1]) Iată două dovezi: 1) Vorbindu-se de pacea dela Carloviţ, se spune că «au rămas la Nemţi ţara ungurească cu totul, fără numai Temişvarul şi Beligradul era cu Turcii, carele *în anii de acmu* şi acelea le-au luat Nemţii dela Turc, cu multă vărsare de sânge, precum se va scrie la rândul său» (Mag. Ist. III, 84). 2) Ridicarea unor boieri împotriva lui Mihai Racoviţă şi aducerea catanelor în Moldova e arătată ca un fapt petrecut de curând: «Ridicatu-s'au *şi acmu* asupra lui Mihai Vodă (Let. III, 63).

[2]) Partea cronicei scrisă prin 1719—20 se opreşte brusc cu alungarea catanelor, fără a se aminti măcar sfârşitul războiului şi luarea

www.dacoromanica.ro

Autorul, unul din boierii lui Mihai Racoviţă, a cărui domnie o povesteşte până către sfârşit cu simpatie şi amănunţit, şi, probabil, un prieten al Costăcheştilor[1]), ne este necunoscut. Până la descoperirea lui, păstrăm deocamdată, ca cel mai potrivit, titlul de *Cronica racovițeană*, pe care i l-a dat Sbiera. Numele lui Nicolae Muste, scriitorul celei mai defectuoase dintre cele două còpii cunoscute ale cronicei, trebue în ori ce caz înlăturat.

VI. Letopiseţul faţă de Cronica racovițeană şi de Neculce.

Lămuririle de mai sus, ori cât de lungi, erau necesare pentru a înţelege raportul dintre Cronica racoviţeană şi Letopiseţul nostru. Autorul acestei cronice a cunoscut şi folosit Letopiseţul, reproducându-l aproape în întregime. A introdus însă şi numeroase modificări, cari au pe alocuri caracterul unei adevărate prelucrări:

I. Modificările sunt uneori numai de redacţie, aceleaşi idei fiind exprimate în altă formă (56 14—16 cf. Mag. Ist. III, 8; 58 9—12 cf. III, 10; 59 17—21 cf. III, 14; 63 15—17 cf. III, 17; 63 23—24 cf. III, 18; 69 28—70 3 cf. III, 35; 78 20—31 cf. III, 49—59).

Alteori se interverteşte ordinea în care sunt înşirate anumite fapte: trecerea Dunării de către Dabija (54 5—6) e pusă în expediţia dela Leva (Mag. Ist. III, 3); minunea cu lăcrămarea icoanei (59 16—21) e povestită după expediţia turcească (III, 14); ducerea lui Duca la Constantinopol (61 5—7) după reflexiile asupra relelor pe cari le-a adus ţării domnia lui Petriceicu (III, 15); cuvintele cu cari vizirul se adresează lui Grigore Ghica cerându-i sfatul (63 6—13) sunt puse ca răspuns la pă-

---

de către Nemţi a Temişvarului (de Belgrad se aminteşte: Let. III, 57), despre care cronicarul anunţase că va scrie (Let. III, 67). Se trece apoi fără nici o tranziţie la cele întâmplate în al şaptelea an al domniei lui Mihai Racoviţă, povestindu-se de aci înainte pe rând cele întâmplate în fiecare an. Aşa se şi explică schimbarea tonului faţă de Racoviţă, care dela 1723 înainte începe a fi criticat (Let. III, 69—72), cu toate că până atunci cronicarul îl lăudase necontenit.

[1]) Vezi s. ex. unde se vorbeşte de Lupul Costache vornicul (Mag. Ist. III, 348—353) şi de fiul său Constantin Costache spătarul (Let. III, 68).

www.dacoromanica.ro

rerea exprimată de domn (III, 18); hârtiile introduse de Dumitraşcu Cantacuzino (69 1–3) înaintea ciumei (III, 26); înlocuirea hatmanului Gavril Costache prin Buhuş (69 28—70 15) după a doua expediţie a Cehrinului (III, 35); complotul contra lui Duca (72 22—73 11) înainte de ducerea domnului la Constantinopol (III, 37—39); venirea lui Petriceicu în Moldova (75 1–8) după disputa lui Şerban cu Duca pentru plocon (III, 42—43); numele boierilor cari sfătuiau pe Duca să treacă în ţara românească (75 34—76 2) nu sunt arătate când dau sfatul, ci când se povesteşte fuga lor (III, 45); răspunsul doamnei lui Duca la cererea lui Buhuş ca să strângă slujitori (77 29—78 7) după mergerea hatmanului la Domneşti (III, 49); întoarcerea lui Sobieski dela Pagul (83 3–8) e povestită imediat după ce se arată intrarea sa în Moldova (III, 54); fuga lui Bogdan hatmanul şi Iordache vistierul la Neamţ la vestea numirei lui Constantin Duca (88 2–5), la sfârşitul domniei lui Cantemir (III, 62); birul scos de aceiaşi (90 1–5) la începutul domniei lui Antioh (III, 65); numele pribegilor cari stăruesc la Brâncoveanu pentru Duca (91 12–14) sunt arătate cu prilejul pribegiei (III, 65); însurătoarea lui Dimitrie Cantemir (90 26–32) după trimiterea ştafetei din tabăra turcească dela Temişvar (III, 66—67).

Raţiunea celor mai multe din aceste intervertiri n'o vedem. Prin unele dintre ele se pare însă că cronicarul a urmărit o mai strânsă legătură între faptele povestite.

II. De multe ori compilatorul înlocueşte unele cuvinte, date şi nume prin altele.

Astfel în loc de:	pune:
potronici (55 22)	costande (Mag. Ist. III, 6).
spre iaz (58 9)	în gios (III, 10).
un domn leşesc (64 21)	un rotmistru cu cărţi (III, 24).
în primăvară (67 10)	în postu mare (III, 23).
oameni dovletii (67 24)	oameni de ţară (III, 24).
10 Iulie (74 21)	5 Iunie (III, 42).
jupânesele (76 5)	casele (III, 45).
despre grădină (80 22)	despre grajdurile curţii domneşti (III, 53).
In al treilea an (89 3)	In al patrulea an (III, 63).
Ştefan Cerchezul comis (93 14)	alt boier bătrân (III, 69).
sucman (93 21)	cojoc (III, 69).

www.dacoromanica.ro

De câteva ori schimbă înţelesul unor fraze, prezentând faptul istoric supt un alt aspect. Citatul biblic dela domnia lui Dumitraşcu Cantacuzino (69 8–11) e înlocuit prin altul (Mag. Ist. III, 26). Motivul pentru care fiul lui Ramadanovski cerea să fie dus la Cehrin, nu este că dacă-l va şti tată-său «el va închina cetatea» (70 21–22) ci că: «poate să-l răscumpere» (III, 34). In Letopiseţ se înţelege că acel care aşezase slujitori în Hotin şi Peririta este Antonie Ruset (71 26–28), pe când compilatorul spune că e Duca (III, 37). Căpitanul Decusară denunţă complotul contra lui Duca nu din propriul lui îndemn şi fără ştirea nimărui (72 30—73 3), ci cu ştirea celorlalţi (III, 38). Dimitrie Cantemir nu trimite din tabăra turcească un om al său la Iaşi (91 1–3), ci vine însuş (III, 66).

Modificările acestea sunt prea puţine şi nu destul de însemnate, pentru ca să admitem că ele s'ar datora vre-unui alt izvor, pe care să-l mai fi avut în vedere cronicarul. Mai probabil ni se pare că ele sunt rezultatul obişnuitei libertăţi de care unii copişti sau scriitori, printre cari şi compilatorul, uzau faţă de textul pe care îl reproduceau.

III. Modificarea cea mai însemnată, pe care a suferit-o Letopiseţul în Cronica racoviţeană, consistă în numeroase suprimări. Notez aci pe cele mai importante, căci ele constitue în acelaş timp şi contribuţia istorică nouă a Letopiseţului. La domnia a doua a lui Duca: împoporarea Moldovei şi bună starea locuitorilor (57 26—58 1), dregătoria lui Hâncul (58 5), prinderea şi omorîrea Grecilor de către Lăpuşneni şi Orheieni (58 11–12), tunurile Turcilor în expediţia Cameniţei (59 22–23), durata popasului dela Ţuţora (59 24), obiceiul deselor schimbări de domni (60 10–11), neîntărirea Cameniţei (61 12–16), numele regelui polon şi al hatmanului (61 16–17), bucuria Turcilor pentru cucerirea cetăţii (61 27–30), aşezarea locuitorilor afară lângă cetate (61 31—62 1). La Petriceicu: teama domnului că aşezând Turcii paşă în Hotin, el nu mai are ce domni în Moldova (62 28–29), viclenirea Polonilor de către Grigore Ghica (64 17–18) şi explicaţiile lui faţă de trimisul polon (64 17–18, 23–24), aprobarea purtării domnului de vizir (65 8–9), numărul oastei hatmanului Siniavski (65 20), atacul Tătarilor asupra Polonilor şi timpul întoarcerii acestora (65 26–27). La Dumitraşcu Cantacuzino: origina dom-

www.dacoromanica.ro

nului (66 3), văduvia lui şi relaţiunile cu fata Rachieriţii (68 28–29). La Antonie Ruset: astuparea burlanelor pe cari se aducea apa la biserica Sfântului Nicolae (69 21), îmbătarea Cazacilor (70 23–24). La domnia a treia a lui Duca: ziua intrării domnului în Iaşi (71 19), întrebarea pusă Lupului sulgerul cu a cui învăţătură a făcut cartea (73 6–7), asuprirea ţării de către Duca, vrăjmăşia lui asupra boierilor, persecuţiile şi pribegirea lor (73 12–21, 24–31), numele comisului Catargiul şi originea lui Tănase şetrarul (75 25–26), înţelegerea boierilor cari au trecut în ţara românească cu caimacamii (75 33–34), numele de familie al postelnicului Constantin Ciobanul (76 6), jăfuirea satelor tătăreşti din Bugeac de Cazaci şi Moldoveni (76 11–14), timpul venirei lui Petriceicu dela Suceava la Iaşi (76 15–16), învingerea lui Hăbăşescu la Movileni (76 17–21), ziua în care cădea ajunul Crăciunului (77 4), aprecierea asupra atitudinei lui Ştefan Vodă, ginerele Ducăi, la Domneşti (78 4–7), precizarea locului unde s'a oprit Buhuş, când a venit din Zăbrăuţi la Domneşti (78 8–9), numele bulucbaşei care a deschis poarta podghiazului (79 3), reflexia despre pedeapsa Ducăi pentru lăcomia lui (79 8–9), scăparea Cazacilor şi Moldovenilor după înfrângerea lor de Tătari (79 10–12), primirea de către regele polon a preţului de răscumpărare a lui Duca fără a-l libera (79 21–23). In domnia a doua a lui Dumitraşcu Cantacuzino: durata foametii şi amănuntul că se mânca om pe om (79 27–29), existenţa tâlharilor la drumul Cameniţii (80 6–7), numele serascherului dela Obluciţa (80 18). La Constantin Cantemir: dregătoriile de clucer şi capuchehaie ale acestuia (81 4), boierirea fiilor lui Gavriliţă (81 8), întoarcerea lui Miron, boierirea fiilor, stărostia Putnei şi proiectul încuscrirei cu domnul (81 8–12), influenţa lui Bogdan hatmanul (81 23), sfatul dat de boieri lui Cantemir să se închine Polonilor şi refuzul domnului (81 34—82 5), pălăncile din Râşca (83 20), solia lui Gavril Costache la Munteni (84 21–22), trimiterea saragelelor de către Şerban Vodă să prinză pe jupâneasa lui Iordache Ruset (84 25—85 4), dregătoria lui Antiohie Jora (85 24), liberarea pe chezăşie a pârâşilor lui Cantemir şi certarea fiilor lui Gavril Costache (86 2–7), întreg capitolul despre ridicarea lui Dimitrie Cantemir la domnie (86 28—87 11). La Constantin Duca: ducerea lui Dimitrie

www.dacoromanica.ro

la Constantinopol, ieşirea feciorilor de boieri înaintea lui Duca şi boierirea lor (87 23—88 1), opreala jupâneselor lui Bogdan hatmanul şi Iordache vistierul (88 4–5), blestemul rămas asupra Ducăi pentru văcărit (88 26–27), solii şi veseliile la nunta domnului (88 30—89 1), mazâlia lui Duca pentru omorîrea Turcului (89 11–12), îngrădirea târgului şi amănuntele expediţiei lui Antiohie hatmanul în contra târgului Neamţului şi mânăstirei Agapia (89 13–26), transportarea lui Turculeţ în Galata (89 29). La Antioh Cantemir: solia lui Bogdan hatmanul la Munteni (90 15–16), ignorarea de către pribegi a înţelegerii, căsătoria lui Antioh şi numele trimisului la Braşov (90 19–28), înţelegerea dintre Brâncoveanu şi pribegi pentru mazâlirea lui Antiohie (91 7–17), amănuntele păcii dela Carloviţ (91 22—92 5), deşertarea Cameniţii (92 9–13), influenţa lui Bogdan hatmanul şi Iordache vistierul supt Antiohie (92 14–15), stăruinţele lui Brâncoveanu la Poartă pentru mazâlirea domnului (92 17–22), sprijinirea pribegilor (93 34—94 2), chemarea lui Brâncoveanu la Adrianopol (94 3—95 21), răscoala ţării contra lui Duca din îndemnul lui Iordache Ruset (97 11–12).

Cele mai puţine suprimări s'au făcut la domniile lui Dabija, Alexandru Iliaş, Dumitraşcu Cantacuzino (I), Antonie Ruset şi Mihai Racoviţă; cele mai numeroase şi importante dela domnia lui Constantin Cantemir înainte. Prin omisiunile din domnia a treia a lui Duca pare să se fi urmărit înlăturarea părţilor răuvoitoare pentru acest domn (73 12–21, 24–31, 79 8–9).

Letopiseţul faţă de Cronica lui Neculce. Neculce spune, după cum am văzut, că dela Istratie Dabija înainte până la Duca Vodă cel bătrân a scris de pe nişte izvoade aflate pela unii şi alţii şi din cele auzite dela boierii bătrâni, iar dela Duca înainte nici de pre un izvod a nimărui [1]). Comparând cronica lui cu Letopiseţul nostru, constatăm nu numai că acesta este unul dintre izvoadele folosite, dar că i-a servit chiar ca izvor principal, pe care l-a luat ca bază a povestirei sale. *Toată partea dela început a Letopiseţului până la domnia a treia a lui Gheorghe Duca inclusiv a reprodus-o în întregime.* Deosebiri sunt puţine şi neînsemnate: se suprimă la domnia a doua a

[1]) V. mai sus p. 9.

www.dacoromanica.ro

lui Duca pasajul privitor la nerecunoştinţa Turcilor faţă de serviciile domnului şi relele venite asupra ţării din mazâlia lui (61 $_{7-12}$ cf. Let. II, 199); la Dumitraşcu Cantacuzino ştirea că mânca carne în post şi citatul biblic (69 $_{3-12}$ cf. II, 209); la domnia a treia a Ducăi, neînţelegerea iscată între domni pentru ploconul vizirului (75 $_{9-18}$), motivul pentru care Şerban Cantacuzino pâraşte pe Duca la vizirul (75 $_{20-21}$) şi, dintre boierii cari părăsesc pe domn spre a trece în ţara românească, numele căpitanului Mitrea (76 $_{2}$). Modifică apoi, de nu vor fi cumva deosebiri de copie, numele satului Dărăbani, unde se făcuse podul peste Nistru (60 $_{28}$) în Varnoviţa (II, 199) şi arată că ciuma din timpul lui Dumitraşcu, pe care o povesteşte după introducerea hârtiilor, a ţinut nu până la Octomvrie (68 $_{20}$), ci până la Ianuarie (II, 209).

Imprumuturile nu se opresc însă la domnia a treia a lui Duca, ci merg şi mai departe. E drept că de aci înainte ştirile din Letopiseţ, pe cari le regăsim la Neculce, sunt în altă formă şi ordine, de multe ori mai pe larg şi amestecate la tot pasul cu fapte noui. Găsim cu toate acestea şi reproduceri textuale mai lungi, cum sunt s. ex. începutul domniei lui Constantin Cantemir (80 $_{29}$—81 $_{6}$ cf. II, 230) sau chemarea lui Brâncoveanu la Adrianopol (94 $_{3}$—95 $_{21}$ cf. II 27 $_{5-6}$).

Să vedem acum raportul în care se găsesc în Cronica lui Neculce ştirile împrumutate din Letopiseţ, faţă de ştirile pe cari cronicarul le are din alte surse. Dintre acestea un mare număr au caracterul faptelor transmise prin tradiţie. Astfel ospătarea săracilor pe cari Dabija îi vedea dvorind prin ogradă, divanurile dese, dintre cari cele de îndeseară nu cădeau toate prea de laudă, vinul mai dulce băut din oală roşie, introducerea pogonăritului (Let. II, 192), împrejurările în cari Iliaş dobândeşte tronul, bacşişurile mari pe cari le da, sărăcia lui după mazâlie, de se îndatora la boierinaşi pentru cheltuiala drumului (II, 196—7), strigarea hogei în clopotniţă la Sf. Nicolae (II, 199), mântuirea lui Duca dela moarte prin darul unei blăni de vulpe (II, 199) şi convorbirea lui Miron Costin cu vizirul (II, 200—201) sunt fără îndoială ştiri culese «din auzitele celor bătrâni boieri», nu reproduse din vreunul din celelalte izvoade de cari s'a servit.

O întreagă serie de fapte, privitoare în deosebi la acti-

www.dacoromanica.ro

vitatea Cantacuzinilor din Moldova şi ţara românească, ca intervenţia lor pentru numirea lui Dabija (II, 192), cuscria lui Iordache cu Dabijoae (II, 192—3), patriotismul lui Iordache (II, 193), plângerea stolnicului la Viena contra lui Grigore Ghica (II, 194), alegerea lui Drăghici ca domn (II, 194), persecuţia Cantacuzinilor din ţara românească (II, 195) intervenirea lui Toma vornicul în favoarea Ducăi (II, 195), pâra lui Grigore Ghica la Constantinopol de către Cantacuzini (II, 204—5) şi mazâlirea lui Duca din ţara românească (II, 211—13) le cunoştea cronicarul din tradiţiunile propriei sale familii, înrudite de aproape cu Cantacuzinii. Ce mai rămâne, şi rămâne puţin, urmează a fi considerate ca împrumuturi din celelalte izvoade, cari, judecate după aceste împrumuturi, trebue să fi fost mai puţin întinse şi mai puţin importante decât Letopiseţul nostru.

VII. **Manuscriptele. Filiaţia lor. Arhetipul.**

Manuscriptele. Letopiseţul s'a păstrat în 4 manuscripte, aflătoare toate în Biblioteca Academiei Române supt No. 123, 232, 503 şi 2575.

I) **Ms 123** este in-folio, cu paginaţia în două serii: 1—23+1—192. A fost scris în anii 1805—1806 parte de *Vasile Pogor* şi parte de *Miron*. Cel dintâi se iscăleşte în trei locuri. In titlu: *Litopisiţul ţărilor Moldova i ţara munteniască de când s'au discălecat. 1805 Iunie 20. Scris-o-am eu iubitoriul de ostinele Vasile.* Apoi la f° 23 v: *Sfârşit... al descălecăturii vechi şi începutul acei noă, la anul 1805, Agust întiiu, de Vasilie Pogor*, şi a treia oară la f° 159 v: *Până aice s'au aflat Letopiseţul scris de Miron logofătul. Scrisu-s'au de mine nevrednicul în Huşi la Sfânta Episcopie a Huşului în let dela anul mântuirii 1806, Martie 16. Vasile Pogor pisar.* Cel de al doilea, Miron, iscăleşte şi el în trei locuri. La f° 50: *Miron*, fără nici o altă lămurire, apoi la f° 129 cu litere germane: *Schreiben Jch M⟨i⟩r⟨on⟩ 1806 Apriel 15ten*, şi la f° 192, la urmă: *Scrisu-s'au această carte ce se numeşte Letopiseţul Moldavii de mine mult păcătosul şi nevrednicul, în zilile pre înălţatului şi luminatului domn, măria sa Alexandru Costandin Moruz voevod.*

www.dacoromanica.ro

Şi s'au scris în Sfânta Episcopie Huşii la anul 1806. Miron Pogor şi Miron şi-au făcut copia după o alta din 1781 (x[8]) de unde ei au reprodus de sigur la f° 75[v] şi 100[v] acest an, care n'are absolut nici un rost acolo. Manuscriptul cuprinde următoarele scrieri: 1) Cartea pentru descălecatul dintâi a ţării Moldovei şi neamului moldovenesc, de Miron Costin (f° 1—23); 2) Letopiseţul lui Nicolae Costin într'o redacţiune prescurtată, considerată până acum ca Cronica lui Grigore Ureche, din care mai lipseşte începutul şi sfârşitul (f° 1—75[v]); 3) Letopiseţul lui Miron Costin (f° 75[v]—159[v]); 4) Letopiseţul dela Istratie Vodă Dabija până la domnia a doua a lui Antioh Vodă Cantemir (f° 159[v]—192). Povestirea este împărţită în capitole şi paragrafe. Manuscriptul a fost descris de V. A. Ureche în: Miron Costin, Opere complete, I, 41—2, care l-a numit Codex FF, şi de I. Bianu în Catalogul manuscriptelor româneşti, I, 281. In aparat este arătat prin P.

II. **Ms 232** este in-folio; paginaţia, tot în două serii, 1—25+1—166, este greşită: foaia 26 este sărită, foaia 83 e de două ori. Manuscriptul este lacunar; lipsesc foile 1—8, 19 şi 25, din prima paginaţie; din cea de a doua: 1, 12—15, 61, 66, 72, 106, 152 şi dela 167 înainte până la sfârşit. A fost scris de un necunoscut în 1780, după cum se vede din următoarea însemnare a scriitorului făcută la f° 16[v]: *1780, Dechemvrie 15 zile am scris aicea.* Foile 54—60 sunt scrise de altă mână, contemporană sau aproape, iar foaia 141 a fost scrisă mai târziu şi intercalată în locul uneia care lipseşte. Manuscriptul cuprinde: 1) Cartea pentru descălecatul dintâi a ţării Moldovei şi neamului moldovenesc, de Miron Costin (f° 9—24); 2) Letopiseţul lui Nicolae Costin în aceeaş redacţiune ca şi în ms 123 (f° 2—71); 3) Letopiseţul lui Miron Costin (f° 73—160) şi 4) Letopiseţul dela Istratie Vodă Dabija până la domnia a doua a lui Antioh Cantemir, din care lipseşte sfârşitul (f° 161—166[v], v. mai departe p. 79 $_{34-35}$). Povestirea este împărţită în capitole şi paragrafe. Copistul ms 503 (No. următor) a cunoscut acest manuscript, deoarece în locul unuia din titluri, rămas alb (Cap. 38), el a scris titlul omis. Manuscriptul a fost descris de V. A. Ureche în Operile lui Miron Costin (I, 3), care l-a denumit Codex A, şi de I. Bianu în Catalogul manuscriptelor româneşti, I, 371. In aparat este arătat prin A.

www.dacoromanica.ro

III. **Ms 503** este in-folio; are 140 foi. A fost scris în 1797 de *Dumitru Cântăreţu Bucureşteanu,* precum se vede din două însemnări, una la f° 20: *Am început a scrie când era cursul anilor 1797, Ianuarie 1, Dumitru Cântăreţ Bucureştean,* cealaltă la sfârşit: *Al tuturor mic şi plecat, Dumitru Cântăreţ Bucureştean, 1797.* Cuprinde aceleaşi scrieri ca şi manuscriptele precedente: 1) Cartea pentru descălecatul dintâi, de Miron Costin (f° 1—20); 2) Letopiseţul lui Nicolae Costin în aceeaş redacţiune (f° 20 v—67); 3) Letopiseţul lui Miron Costin (f° 67—119); 4) Letopiseţul dela Istratie Vodă Dabija înainte (f° 119—140). Naraţiunea e împărţită în capitole şi paragrafe. A fost descris în Catalogul manuscriptelor româneşti de I. Bianu şi R. Caracaş, II, 248. In aparat este arătat prin D.

IV. **Ms 2575** in-folio de 335 pagini. A fost scris în 1834 de un copist, al cărui nume, aflat într'o notiţă dela sfârşitul manuscriptului *(scris de mine..... 1834, Fevruarie 24)*, este indescifrabil. Este o copie după ms 503, sau după unul identic, deoarece regăsim în el toate particularităţile acestuia. Din această cauză variantele, pe cari le cuprinde, n'au fost luate în considerare în aparatul critic.

Filiaţia manuscriptelor. Toate aceste manuscripte provin dintr'un altul pierdut, scris în 1732 (x^2), după cum rezultă din următoarea interpolare, care se află în toate, intercalată în Cartea pentru descălecatul dintâi, a lui Miron Costin, după istoricii înşiraţi la sfârşitul Predosloviei (Let. I, 7): «Cinstite şi iubite cetitorule. Intru acest letopiseţ, carele îl am de pe letopiseţul răposatului Nicolae Constandin biv vel logofăt, citind şi pre acela şi pre acesta, în multe locuri vei afla voroava şi însemnările într'alt chip, mai ales la numărul anilor. Intâi la acela la predoslovie scrie că marele Moisi au scris letopiseţul lumii cel dela zidire [lumii] după 2400 ani, iar eu am aflat că după 4024 de ani s'au scris acel letopiseţ, adecă Cartea facerii, de care însuş dragostea ta puind ostineli vei afla adevărul. Socoteşte dar iubitoriule *că acestuia îi umblă văleatul 7240 dela zidirea lumii, iar dela întruparea Domnului nostru Iisus Hristos 1732 au purces,* şi dela Moisi până la Hristos au fost 1485. Socotind ⟨din⟩ cei 7240 ani, 1485 dela Moisi până la Hristos, şi *dela Hristos 1732 până într'acest an de acum,*

www.dacoromanica.ro

iată dar că rămân dela zidirea lumii până la Moisi 4024 de ani. Aşijderea şi într'alte locuri multe alunecături vei afla, carele nu s'or potrivi cu acesta»[1]).

Dar la rândul ei, copia din 1732 era făcută după o alta (x^1), scrisă în domnia a treia a lui Mihai Racoviţă (1716—1726), cum dovedesc două interpolări, comune iarăş tuturor manuscriptelor:

1) După ce copiază pasajul privitor la zidirea bisericii din Badeuţi de către Ştefan cel Mare, în urma victoriei dela Râmnic, copistul adaogă: «care biserică din Badeuţi de multe răscoale au stătut pustie mai bine de 40 de ani, precum se văd şi altele multe şi astăzi pustii, şi sosind şi la răsipă pre une locuri; pre care văzându-o sfinţia sa chir Calistru, episcopul Rădăuţilor, că desăvârşit s'a răsipi, o au dres şi o au acoperit desăvârşit, precum se vede de faţă, cu toată cheltuiala sa, la domnia lui Mihai Racoviţă Vodă, în anii dela Adam 7228, Mai 25»[2]).

2) La zidirea bisericii din Bălineşti de logofătul Tăutul, acelaş copist adaogă: «Acea biserică, din multe răscoale ce s'au tâmplat acestui pământ pentru păcatele noastre, au fost sosit de a se şi răsipire, şi văzându-o acel mai sus pomenit chir Calistru, episcopul Rădăuţilor, fiind îndemnat dintru puterea sfântului duh, împreună cu dumnealui Dimitrie Macri biv vel ban, starostile de Cernăuţi, socotind că este de opştie, fiind acei bani dăruiţi de sultan Murat Tăutului logofăt, care bani a fost a ţării noastre, precum s'au zis mai sus, n'au lăsat-o la răsipă, ci de a sa bună voe au acoperit-o şi o au tocmit-o cu toată cheltuiala sa, la domnia lui Mihai Racoviţă Vodă, în anii dela Adam 7229, Mai 12, care vrând, iubite cititoriule, să adevereşti, cearcă, că viderea arată adevărul»[3]).

---

[1]) După ms 123. Pasajul a fost publicat şi de N. Iorga în St. şi Doc. III, 34. In ms 503 sunt unele greşeli şi deosebiri (vezi Catalogul manuscriptelor româneşti de I. Bianu şi R. Caracaş, II, 249, unde e reprodus). In ms 232 interpolarea lipseşte, ms fiind lacunar la început.

[2]) Ms 232 f° 28; Ms 123 f° 28 v; Ms 503 f° 40.

[3]) Ms 232 f° 35 v; Ms 503 f° 45; Ms 123 f° 37. Publicat şi de Iorga în St. şi Doc. III, 36, după ms No. 53 dela Academia Română, în care la interpolarea primitivă, Iosiv Luca, scriitorul manuscriptului, mai adaogă încă una.

www.dacoromanica.ro

In această formă, interpolările ar putea să fie tot așa de bine și opera copistului din 1732, așa că n'am fi constrânși să admitem că această copie din 1732 ar fi la rândul ei scoasă după o alta din timpul lui Mihai Racoviță. Dar în copia din 1732, din care derivă manuscriptele noastre, cele două interpolări, reproduse mai sus, au suferit în partea lor finală o modificare. In alte două familii de manuscripte, reprezentate prin mss din Biblioteca Academiei Române No. 2305 și 253, cari pornesc din aceeaș copie făcută în domnia a treia a lui Mihai Racoviță (x^2), sfârșitul celor două interpolări are următoarea redacțiune: In cea dintâi: «cu toată cheltuiala *preaosfinției sale, în zilele prealuminatului domn* Ioan Mihai Racoviță voevod, în anul dela Adam 7228 Maiu 25» [1]), în cea de a doua: «o au tocmit-o în zilele *prealuminatului nostru domn Ioan* Mihai Racoviță voevod, la anii dela Adam 7229 Maiu 12» [2]).

Adaosele acestea s'au făcut deci pe vremea când Calistru era episcop la Rădăuți[3]), după 12 Maiu 1721 și înainte de mazâlia lui Mihai Racoviță în Octomvrie 1726. Putem merge cu precizarea și mai departe: Dimitrie Macri a fost staroste de Cernăuți numai până la 10 Maiu 1725 când e înlocuit cu Dumitrașco căpitanul[4]). Timpul când copia a fost făcută se restrânge așa dar dela Maiu 1721 până la Maiu 1725.

Am văzut că Letopisețul se prezintă ca continuare a unui corp alcătuit din 3 cronice deosebite, dintre cari cea mai recentă este Letopisețul lui Nicolae Costin. Se știe că opera aceasta, rămasă neisprăvită, n'a fost pusă în circulație decât după moartea autorului ei, întâmplată în Septemvrie 1712, când s'a copiat din ordinul lui Nicolae Mavrocordat[5]). Alcătuirea corpului de cronice din manuscriptele noastre s'a putut deci face numai după această dată. O interpolare în textul

---

[1]) Ms 2305 f° 103; Ms. 253 f° 72.

[2]) Ms 2305 f° 118; Ms 253 f° 70.

[3]) Demisionat în Maiu 1728. Vezi D. Dan, Cronica episcopiei de Rădăuți, p. 104—5.

[4]) Ordinul de înlocuire, unul din rarisimile documente de acest fel, în Biblioteca Acad. Rom. 89—8.

[5]) Cronica lui Axintie Uricariul în Kogălniceanu, Let. II, 172. Cf. C. Giurescu, Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene, 11—14.

www.dacoromanica.ro

Letopiseţului ne ajută şi de astă dată să stabilim aproape cu certitudine când s'a făcut. In pasajul unde se spune că Şerban Cantacuzino abia aştepta sosirea regelui polon, ca să se ridice şi el împotriva Turcilor, şi că mai mult cu îndemnarea lui venise craiul în două rânduri prin Moldova, de au stricat şi au călcat ţara cu oşti, se adaogă: «cum şi *acmu* pentru venirea Moscalilor, iară Muntenii i-au adus prin ţara noastră cu oşti»[1]). Cuvintele acestea se referă în mod evident la venirea Muscalilor în Moldova în 1711, şi au fost scrise nu mult după aceia. Se ştie însă că după moartea lui Nicolae Costin, scrierile sale au fost copiate din ordinul lui Nicolae Mavrocordat. Cu acel prilej s'a făcut, credem, şi acea redacţiune prescurtată a Letopiseţului, şi tot atunci, de sigur, s'a alcătuit şi corpul de cronice în care s'a păstrat Letopiseţul nostru. Interpolarea, reprodusă mai sus, despre venirea Muscalilor, care trebue să se fi făcut imediat după aceia, nu lasă în această privinţă nici o îndoială. Cu modul acesta ajungem să stabilim că copia din timpul domniei a treia a lui Mihai Racoviţă (x^2) reproduce şi ea o alta făcută prin 1712 (x^1). Filiaţia manuscriptelor poate fi deci reprezentată prin următoarea stemă:

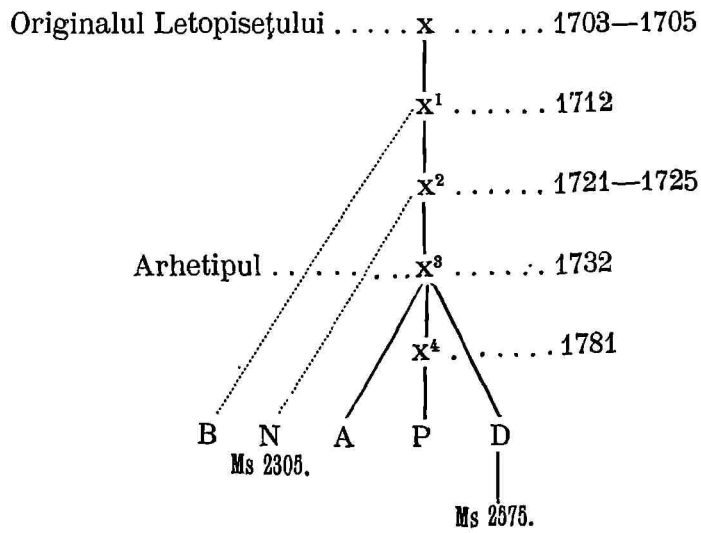

[1]) V. mai departe p. 83 37—84 26-30.

www.dacoromanica.ro

Arhetipul. Privind această stemă observăm că, până să ajungă la noi, textul original al Letopiseţului a trecut printr'un şir de mai multe còpii, şi că arhetipul, la care ne duc manuscriptele cunoscute, este copia din 1732, pe care o despart de textul original cel puţin încă alte două còpii intermediare. Arhetipul ne înfăţişează Letopiseţul *într'o redacţiune defectuoasă*. Textul este plin de corupţiuni:

a) Intâlnim nume proprii greşit copiate: Ton Beligrad, Soboţskie, Curniskii în loc de Stol-Beligrad (74 17), Sobeţkie (61 17, 62 21, 74 22), Cuniţkie (75 4).

b) Unele cuvinte au fost înlocuite, din cauza asemănării de formă, prin altele cu înţeles deosebit, ceeace a dat naştere la nonsensuri: Leva (54 12) prin: Litva; stânci (59 7) prin: stâlpi; în ţară (68 19) prin: în Ţarigrad; munte (75 7) prin: Munteni; pre ţară (93 30) prin: prin ţări: ura, zavistia (96 13) prin: ura zavistiei; desfătat (59 31) prin: desfăcut; ce (101 5) prin: ei; pârându-l (102 5) prin: părăsindu-l.

c) S'au sărit apoi cuvinte şi chiar pasaje întregi: odată o prepoziţie (55 29), altădată un verb (74 16), de două ori câte un pasaj prin sărirea rândurilor (67 30—68 3, 30—36; 70 20—21).

d) Textul prezintă şi unele interpolări: Intr'una din ele se aminteşte venirea *de acmu* a Muscalilor în Moldova, după îndemnul Muntenilor (83 37—84 26—30). Ea se datoreşte, cum am arătat, unui copist care scria curând după 1711. In alte două interpolatorul se referă la luarea Hotinului de către Turci (59 35—37), care se întâmplă în domnia a doua a lui Nicolae Mavrocordat, şi la pedeapsa dumnezeească căzută asupra domnilor ţării româneşti, pentru schimbările de domni pe cari le provocaseră în Moldova (84 31—38). Acestea au fost adaose mai târziu, după omorârea lui Brâncoveanu (1714) şi a lui Ştefan Cantacuzino (1716), probabil de autorul copiei făcute în domnia lui Mihai Racoviţă. Interpolările acestea fiind evidente, le-am scos din text, trecându-le în aparat. Sunt însă şi altele mai puţin sigure: explicaţiunea dată pentru hătmănia Ucrainei «că-i ca şi o domnie» (72 11), arătarea anului 7199, când fug în ţara românească cei trei boieri aduşi după moartea lui Constantin Cantemir înaintea fiiului său Dimitrie (87 19), justificarea lui Cantemir că, dacă nu miluise pe feciorii de boierii era din vina lor, că-l ocăra şi nu vrea să-i slujească ca unu,

www.dacoromanica.ro

domn (87 29–30), ori ştirea că pe timpul domniei lui Mihai Racoviţă era mitropolit Misail (99 10–12). Consideraţiuni deduse din raportul lor faţă de context, m'au determinat să le socotesc ca interpolări. Deosebirea lor fiind chestiune de interpretare, le-am lăsat în text, indicându-le prin semnul atetezei [ ].

Indreptarea greşelilor, completarea lacunelor şi despărţirea interpolărilor, le-am făcut servindu-mă de Cronica racoviţeană şi de Cronica lui Neculce, în cari Letopiseţul a fost folosit într'o redacţiune anterioară şi deosebită de aceia din 1732.

VIII. **Textul. Transcrierea. Aparatul.**

Textul nu reproduce un anume manuscript, luat ca bază, la care să fi fost raportate celelalte, ci partea comună a tuturor, aşa cum reiese din colaţiunea lor. El înfăţişează deci *arhetipul* manuscriptelor, care este, după cum am văzut, o copie din 1732, din care însă s'au eliminat interpolările şi s'au completat lacunele.

Nereprezentând un anume manuscript, n'a fost redat cu ortografia şi particularităţile niciunuia din ele. Cel mai vechiu, ms 232 (1780), este lacunar şi lacuna cuprinde aproape jumătatea Letopiseţului. Al doilea ca vechime, ms 503 (1797), ne dă Letopiseţul într'o redacţiune muntenească. Ar fi rămas dar cel mai nou, ms 123 (1805). La această consideraţie trebue adăogată o alta. Fiecare copist are un anumit mod de a scrie în legătură cu priceperea şi cultura lui. Forme ca: prѣ cinѣ, vor alѣgi, să lѣ fii, între carѣi, zъcu, nѣdѣjdѣ, nimi etc., pe cari le întâlnim în ms 232, sau ca: pe cini, vor alegi, pri poronca, să margă, pripus, nedejdi, Dunere etc. din ms 123, n'au în ele nimic caracteristic şi general, nici pentru epoca de când datează manuscriptele, nici pentru aceea când s'a alcătuit Letopiseţul.

Tot atât de puţin îndreptăţită ar fi fost şi restituirea formelor obişnuite la scriitorii dela începutul sec. XVIII, prin comparaţia cu textele contimporane. O asemenea restituire mi s'a părut arbitrară şi inutilă. Arbitrară întrucât

www.dacoromanica.ro

atari forme, în lipsa unei tradiţii literare bine statornicite, variază nu numai dela un scriitor la altul, dar chiar şi în aceeaş operă, fie ea a unuia din scriitorii cei mai buni; inutilă, întrucât această restituire, oricât de izbutită, n'are altă valoare ştiinţifică, decât aceia a unui simplu exerciţiu filologic. Am urmat atunci singura cale care-mi rămânea: dintre formele date de manuscripte am ales pe *acelea, cari se* apropie mai mult de cele admise în limba literară de acum. Câteva exemple vor învedera această procedare.

Pe baza formelor din manuscripte:		S'a admis în text:
să m‡argă	A	
să m‡rgă	D	să meargă.
să margă	P	
vor al‡gi	A	
vor alegi	D	vor alege.
vor alege	P	
toţi bo‰rii	A	
toţi boeri	D	toţi boerii.
toţi boerii	P	
n‡d‡jde	A	
nădejde	D	nădejde.
nedejde	P	
viziriul	A	
vizirul	D	vizirul.
veziriul	P	
caril‡ ‰st‡	A	
care este	D	carele este.
cari ‰ste	P	
Grigorii Vod‡	A	
Grigorie Vodă	D	Grigorie Vodă.
Grigori‡ Vodă	P	
stii‡	A	
sti‡	D	ştia.
ştie	P	

Ca variantă s'a dat în aparat numai forma `care` faţă de forma admisă `carele`.

Când, prin excepţie, am admis în text vreo formă deosebită de cele date de manuscripte, ca s. ex. podghiaz, în loc de: poghiaz D P popiiaz A (70 33); moschicesc, în loc de: muschicesc (71 29); ziuă, în loc de: zio D ziă P (82 36); abia, în loc de: ab‡ D abe P (84 39); dator, în loc de: datori (88 36–37);

www.dacoromanica.ro

boer, în loc de: boeri (90 34) etc., formele din manuscripte au fost arătate în aparat.

Aparatul cuprinde variantele, adică deosebirile pe cari le prezintă manuscriptele faţă de textul admis. Aceste variante, între cari nu se cuprind cele relative la ortografia sau forma cuvântului, ca s. ex. pe, pri, în loc de: pre; samă, în loc de: seamă; agiutori, agiutoriu, în loc de: ajutor etc., au fost reproduse aşa cum se găsesc în manuscripte. Literile chirilice polifone au fost redate prin literile latine cari le corespund în pronunţia actuală a cuvântului. Acolo unde o asemenea interpretare nu era cu putinţă, ori nu era sigură, am transcris pe ѧ şi ъ prin â şi ă, sau am reprodus litera chirilică (60 32, 63 34, 69 31, 72 35, 79 32, 84 39, 85 36, 87 34, 88 33). Literile aruncate în manuscripte deasupra rândului, susceptibile de o îndoită lectură, fără să rezulte din context care este cea adevărată, au fost reproduse tot astfel şi în aparat s. e. pa^{s} (62 35), martu^{r} (65 32) cari se pot citi: paşi sau paşă, martur sau marturi, etc. Ordinea cuvintelor, cari se repetă în text în acelaş rând, a fost arătată în aparat prin *exponenţi*.

PRESCURTĂRI

A = Ms nº 232.
D = Ms nº 503.
P = Ms nº 123.
B = Cronica racoviţeană.
N = Cronica lui Neculce.
ad. = adaogă.
om. = omite, omit.
ms, mss = manuscript, manuscripte.
< > Inchide cuvintele din text, cari nu se găsesc în manuscripte.
[ ] Inchide cuvintele din text considerate ca interpolări.
] Arată că ceeace precede trebue înlocuit prin ceeace urmează.

www.dacoromanica.ro

LETOPISEŢUL

www.dacoromanica.ro

Domnia lui Eustratie Dabija Vodă.

După moartea lui Ştefăniţă Vodă, fiul lui Vasilie Vodă, au trimes boerii pre Chiriţa Draco Ruset, cum s'au zis, la Poarta împărăţiei, cu rugăminte dela ţară şi dela boeri să le dea domn de ţară, şi eşind răspuns să meargă toţi boerii la Poartă, şi acolo, pre cine vor alege domn, pre voie să le fie.

Mers-au toţi boerii la Poarta împărăţiei pe porunca vizirului, între cari era şi Dabija vornicul. Zic că trăgea atuncea alţii nădejde de domnie, ce, fiind Cuparul cel bătrân la Ţarigrad, au tocmit lucru de domnie pentru Dabija vornicul. Pentru aceia au scos răspuns să meargă toţi boerii la Poartă, şi când vor eşi înnaintea vizirului, atuncea vor arăta pre cine vor alege. Şi dacă au mers boerii acolo pentru alesul domniei, deşi avea nădejde alţii de domnie şi era cu voia a o seamă de boeri, iară de Dabija nime n'au ştiut, ce numai Cuparul tocmind trebile domniei la vizirul, cum au intrat boerii, îndată au întrebat vizirul, carele este Dabija, şi arătându-l boerii, l-au şi îmbrăcat cu caftan de domnie. Atuncea, ceia ce trăgea nădejde de domnie, au rămas numai cu nădejdea.

Venit-au Dabija Vodă în scaunul domnesc în Iaşi, tuturor cu bună părere pentru domn bun de ţară. Deci tuturor era

---

1 Vodă] Voevodă P voevoda D 3 boerii *om.* P, Rosăt P, cum s'au zis *om.* P. *Trimiterea lui Chiriţă Draco Ruset la Poartă, împreună cu Alexandru Costin postelnicul, fusese povestită mai înainte în Letopiseţul lui Miron Costin (Kogălniceanu, Letopiseţe², I, 373)* 4 Poartă AP, împărăţiei *om.* P, ţara A 6 domn *om.* P 7 pe porunca] pri poronca înpărăţii şi a P 8 întru P, carei A 9 atuncea *om.* P, alţii nedejde P, fiindcă P 10 la] era în P, lucru] trebile P, pentru] despre P, vornicul] Vodă D 12 atuncea *om.* P, vor arăta] să arăte P 13 alege] voi P, pentru alesu domnilor P 14 o] or A 15 iară] ce P de *om.* D, ce] ci P 16 domniei *om.* DP 16-17 îndată — vizirul] la veziriul au întrebat P 17 care DP, şi *om.* P 18 caftanu D, de domnie *om.* P 21 pentru] de P, de ţara A *om.* P

www.dacoromanica.ro

cu bine. Nime din boeri nici într'un prepus nu era la acest domn, nici ţara nu era împresurată cu dările.

Pre acele vremi având Turcul oştire cu Neamţul, şi într'acestaş an au venit poruncă şi la Dabija Vodă de s'au gătit de oaste, şi au mers la Uivar în ţara nemţească, trecând Dunărea pre la Ruşava, cu Grigorie Vodă, domnul muntenesc, feciorul Ghicăi Vodă. Şi împreunându-se cu vizirul, au bătut cetatea Uivarul, şi o au dobândit, şi s'au întors cu multă dobândă Moldovenii, aducând care încărcate de borfe şi de fier.

Aşijderea, la anul după această oştire, iar i-au venit poruncă de oaste Dabijăi Vodă şi lui Grigorie Vodă, şi gătindu-se cu oştile sale, au mers iară în ţara nemţească la Leva cu oştile turceşti. Şi mergând vizirul la o cetate mai înlăuntru, au lăsat pre un sarascher paşa cu oşti şi cu un sultan cu 30.000 de Tătari şi cu domnii acestor ţări la cetatea Leva să o dobândească. Iară pre vizirul, bătându-l Nemţii dela acea cetate, s'au dat în laturi, şi au repezit să meargă acolo şi oştile ce era la Leva, să-i dea ajutor. Iară Nemţii i-au lovit şi pre aceşti dela Leva, de i-au bătut şi i-au risipit, cât n'au mai apucat să dea ajutor vizirului, că nici vrea să meargă, fiind vremea pre la Simedru, trăgea nădejde toţi să se întoarcă, şi ales Grigorie Vodă şi Dabija Vodă sfătuise să fugă în ţara leşască. Şi cum i-au lovit Nemţii acolo la Leva, şi fugând oastea înnapoi spre Dunăre, ei au fugit fără ştirea vizirului, şi trecând Dunărea cu oştile sale, au venit prin ţara muntenească. Iară Stamatie, ce era postelnic mare la Dabija Vodă, au zis Dabijăi Vodă: Să nu fugi măria ta, ce să te întorci înnapoi la vizirul, că apoi poate să vie din urmă poruncă dela vizirul la ţară

---

1 bine] plăcere P, Nime — prepus] şi nici unul din boeri nu era nici într'un feliu de pripus P 2 nu *om.* D, cu dări P 3 oştiri P oşti D 4 într'acest D 8 o *om.* A 9 aducând — *p. 56 r. 3* Iară ceia- *om.* A *din care lipseşte foaia 152*, de her P 10 iar *om.* D 11 lui] la D, Vodă[3] *om.* P 12 Leva BN *în mss este consecvent* Litva 13 cu oştile — cetate] şi mergând viziriul cu oştile turceşti la o cetate P 14 şarascher D şaraşcheriu P, cu oşti B cu oştile D *om.* P, cu un sultan] sultanul D 16 dela] şi dela D, ace P aceia D 17 *ce*] ci P 18 dea] de-*i* P, i-au] au P, aceşti] cei P 19 să dea] să mai de-i P 21 Simedru BN sfeti (sfântul D) Dimitrie DP 23 Nemţii] Leşii P 26 ce] care P 28 să vie] să fie P, la ţară *om.* D

www.dacoromanica.ro

să te prinză; ce lasă pre Grigorie Vodă să facă ce ştie el. Deci Dabija Vodă s'au întors, şi şi-au tocmit lucrul despre vizirul.

Grigorie Vodă, neştiind nemică de întorsul Dabijăi Vodă, şi-au pornit doamna cu toată casa lui de au trecut în ţara ungurească, iară el cu o seamă de oameni au venit prin ţara Moldovii şi, neaflând pre Dabija Vodă, s'au dus până la târgul Sucevii, şi deacolo, răzleţindu-se de oastea ce avea cu el, numai cu vro 50 de oameni, noaptea, temându-se să nu sară după dânsul ţara să-l prinză, au lovit prin Botoşani, şi deacolo au lovit la Prut la Bogdăneşti, şi au mers de au trecut preste Nistru tocma la Movilău. Iară când au eşit din Botoşani, s'au răzleţit un cămăraş a lui cu o păreche de dăsagi de galbeni dimineaţa pe negură, şi căzând pre mâna Jorei, ce era vornic în Botoşani, i-au luat banii şi i-au trimes la Dabija Vodă. Ci până a-i aduce, el au despecetluit dăsagii şi au luat câţiva galbeni, şi au dat seamă că aşa despecetluiţi i-au găsit.

Grigorie Vodă n'au zăbovit mai mult în ţara leşască şi au trecut în ţara nemţească, şi au şezut acolo până şi-au făcut pace despre vizirul, şi au mers în Ţarigrad, şi priimindu-l cu bine, i-au făgăduit domnia la loc. Iară boerii munteneşti ridicase în locul lui Grigorie Vodă pre un om prost anume Antonie, şi-i da nafaca pe zi câte 10 potronici din vistierie. Şi vrând vizirul să dea pre boeri pre mâna lui Grigorie Vodă, au trimes de i-au chemat cu acel domnişor al lor la Poartă, anume să-i mai înnoiască domnia; iar Grigorie Vodă au şezut ascuns în Ţarigrad. Deci Muntenii, neştiind de Grigorie Vodă că-i în Ţarigrad, au mers voioşi cu domnişorul lor după porunca vizirului, şi cum au intrat la vizirul, au şi scos pre Grigorie Vodă, şi înnaintea lor l-au îmbrăcat <cu> caftan, şi prinzând pre boeri, i-au dat pre mâna lui Grigorie Vodă, anume

---

2 şi-au] s'au P **3** Gligorie DP, de întoarcire lui Dabija Vodă P **4** lui *om.* P **5** oameni] boeri D **6** până] pre D **7** cu el] a sa D **8-9** noaptea — lovit] au fugit noapte temându-se de oameni să nu vie după dânsul şi au lovit P **11** *După* Botoşani *ad.* în câmp D, s'au] i s'au D **14** i-au trimes] l-au trimes DN **15** au[1]] i-au D **16** galbeni] bani P, despecetluiţi *om.* P **18** până ce P, şi-au] s'au DP **21** ridicase] fusese rădicat D **22** nafaca] liafă ca P **24** al] a P **26** Grigoraşco Vodă P **28-29** au şi scos pre Grigorie Vodă *om.* P **29** cu BN *om. mss* **30** pre mâna *om.* P

www.dacoromanica.ro

pre Mihai şi Costandin şi Iordache, Cantacozineştii, şi pre alţii. Numai Şerban logofătul au scăpat deacolea din gloată, şi s'au mistuit de nu l-au mai văzut. Iară ceialalţi boeri ce-au petrecut, am lăsat să scrie Muntenii, iară noi ne întoarcem la rândul nostru.

Dabija Vodă, domnind aicea în ţară cu pace şi cu domnie aşezată şi cu ţară întemeiată, era om bun şi blând, fără nici o răutate, şi încă neplinind 4 ani în domnie, fiind om bătrân, au plătit şi el datoria cea de opştie, şi cu cinste l-au îngropat în mânăstirea Bârnova, ce-i de dânsul zidită, iară din temelie o începuse a o zidi Barnovschie Vodă.

Domnia Ducăi Vodă.

Duca Vodă era de moşie din ţara grecească dela Rumele, şi de copil mic viind aicea în ţară şi luându-l Vasilie Vodă în casă, au slujit şi la alţi domni până au ajuns la boerie mare. Şi însurându-se aicea în ţară, au luat o fată a doamnii Dabijoae, şi au fost visternic mare la Dabija Vodă, iară dacă au murit Dabija Vodă, au mers doamna Dabijoae cu gineri-său în Ţarigrad. Având pre Cuparul cel bătrân în Ţarigrad purtător de trebile domnii la vizirul şi la alte capete, au îmbrăcat pre Duca visternicul cu caftan de domnie ţării în locul Dabijăi Vodă.

Şi viind în scaun în Iaşi, era tuturor cu bine, fiind şi el din boeri de ţară domniţ, cât nime nu se plângea nici de o strâmbătate. Ce numai jumătate de an au domnit, şi i-au venit mazâlie pentru povestea unei cărţi ce au scris el la hanul tătăresc.

Zic că se cerca acel han să se închine la Mosc şi să se

---

1 Catacozineştii P, Mihai — Cantacozineştii] Mihai Cantacozino şi Costandin Cantacozino şi Iordache fratele lor D 2 deacolea] deaice P, gloate D 3 cielalţi P 8 neînplinind D, în domnie] a domnii D 9 şi el *om.* P, opşte D 10 ce-i] ce P 12 Vodă] Voevoda D 14 aici D 18 au] a A 18-20 Dabijoae — domnii] bătrâna la Ţarigrad purtătoare de grijă pentru domnie P 21 visternicul] Vodă D, ţării *om.* P 22 Dabijăi] lui Dabija P 24 din *om.* D, ţara A, niminea DP 26 mazâlie *şi* mazilie *in mss*

www.dacoromanica.ro

hainească dela Turc, şi înţelegând Turcul povestea aceasta, n'au crezut, ce au scris la Duca Vodă să-i adevereze de acest lucru. Duca Vodă, vrând să ispitească pre hanul să-i afle adevărul, au scris la hanul cum şi el este rob plecat supt puterea lui şi altele ca acestea, iară hanul să-i fi şi trimes cartea aceea la împărăţie, şi îndată i-au venit mazâlie Ducăi Vodă.

Era eşit Duca Vodă la primblare cu boerii şi cu casa lui la Berehoeşti, de-şi lua seama oilor din boerie, şi acolo fără veste i-au venit mazâlie. Şi luându-l agă împărătesc, l-au dus în Ţarigrad cu toată casa lui, şi în locul lui au venit domn Iliaş Vodă, feciorul lui Alexandru Vodă.

1666 **Domnia lui Iliaş Vodă, fiul lui Alexandru Vodă Iliaş. Leat 7174.**

Dacă au mazâlit împărăţia pre Duca Vodă, fiind Iliaş Vodă fecior de domn în Ţarigrad, au luat domnia în locul Ducăi Vodă. Pre acele vremi era pace în ţară, şi acest domn era om bun, şi pre boeri îi avea în cinste, numai fiind născut, crescut în Ţarigrad nu ştia moldoveneşte, ce grăia la divan cu tâlmaci. Aşijderea a o seamă de boeri, ce-au oblicit că au fost pricina când au scos pre tată-său, pre Alexandru Vodă, din ţară, fii sau nepoţii acestor boeri au fost în scârbă de către acest domn. Şi ţara era împresurată cu dările. Şi au domnit până la al treilea an, şi fiind Duca Vodă domn mazâl la Poartă au eşit domn în al doilea rând.

A doua domnie a Ducăi Vodă.

Venit-au Duca Vodă cu a doua domnie, şi au început a zidi mânăstirea Cetăţuia. Ţara era plină de oameni, cu hrană

---

2 de acestu lucrul A de aceste lucruri D 2-3 să-i adevereze — vrând *om.* P 4 au scris — cum] Deci el pentru ca să afle acestu lucru au scris cumcă P, plecat puterii sale P 5 să-i fii A să fie D, şi *om.* D, aceea *om.* P 6 Ducăi Vodă D lui Vodă A *om.* P 7 plimbare D 12 Iliaş² *om.* P, Leat 7174 *om.* P 15 Vodă *om.* P, în ţară *om.* P 16 în] la D 16-17 crescut, născut P 18 a] şi pre P, că au] că ar fi A 19 tatăl său DP 20 fii *om.* P 22 trielea A, mazâl *şi* mazil *în mss* 23 Poartă — rând] Poarta împărăţii şi eşit cu al doile domnii P 24 A doa AD *om.* P, a Ducăi] lui Duca P, Vodă] Voevoda D

www.dacoromanica.ro

şi cu agonisită. Iară în al treilea an a domnii sale, s'au ridicat Orheienii şi Lăpuşnenii cu oaste asupra Ducăi Vodă pentru urâciunea Grecilor, ales pentru Cupăreştii ce era aicea în ţară. Deci oştindu-se căpeteniele dintr'acele ţinuturi, Hâncul medelnicerul şi Durac sărdarul, strigând pre Greci să-i prinză să-i omoare, fugit-au toţi boerii, care încotro au putut.

Iară Duca Vodă, văzând că s'au ridicat atâta ţară asupră-i, au eşit din curtea domnească cu toată casa lui, şi au purces spre iaz. Iară Hânceştii au intrat în curtea domnească şi prin casele boereşti şi prin târg, stricând şi jăcuind casele boereşti şi dughenile neguţătoreşti, prinzând pre Greci; câţi i-au găsit, i-au omorât. Duca Vodă deodată au trecut preste Dunăre, şi o seamă de boeri în ţara muntenească. Şi luând Tătari cu porunca împărăţiei, câţi i-au trebuit, i-au trimes cu Alexandru Buhuş sărdarul de au lovit pre oastea Hânceştilor la Epureni, şi i-au bătut. Prădat-au, robit-au pre mulţi oameni dintru acele ţinuturi, şi pre mulţi din căpetenii, capitani, hotnogi, prinzându-i, pre toţi i-au spânzurat şi i-au înţepat Duca Vodă, dacă s'au întors de preste Dunăre. Iarnă mare fiind pre atuncea într'acel an, că aşaş iarna s'au făcut aceasta zarvă, ce de domn ei nu s'au putut apropia să-i facă vrun rău. Ce iară, pre lângă cei vinovaţi, au perit mult norod nevinovat. Şi s'au potolit toţi, numai numele Hânceştilor au rămas întru pomenirea oamenilor de atuncea până astăzi.

Iară după acestea, cât s'au dezvărat, s'au gătit împărăţia Turcului şi au purces cu oşti, să vie asupra ţării leşeşti, să dobândească vestita cetate Caminiţa. Şi au trimes poruncă la Duca Vodă să-i trimeată chipul şi starea cetăţii, a Caminiţii, să vază ce loc şi ce tărie ar avea.

---

2 Lăpuşnenii şi Orheienii P **3** Grecilor] pricelor D **4** căpeteniele] căpităniile D căpitanii P, dintr'acele] acelor P **5** strigând B strângând *în mss* **6** încătrău D **8** casa] curte P **9** iaz] Iaşu *corectat de scriitorul ms din* iazu D **10** stricând P strigând D strângând A **11** şi dughenile neguţătoreşti] şi prin târgu strigând dughiele neguţătoreşti D **10-12** casele — omorât] şi pre Greci prinzind şi omorând P **12** Iară Duca Vodă P **14** cu porunca — trebuit] câţi au fost de trebuinţă din poronca înpărăţii P **16** pre *om.* P **17** căpetenii] capitani P, capitani *om.* D **20** aşa D **21** nu s'au putut apropia] nu s'au apropiet P **22** iară *om.* P **26** să vie cu oşti D, şi au purces — leşeşti] cu oşti asupra Leşilor P **28** a Caminiţului D *om.* P **29** tărie] stare P, ar] va P

www.dacoromanica.ro

Duca Vodă îndată au trimes pre un nemeş din ţinutul Hotinului, anume Grigorie Cornescul, ce era foarte meşter de scrisori şi de săpături la pietri şi la alte lucruri, de au făcut chipul Caminiţii de ceară cu toate tocmelile ei dinlăuntru şi dinafară, şi au trimes la împărăţie de o au văzut, şi mult s'au mirat ce tărie are din singură starea locului, cu apă şi cu stânci de piatră împrejur, loc minunat, şi mai mult aceasta au îndemnat pre Turc să vie la Caminiţa.

Venit-au împărăţia la Obluciţă, şi fiind podul gata preste Dunăre au trecut. Iară Leşii, nimica ştiind, nici veste având de venirea Turcului, nu s'au gătit de oaste.

Duca Vodă gătind conace şi poduri pre toate văile, cu multă grijă să nu-i afle împărăţia vro vină, să-şi pue capul; venit-au şi Grigorie Vodă Munteanul cu oştile sale din porunca împărăţiei.

Intr'acest an nepovestită minune s'au arătat în mânăstioara ce au fost supt Hotin: Au lăcrămat icoana Precistii atâta, cât cura şirlauri pre icoană şi pica într'o tipsie. Semn de peirea a mulţi creştini în ţara leşască, şi pentru durerea ţării noastre, care de atuncea mult rău şi amar i s'au adaos săraca.

Purces-au împărăţia şi au venit pe Prut cu multe tunuri grele, câte 80 de bivoli la un tun, şi mai mici, de tot felul de armată, şi sosind la Ţoţora, s'au odihnit 8 zile. Ţara era băjănită numai din calea oştii, iară nime de oaste nici o nevoie n'au avut. Venit-au împăratul în primblare de la Ţoţora în Iaşi, intrând pre lângă mânăstirea lui Nicoriţă, şi s'au pogorât în vale în Căcaina, şi s'au suit prin târgul boilor, şi au descălecat în câmp supt săivan, deladeal de târgul boilor.

Duca Vodă pe jos mergea cu boerii, şi câteva bucăţi de

---

6 mierat AP 7 stânci BN stâlpi *în mss*, mult] ales P 8 la Caminiţa *om.* P 9-10 au trecut preste Dunăre P 10 nemic neştiind AP 13 împărăţia *om.* A 16-17 în mânăstire P 17 Au] că au P 18 curea A, şărlăuri P 19 piirea A, mulţi] multor P 19-20 pentru durerea] durere P 20-21 i s'au adaos săraca] i s'au adus P 21 *După* săraca *în mss se adaogă:* şi mai ales pentru Hotin că au rămas turcesc mai pre urmă. *Aceste cuvinte sunt interpolate; ele nu se află în* BN 23 de[1] *om.* P 25 niminea P nimini D 26 plinbare D 29 seivan D, de] în P 30 mergea *om.* P

www.dacoromanica.ro

atlaz întinzând pre din toate părţile pre drum pe unde mergea împăratul. Iară dacă au descălecat împăratul supt săivan, acolo au închinat multe daruri dela Duca Vodă, câţiva cai turceşti cu podoabe scumpe, leghian şi ibric de argint şi alte daruri scumpe. Şi deaci s'au întors împăratul la ordie la Ţoţora. După aceia au mai venit împăratul la primblare, şi s'au suit în deal la mânăstire la Cetăţuia privind locul, şi iară s'au întors la ordia sa la Ţoţora.

Deci, precum sânt ţările birnice deapururea învrăjbitoare, aşa şi boerii Ducăi Vodă după obiceiul cel vechiu, ce nu se mai putea sătura de adesile schimbări a domniilor, atunci au găsit vreme de jalobă la împărăţie asupra Ducăi Vodă, şi era numai să-l mazâlească aşăş dela Ţoţora, numai vizirul au grăit împăratului, că nu-i bine să-l mazâlească de pre cale, că se va face sminteală pentru cele ce trebuesc să grijască conace, poduri şi altele pentru treaba oştilor şi a împărăţiei până la Nistru, şi aşa, îngăduind împăratul precum au zis vizirul, nu l-au mazâlit dela Ţoţora.

Purces-au împărăţia dela Ţoţora însus pe Prut, fiind boerii orânduiţi de grijia tot ce au trebuit: pâine, orz, iarbă, lemne, ialoviţi, berbeci, unt, miere, ţăruşi şi de altele. Acest împărat era călăreţ şi vânător; mergea pre câmp cu puţintei din curtea lui până la conac.

Intr'acest an au fost bişug în toată roada în ţară, şi cine ce ducea în ordie, pe bani gata vindea, făină, miere, orz, unt; neavând niciun val de Turci îşi vindea bucatele.

Iară sosind împărăţia la Nistru, era podul gata la sat la Dărăbani, dinjos de Hotin, şi trecând împărăţia, iară Duca Vodă, stând de ceia parte la capul podului, neştiind de mazâlie, aştepta să-l îmbrace cu caftan pentru slujbă. Iară împăratul

---

1 aclaz AP 4 lighean P 5 ordie sa AP; *în mss* ordie *şi* urdie 11 sătura *om.* P, a domnilor D 12 jalbă D 13 aşţş A aşa D 15 sminteală *şi* zminteală *în mss* 15-17 cele ce trebuesc — împărăţiei] cele trebuitoare oştii pentru poduri şi altele P 17 precum] dupăcum P 18 mazâlit dela] scos la P 19 pre Prut însus P 20 au trebuit] trebuia P 21 lemnu A, de *om.* P 22 câmpi A 23 curtea lui] curteni P 24 birşug P 25 vindea *om.* P 25-26 unt, orz P 26 îşi vindea bucatele *om.* P 27 la sat] lăsat D 28 la] de D, iară *om.* P

www.dacoromanica.ro

au şi făcut semn de luară pre Duca Vodă, şi l-au dus la baş-ceauş. Atuncea s'au văzut Duca Vodă mazâlit. Şi dând voe boerilor, şi-au ales domn pre Petreceico clucerul, căruia nici nu i-au fost de aceasta, şi ducându-l la cortul vizirului, l-au îmbrăcat cu caftan de domnie. Iară pre Duca Vodă, luându-l agă împărătesc, au venit prin Iaşi, şi l-au ridicat cu tot ce-au avut, şi l-au dus în Ţarigrad. Fiindcă el purtase toată grija pentru împărăţie de toate, şi multe daruri închinându-i, în loc de milă şi de cinste l-au mazâlit. Apoi şi Petreceico Vodă la câtă stingere şi robie au adus ţara cu faptele lui, ceti-vei mai jos, iară să fie lăsat pre Duca Vodă, niciunele de acestea n'ar fi fost asupra bietii ţări.

Leşii, neştiind de venirea Turcului aşa fără de veste, n'au putut găti oaste împotriva Turcilor, nici Caminiţa n'au întărit-o cu niscai oşti să se poată apăra, nici marginea nu s'au băjănit prin pălănci. Era craiu atuncea la Leşi Mihail, iară haiman Sobeţskie. Fiind satele pre marginea ţării leşeşti pline de oameni, le spunea Moldovenii, ca nişte creştini, şi-i striga: Fugiţi, fugiţi că vin Turcii în ţara voastră. Iară ei, fiind tare de cap, nebăgând seamă, sta pre loc. Cum au trecut Nistrul Turcii, au şi început a prăda şi a robi şi a arde, cât au putut ajunge prin ţara leşască, neavând de Leşi nici o sfială. In Caminiţă era numai vro 6000 drăgani de paza porţilor şi oamenii cei de loc. Cum au ajuns Turcii supt Caminiţa, n'au zăbovit 10 zile bătând din puşci, s'au şi închinat cei din cetate, giuruindu-le Turcul slobozenie închinându-se de bună voie. Şi deşchizând porţile, au intrat Turcii, strigând d o v a în limba lor, veseli de izbândă că au luat vestita şi nedobândita cetate Caminiţa aşa pre lesne, fără nici o scădere oştilor şi cu puţin războiu; da din tunuri cât se cutremura locul. Eşind toţi cetăţenii pre porţi afară, cu tot ce au avut, şi i-au aşezat lângă

---

1 semn — Vodă] sămnu cu capu de-l luară P 2 dând] din P 6 Eş P, s'au ridicat AD rădicându-l P 7 şi *om.* P 8 pentru — toate] de împărăţie P 11 de aceste] dintr'aceste P 13 Turcilor P, de² *om.* D 14 împotriva] asupra P 15 marginile D 16 băjănit] mazilit P 17 Soboţskie *în mss* 19 tari D 21 şi¹ *om.* P 22 de Leşi] Leşii P, siială A săială P 23 vro 7000 P, dragani P dragoni D 26 bună *om.* P 28 veselie P, şi nedobândita *om.* P 31 afară *om.* P

www.dacoromanica.ro

cetate dinafară. Numai Volodiovskii, starostele de Caminiţă, dacă au văzut că se închină cetatea, au intrat în erbărie şi, aprinzând iarba, au ars cu iarba, socotind mai bine să moară de cât să încapă în mâinile păgânilor.

Deci Turcii, întărind Caminiţa cu puşci şi cu zaharele şi cu oaste, au pus paşă, şi făcând multă pradă, cât au putut ajunge prin ţara leşască însus, lăsând pe Petreceico Vodă în Hotin cu oastea sa, s'au întors împărăţia pre şliav înjos, trecând Dunărea la Obluciţă, cu izbândă şi cu mult plian şi duium de robi.

Domnia lui Ştefan Petru Vodă, căruia îi zic Petreceico Vodă. Leat 7180. 1672

Dacă au rămas Petreceico Vodă la Hotin, au şezut acolo până în iarnă, tot pentru grija podului şi ce trebuia la Caminiţă, iară în postul Crăciunului au venit Petreceico Vodă în Iaşi.

Iară de primăvară au venit împărăţia Turcului iar la Obluciţă, şi au trimes pre Husain paşa cu oşti la Hotin. Mers-au şi Petreceico Vodă şi Grigorie Vodă Munteanul cu boerii şi cu oştile lor la Hotin, iară la Ţoţora au stătut Caplan paşa cu oastea turcească. Atuncea şi Leşii, gătindu-se de oaste, au venit asupra Turcilor la Hotin cu Sobeţskie hatmanul şi cu Sinevskie hatmanul Polnii cu temeinică oaste. Iară Mihail craiul era cu alte oşti la Liov.

Turcii, făcând şanţuri pre lângă cetatea Hotinului, au intrat în şanţuri; aşijderea şi Moldovenii cu Muntenii osebit. Iară Grigorie Vodă şi cu Petreceico Vodă, ca cei cu nevoie, s'au sfătuit să se închine la Leşi, şi să bată pre Turci, să nu se aşeze în Hotin paşă, cum şi în Caminiţă, că, aşezându-se paşă în Hotin, nici domnul nu mai are ce domni în Moldova. Şi

---

1 Volodăvoskie D Voldonovskie P 5 în Caminiţa P, puşce P 8 şliah P 9 cu mult plian] cu multă pradă P 12 Leat 7180 *om.* AP 19 şi *om.* P, Clapan DP 20-21 Leşii — au venit] oştile Leşilor s'au pogorât P 21 Soboţskie *în mss* 22 Mihaiu P 25 cu] şi P, osebi A osebiţi D 26 Vodă[1] *om.* P, ca cei cu nevoie *om.* P 27 să sfătuiră P, la Leşi] Leşilor P 28 paş P paşi A paşa D, în[2]] la P 28-29 aşezându-se — Hotin] apoi P 29 nu are ce mai domni P, în Moldova *om.* P

www.dacoromanica.ro

ajungându-se cu Leşii, îi chema să vie mai curând, că şi ei vor sta asupra Turcilor.

Husain paşa saraschierul şi cu alţi paşi, înţelegând că le vin Leşii asupră, sfătuind cum şi-ar tocmi oastea să bată pre Leşi, au chemat şi pe Grigorie Vodă la sfat, să vază cum ar socoti şi el, şi, întrebându-l, au zis: Marele şi puternicul împărat ne-au trimis la această cetate cu oastea puterei sale cei nebiruite să ţinem locul şi cetatea aceasta, de unde să fim de sprijineală şi cetăţii Caminiţii, de curând luată din norocita sa primblare, cum şi Moldovii, raialii împărăteşti, să fim aret despre neprietinii împărăţiei despre această margine. Acum, cum socoteşti să tocmim oastea, să luăm izbândă asupra neprietinilor ce ne vin cu oşti?

Grigorie Vodă au zis: Eu de aceasta nu poci sfătui într'alt chip, fără numai oastea puternicului împărat fiind deprinsă la loc larg călăreşte a da războiu şi cu nădejde de izbândă fără sminteală, iară din şanţuri este cu grijă a se lupta cu neprietinul dinafară, că de multe ori încunjurând cei dinafară pre cei dinlăuntru îi ţin închişi până flămânzesc, şi apoi de nevoie se închină şi cad în mâinile vrăjmaşilor. Ci eu socotesc să eşim deaicea, să lăsăm cetatea şi să ne pogorâm înjos pe Prut, să ne alegem loc de bătaie, şi de vom vedea că nu vom putea sta împotriva neprietinilor, vei trimete de va veni şi Caplan paşa dela Ţoţora cu oaste, şi ne vom bate.

Iară dacă au auzit paşa să lase cetatea Hotinului, s'au apucat de hanger să omoare pre Grigorie Vodă, iară Grigorie Vodă, eşind afară, îndată au trimes la Leşi nezăbovind să vie. Venit-au oastea leşască aproape de Hotin, tăbărându-se şi tocmind oastea pre rânduiala lor de războiu. Eşit-au şi Turcii

---

2 asupra Turcilor] să bată pre Turci P **4** şi-ar] s'ar P, oastea] lucrul D **6** ar] or *în mss*, şi el *om.* P, şi² *om.* D **8-10** locul — cum şi] şi să sprijinim cetatea aceasta şi cetate Caminiţii să o ocrotim, pe care de curund prin pre norocita sa primblare o au dobândit, precum şi P **10** raele D, aret *în mss* **11** împărăţiei] înpărăteşti D **12** oştile P, izbândă] biruinţă P **16** călăreţi D **18** cu neprietinii P, dinafară *om.* P, încunjurând] închizând P **19** închişi *om.* P, până ce P **20** vrăjmaşului D **21** să eşim deaicea *om.* P **21-22** să ne pogorâm înjos pe Prut] să eşim pre Prut îngios P **22-23** că nu putem sta P **25** cetatea Hotinului] Hotinul P **26** hamger AP

www.dacoromanica.ro

din şanţuri, călărimea aleasă, şi Muntenii lui Grigorie Vodă. Şi începând războiul, mergea Turcii cu năvală asupra Leşilor, iară Leşii, încet păşind, sprijinia năvala Turcilor, până s'au apropiat de şanţurile Turcilor, şi stând Leşii vitejeşte, s'au închinat Muntenii la Leşi, iară călărimea Turcilor. neavând loc de a mai face năvală, au intrat în şanţuri de se apăra. Iară steagurile husarilor, păşind înnainte, au intrat în şanţurile Turcilor, şi după dânşii altă oaste leşască intrând, au prins a tăia pre Turci, cât nu s'au mai putut Turcii îndrepta, ce au purces în risipă: unii au apucat pre pod, ce era preste Nistru supt cetatea Hotinului; alţii au dat în Nistru, alţii pe dinaintea cetăţii au căzut din stâncă de s'au zdrobit. Ruptu-s'au şi podul în mijlocul Nistrului şi s'au înnecat mulţi, numai câţi intrase înnainte cu paşa au hălăduit năzuind la Caminiţă. Perit-au la 18.000 de Turci; umplutu-s'au Leşii şi Muntenii de avere dela Turci: bani, haine, cai buni şi arme şi de altele.

Grigorie Vodă, cum au viclenit pre Turci, aşa mai pre urmă şi pre Leşi, că după acea izbândă, sfătuind Leşii să treacă preste Dunăre în ţările turceşti, s'au apucat el că va merge înnainte de strajă, şi mergând au trecut Prutul pre la Zalucea. Şi ajungându-l un domn leşesc, trimes de hatmani să-l întrebe de ce merge pe acolo, că nu este pe acolo calea oştii, iară el au zis că merge să dea ştire ţării să nu se băjănească, şi să rânduiască ce ar trebui pentru hrana oştii. Iară pre de altă parte au scris o carte la hatmanii leşeşti, să-l ierte şi să priimească dela dânsul acea slujbă, că mai mult nu poate, fiind doamna şi copii în Ţarigrad, şi încă, auzindu-se la împărăţie că s'au hainit, îi luase doamna şi copii la saraiurile împărăteşti să-i turcească, şi, dând cartea la acel leav, s'au întors. Grigorie Vodă, trecând Dunărea pre la Galaţi, au dat ştire vizirului la Obluciţă că şi el au scăpat, cum au putut, şi vine la poala împărăţiei. Şi încredinţându-se vizirul, ştiindu-l hainit, trimetea unul după altul, unde-l vor tâmpina, să vie mai curând.

---

12 stincă *in mss*, Rumtu-s'au A Rumptu-s'au P 15 înplutu-s'au AP 15-16 şi Muntenii — cai] de avere dela Turci şi cu Muntenii de bani, de haine şi de cai P 18 acea] această P 21 Zaluncea A Zvancea D Sfance Svance P 22 pe acolo calea] drumul P 24 să rânduiască — oştii] să gătiască cele de trebuinţă hrăni ale oştii P 25 o *om.* P 27 şi[1] *om.* P 29 liah P leafu D 32 ştiind P 33 tâmpina] întâlni D

www.dacoromanica.ro

Sosind Grigorie Vodă la vizirul, l-au întrebat, cum de au răpus Husain paşa atâta oaste la Hotin. Grigorie Vodă, având cale, au spus cum au sfătuit pe paşa să iasă din şanţuri, că oastea împăratului îi deprinsă a da războiu la loc larg, iară paşa au scos hangerul să mă omoare, şi, băgându-ne în şanţuri, ne-au cuprins Leşii, cât abia au scăpat paşa pre pod preste Nistru. Eu încă scăpând mi-am adus capul la măria ta.

Aşa auzind vizirul au zis că: bine ai sfătuit şi nu te-au ascultat. De care şi marturi au arătat Grigorie Vodă, şi aşa şi-au tocmit lucrul despre vizirul. Iară până a veni Grigorie Vodă, au fost dat domnia Ducăi Vodă, ţiindu-l hain la Leşi. Iară apoi vizirul, de părere bună unde l-au văzut, era să-l şi îmbrace cu caftan de domnie în ţara muntenească, şi să întoarcă pre Duca Vodă. Ce Grigorie Vodă n'au priimit, ce s'au rugat vizirului să-i dea voie să meargă acasă-şi în Ţarigrad, să se odihnească, şi să se curăţească de acel nume de hain, până când va fi mila împăratului. Şi au trimes vizirul de i-au scos doamna şi copii dela saraiuri, şi au mers acasă-şi, şi n'au mai eşit domn, tâmplându-i-se moarte.

Sinevskie hatmanul cu vro 6000 de Leşi s'au pogorât dela Hotin, şi au mers până la Huşi, anume că-i va mai veni oaste din urmă, să meargă în ţara turcească. Iară Petreceico Vodă au mers în Suceava, că acolo îi era doamna cu toată casa. Turcii, înţelegând de pogorârea oştii leşeşti, au orânduit un paşă cu oaste şi cu un sultan cu 20.000 de Tătari, şi lovind o seamă de Tătari la obuzul leşesc, s'au întors Leşii iarna în postul Crăciunului la ţara lor, n'au aşteptat să se mai tâmpine cu Turcii; nici Tătarii din urmă nu i-au mai gonit.

Atuncea şi Petreceico Vodă s'au ridicat din Suceava cu casa lui şi cu Hăbăşescul hatmanul şi s'au dus în ţara leşască, că n'au avut cu cine-şi tocmi lucrurile domniei,

---

3 spus] răspuns D 5 hangiariul AP 6 pre pod *om.* P 9 martur *în mss* 10 şi-au] s'au AP 11 Vodă[1] *om.* P 12 şi *om.* D 15 acasă P 16 de[2] *om.* D 18 acasă P 19 tâmplându-se D 23 Soceavă A, îi *om.* P, şi doamna P 24-25 au rănduit P 25 cu[3]] cu vro P 26 s'au] şi s'au P 27 în postul Crăciunului] înapoi P 28 întânpine D, şi nici P, din urmă *om.* P, i-au] au A 29-30 s'au ridicat — hatmanul] cu Hăbăşesco hatmanul cu casăle lor s'au rădicat din Sociavă P 31 domniei] de domnie D

www.dacoromanica.ro

cum şi-au tocmit lucrurile domniei Grigorie Vodă. Iară dacă au pribegit Petreceico Vodă la Leşi, au venit domn ţării un grec ţărigrădean anume Dimitrie Cantacozino, ce era capichehae la Poartă lui Petreceico Vodă.

Domnia lui Dimitrie Vodă Cantacozino. Leat 7182. 1674

Dimitrie Cantacozino au fost visternic în ţara muntenească la Grigorie Vodă, şi pre urmă el au fost capichehae lui Petreceico Vodă. Fiind împărăţia la Obluciţă l-au îmbrăcat cu caftan de domnie, nefiind vrun domn mazâl atuncea la Poarta împărăţiei.

Când au dat domnia lui Dumitraşco Vodă, i-au poruncit vizirul să strice cetăţile deaicea din ţară, să nu le apuce neprietinii cu oşti streine. Aşijderea să meargă câteva mii de Tătari să erneze în ţară despre marginea ţării leşeşti, să fie de strajă pentru oştile leşeşti, să nu intre să strice ţara, sau el să dea zapis la mâna vizirului, cum, de vor mai veni Leşii cu oşti, el să dea seamă.

Fiind toţi boerii ţării la Obluciţă cu Dimitrie Vodă, le-au spus cum este porunca vizirului pentru Tătari să erneze în ţară, şi vor strica ţara, sau, de vor vrea ei să nu intre Tătarii, ei să dea zapis la mâna lui că, de ar veni Leşii în ţară, ei să dea seamă, iară el va da zapis la mâna vizirului. Deci boerii să fie zis, şi mai ales Miron logofătul, că ţara este plină de oameni, şi de vor descăleca câte cinci, şase Tătari într'un sat, îi vor erna, şi nici o stricăciune Tătarii nu le vor face, că şi în ţara leşască ernează jolnirii prin sate, şi nici un rău nu petrec oamenii de prin sate. Şi cu acel sfat nesocotit au rămas să vie Tătarii să erneze în ţară. N'au socotit că jolnirii în ţara leşască, ce mănâncă gospodarul casei, mănâncă şi ei, şi au strân-

---

1 lucrurile domniei *om.* D, cum — Vodă] precum Grigorie Vodă ş'au tocmit lucrurile sale P 3 Cantacozino *şi* Cantacuzino *în mss* 3-4 capichihae A 4 lui] în locul lui *în mss* 5 Leat 7182 *om.* AP 9 mazâl *om.* P, pre atuncea P 10 împărăţiei *om.* D 21 să dea] să dei P, ar] vor P 22 dea] dei P, zapisul A 23 să fi P 24-25 îi vor erna într'un sat AP 28 jolmirii D joimirii A

www.dacoromanica.ro

soare de rotmistrii lor, iară Tătarii sânt lupi apucători, pradă, robesc, bat şi căznesc pre creştini, neavând strânsoare de mârzacii lor. Intrat-au Tătarii în ţară ca lupii în turma de oi, din Prut până în Nistru şi mai sus până în apa Jijiei, nefiind nimărui nici o milă de săraca ţară, cum vrea fi ţara fără domn, cum vrea hi săracii pricină răutăţii, cum vrea hi sfătuit săracii să vie cu oaste atuncea la Hotin! O! cum s'au îndurat a da ţara în pradă nici de o nevoie, numai pentru un zapis, o hârtie ca aceea!

Ernat-au Tătarii în ţară până în primăvară. Nu-i putea sătura cu hrană de cai. Sacul de orz îl da pe zi numai unui cal şi, cât nu-l mânca el, îl deşerta din traistă şi-l strângea deosebi, şi dacă sfârşia orzul din groapă bietul om, iară tătarul îl făcea de cumpăra dela dânsul orzul cel rămas din traiste. Mâncat-au tot, şi pâinea şi dobitocul; jăcuit-au tot până la un cap de aţă. Pre mulţi au şi bătut şi i-au robit, femei şi fete frumoase, copii, pe furiş. Rămas-au bieţii oameni numai cu sufletele, bătuţi şi struncinaţi cum era mai rău şi mai amar, cât nu se poate a mai scrie, nici a se povesti caznele şi ucisăturile de Tătari.

Iară din oastea leşască, după bătălia dela Hotin, au intrat o seamă de Nemţi în cetatea Sucevii şi în cetatea Neamţului. Iară Hotinul au rămas pustiu. Cetatea Sucevii era plină de avere a boeri, a neguţători şi a oameni dovletii, precum se tâmplă la vremi ca acelea de duc oamenii în cetate. Mers-au Caplan paşa şi Alexandru Buhuş hatmanul cu Turcii şi cu oaste de ţară, şi au stătut împrejurul cetăţii Sucevii 2 ani, şi nu i-au putut scoate, până au sfârşit bucatele, apoi s'au închinat. Iară <cei din cetatea Neamţului> neavând bucate, n'au zăbovit, ce eşind au legat tabără să meargă la Suceava, <pe cari i-au lovit Buhuş hatmanul cu oastea sa la Podişoare,

---

2 şi *om.* P 3 marzacii D 4 şi până P 6 hi] fi P 7 hi] fi P 9 o hârtie ca aceia *om.* P 11 de caei A 12 din] în E 14 de] de-l D, traistă D 15 pâine D 16 i-a şi bătut D, fămeile D 19 nu să mai poate scrie D, a mai — povesti] a să mai pomeni P 23 au] a A 24 a²] şi a D, a boeri — dovletii] a boerilor şi a neguţitorilor şi a altor oameni mai bogaţi P 24-25 precum — cetate *om.* P 26 Clapan D 27 cetăţii *om.* A 29 cei din cetatea Neamţului BN din Nemţi *în mss* 30 pe cari — *pag.* 68, 3 în doao. *Manuscriptele prezintă aci o lacună, pe*

www.dacoromanica.ro

aproape de Suceava, şi dându-le năvală vitejeşte acolo la Podişoare cu slujitorii săi, au rumpt tabăra Nemţilor în doao>. La acest războiu s'au tâmplat primejdie de au căzut Buhuş hatmanul de pe cal; perind calul au dat hatmanul jos într'un răzor şi, năvălind Nemţii să-l ia, s'au apucat hatmanul de coada calului unui căpitan anume Decusară, şi aşa, încălecând pre alt cal, au îndreptat războiul, şi au perit mulţi Nemţi. Prins-au şi vii mulţi, şi i-au trimes la Dimitrie Vodă, iară Dimitrie Vodă i-au trimes la împărăţie. Intrat-au un agă cu Panaitache uşerul în Suceava şi au jăcuit tot; descuind sicrie, sipete, lăzi, au luat ce au găsit, şi iară le-au încuiat. Umplutu-s'au de avere şi Panaitache, fiind tâlmaci turcului. Ce au mai rămas, au venit de şi le-au luat, a cui au fost; mai mulţi au rămas păgubaşi de tot ce-au avut. După aceia, viind Buhuş hatmanul dela Suceava, cu cinste l-au priimit Dimitrie Vodă, intrând în Iaşi i-au făcut alaiu cu toţi slujitorii curţii, cu dobe, cu surle, ca unui hatman vestit de izbânde, slujind domnilor şi ţării, şi era în mare cinste la domni.

Iară în anul 7183 s'au scornit omor de ciumă în ţară şi mai ales în Iaşi dela Iunie şi au ţinut până la Octomvrie, şi au murit oameni cât nu se putea îngropa, ce-i arunca prin gropi de-i năruia. Eşise şi Dimitrie Vodă în deal după Galata cu boerii, şi acolo şedea cu corturi de grija omorului. 1675

Caplan paşa fiind la Ţoţora, petrecând haznelele ce se ducea la Caminiţă, i-au venit ferman să mazâlească pre Dimitrie Vodă, şi, chemându-l dela Galata, i-au arătat fermanul, şi nu l-au mai lăsat, ce au trimes de i-au adus agărlâcul, că doamnă nu avea, numai ţiitoare avea, anume Aniţa, fata Racheriţii, şi deacolo l-au pornit la Ţarigrad.

---

30 *care am completat-o cu ajutorul Cronicei racoviţene şi a lui Neculce, în cari pasajul acesta este astfel redactat:* pe carii i-au lovit Buhuş hatmanul cu oastea sa la Podişoară, aproape de Suceavă, şi dând năvală la tabăra Nemţilor, la loc larg B *(Mag. Ist. III, 24);* Era atunce Alexandru Buhuş hatman, şi cum i-au întâmpinat hatmanul Buhuş la Podişoare, aproape de târgul Sucevei, şi dându-le năvală vitejeşte acolo la Podişoare cu slujitorii săi au rumpt tabăra Nemţilor în doao N *(Kog. Let. II, 208)*

3 întâmplat P **9** Dimitrie *om.* AD **16-17** cu dobi, cu surli AP **17** izbândă D **19** în ţară BN în Ţarigrad *în mss* **21** cât] că tot A **22-23** cu boerii în dial după Galata P **24** Clapan D **27** argălâcul DP

www.dacoromanica.ro

Acest Dimitrie Vodă au scos în ţară întâi hârtii, care angării n'au mai fost niciodată la alţi domni, de i-au rămas nume rău şi blestem de către săraci în veci. Acesta, pentru să intre în voia Turcilor, în fiece zi mânca carne, şi în post şi în căşlegi, cu Turcii ce-i venia oaspeţi, şi defăima legea şi sfintele posturi; dar nu doară pentru voia Turcilor, ci pentru că-i era urât a posti, precum o seamă de Greci au acest eres, de ocărăsc legea şi pre cei ce au aşezat posturile. Dară caută ce zice Domnul Hristos în sfânta Evanghelie: Precum mă mărturisiţi voi înnaintea oamenilor, mărturisi-vă-voiu şi eu înnaintea părintelui mieu. Iar în locul lui Dimitrie Vodă Cantacozino au venit domn Antonie Ruset Vodă.

Domnia lui Antonie Ruset Vodă.

Dacă au mazâlit Caplan paşa pe Dimitrie Vodă la Ţotora, au venit domn Antonie Ruset Vodă, iară grec ţărigrădean. Acesta, dacă au venit în scaunul domniei, fiind bun şi milostiv, s'au apucat a face lucruri dumnezeeşti, să-i rămâie pomană. Dres-au clopotniţa la Sfeti Nicolae, o au şindilit şi au făcut zid prinprejurul bisericii, şi au zugrăvit pridvorul precum se vede. Adus-au şi apă pre oale până în zidul aceştii biserici, care mai pre urmă s'au astupat. Zidit-au şi la Sfeti Sava zidul împrejur, ce n'au apucat a-l istovi.

In al doilea an a domniei sale, i-au venit poruncă de au mers cu vizirul în oaste la Cehrin şi cu Duca Vodă, domnul muntenesc, şi bătând Cehrinul câteva săptămâni, au venit Rămădan cneazul cu oaste moschicească şi au bătut pre Turci; mai mulţi s'au înnecat în apa Tismenul.

La Antonie Vodă era hatman Gavriliţă. Iară mergând la

---

1 în ţară întâi *om.* P, hârtie AD 2 angherii P, *După* domni *ad.* ca să scoată hârtii prin ţară ci numai acestuia P, de *om.* P 3 blestem] blestemat P, pentruca P 7 acesta erksi A 8 sfintele posturi P 9 mă *om.* AP 10 mărturisi-l voi P 13 Rosăt P 14 Clapan AD, Voevod P 15 Roset P, grecul D 18 Dires-au AD, Neculai P Neculaie D, au] au şi P 19 zidiu A zidiul P 20 prin oale D, până în BN prin *în mss* 21 s'au astupat mai pre urmă P 23 în] La P 25 Cihrinul A 25-26 Rămădan *şi* Ramadan *în mss* 26 cneajul AP, muschicească AD

www.dacoromanica.ro

Cehrin Halil paşa, ştiind pre Buhuş hatman de când au mers cu zaharea la Camìniţă, şi ţiindu-i calea nişte Leşi, au stătut Buhuş vitejeşte de l-au apărat. Acest paşă, întrebând pre Antonie Vodă unde este Buhuş, el au dat seamă că-i bolnav şi n'au putut veni la oaste. Şi au făcut paşa pe Vodă de au adus tocma la Cehrin pe Buhuş. Iară Buhuş, mergând pre câmpi cu slujitorii săi, au dat de nişte Cazaci, ce ţinea şleavul Turcilor la nişte stânci de piatră, neputându-le strica nime nimică. Iară lovindu-i Buhuş, i-au luat pre toţi de grumazi, şi mergând i-au închinat la paşa, pentru care au şi mai dobândit cinste şi nume bun la paşa, poruncind lui Antonie Vodă să-l pue hatman şi să nu afle că-l mai schimbă. Era şi Duca Vodă, cumnatu-său, îndemnător la paşa pentru Buhuş, dar şi hărnicia lui îl arăta a fi de hătmănie, cum şi atunci n'au mers cu mâna goală la paşa.

La anul după aceasta au mers Turcii şi domnii acestor ţări cu oaste la Cehrin, şi l-au dobândit cu vicleşugul lui Rămădan. Zic să fie căzut un fecior a lui Rămădan la Turci dintr'un podghiaz, când au mers spre Crâm, şi l-au fost şi turcit; şi înţelegând că-i tată-său cu oşti la Cehrin <au spus Turcilor să-l ducă şi pre dânsul *acolo*>, că dacă-l va şti tată-său, el va închina cetatea. Şi luându-l Turcii cu sine, dacă au ştiut Rămădan, el au făcut vicleşug, îmbătând pre Cazacii cei din cetate cu horelcă, şi, dormind beţi, au închinat cetatea, şi intrând Turcii, au ars-o, că era de lemn, până în pământ. Şi aşa şi-au scos feciorul din robie. Şi luându-şi feciorul şi bani dela Turci, s'au făcut a fugi, şi tâmpinându-se cu oastea moschicească, ce venia împotriva Turcilor, s'au întors îndeşărt, dacă au ştiut că au luat Turcii Cehrinul. Pre urmă, înţelegând împăratul

---

1 Cehran A **2** zahara AP **3-4** Antonie] Antohii A **5** pe Vodă *om.* P, l-au adus P **7** Cazaci *şi* Căzaci *în mss*, şleavul] drumul P **8** niminea D **10** *După* închinat *ad.* pre toţi P, şi *om.* P **11** poruncindu-i D **19** poghiaz DP popiiaz A, şi turcit] luat Turci D **20** la Cehrin cu oşti P **20-21** au spus — acolo. *Cuvintele acestea lipsesc în mss; lacuna am completat-o după Cronica racoviţeană (Mag. Ist. III, 34) şi Neculce (Kog. Let. II, 211)* **21** tatăl său DP **23** el au făcut vicleşug *om.* P, pre Cazacii] pre Leşi Căzacii *în mss* **24** holircă P horircă A **25** au ars-o până în pământ că era de lemn P, şi-au] au AD **27** muschicească *în mss* **28** înprotiva DP

www.dacoromanica.ro

moschicesc vicleşugul lui Rămădan, l-au prins, şi topind banii, ce au luat dela Turci, i-au turnat în gură de au murit.

Iară la Poartă umbla Dimitrie Vodă pentru domnie să mazâlească pre Antonie Vodă, şi Şerban Cantacozino logofătul pentru domnia ţării munteneşti să mazâlească pre Duca Vodă. Şi fiind Şerban logofătul pus de Duca Vodă caimacam în Bucureşti şi ispravnic să zidească curţile domneşti, dacă au gătit curţile, au şi pribegit la Poartă, şi cheltuind au eşit domn în ţara muntenească, mazâlind vizirul pre Antonie Vodă deaicea, şi schimbând pre Duca Vodă din ţara muntenească în Moldova.

Intorcându-se Antonie Vodă dela Cehrin, l-au tâmpinat la Soroca mazâlia şi, luându-l agă împărătesc, l-au dus în Ţarigrad. Iară Duca Vodă au mers dela Cehrin în ţara muntenească, şi i-au venit schimbarea domniei în postul Crăciunului
1678 la leat 7187.

A treia domnie a Ducăi Vodă.

Venit-au Duca Vodă cu a treia domnie din ţara muntenească şi au intrat în Iaşi în 6 zile a lui Dechemvrie. Venit-au şi câţiva boeri munteni cu Duca Vodă, pribegi de frica lui Şerban, aicea în ţară.

Atuncea era greu ţării pentru zaharele şi meziluri la drumul Caminiţii şi cheltuială cu schimbatul paşilor de Caminiţă. Din Iaşi până în Caminiţă era pustiu încă din ernatul Tătarilor din domnia lui Dimitrie Vodă.

Şi aşezând Antonie Vodă slujitori în Tabără şi în Ştefăneşti, ţinea mezilul din Ştefăneşti până în Caminiţă, iară pre urmă au aşezat oameni în Hotin şi în Peririta. Venia

---

1 muschicesc AD *om.* P 1-2 topind — luat] poroncind înpăratul muschicesc de au topit banii carii i-au luat el P 3 unbla DP înbla A, pentru domnie *om.* P 4 *După* Vodă *ad.* pentruca să ia el domnie P 6 logofăt *în mss,* caimacan D 7 dacă] şi dacă D 12 întâmpinat P 13 mazilia la Soroca P 16 leat] anul P 20 munteni *om.* D, *După* Vodă *ad.* din ţara muntenească D 22 ţării] în ţară P, zaherele D 24 până] şi până P 26 Antonie] Duca P 27 până] şi până P

www.dacoromanica.ro

podghiazuri dela Leşi la drumul Caminiţii de lovia pre Turci şi pre alţi neguţători, ce mergea la Caminiţă, şi făcea multă pagubă neguţătorilor. Iară dacă s'au hotărât olatul Caminiţii şi s'au aşezat slujitori pre la meziluri, s'au părăsit şi podghiazurile.

Duca Vodă în al doilea an a domniei sale au mers la Ţarigrad, având pâră cu Ştefan Vodă, fiul Radului Vodă, pentru logodna fiică-sa doamnei Catrinii, şi au rămas feciorul Radului Vodă pre Duca Vodă dela divan. Atuncea Cazacíi din Ucraina închinându-se supt stăpânirea Turcului, au dat hătmănia [care-i ca şi o domnie] ţării căzăceşti în seama Ducăi Vodă, şi i-au mai dat un tuiu şi şlic căzăcesc şi buzdugan de hătmănia Ucrainii. Şi viind în ţară au nuntit dându-şi pre fiică-să Catrina după fiul Radului Vodă. Şi au mers Duca Vodă la Ucraina până în Nemirov, şi au pus hatman pre un grec anume Iani Drăghinici, om slujit ce şi ştia limbă rusească, şi polcovnici din căpeteniile Cazacilor. Şi au făcut şi case la Ucraina în ţărmurile Buhului, şi alte case în Ţicănăuca la Nistru drept Soroca. Duca Vodă domnia şi Moldova şi Ucraina, domn cu 3 tuiuri. Scrie-şi numele: Duca Voevoda, domn ţării Moldovii şi Ucrainii.

Iară mai nainte de ce au mers în Ţarigrad, au tăiat Duca Vodă pre 3 boeri, pre Vasilie Gheuca visternicul, pre Bogdan jitnicerul şi pre Lupul sulgerul, care au fost făcut cărţi viclene cu iscălitura lui Dimitrie Vodă la Orheieni şi la Lăpuşneni, să se ridice cu oaste să meargă să prinză pre Duca Vodă cu toată casa lui şi pre o seamă de boeri ai lui, şi cu izvod cu ce moarte să-i omoare pre toţi, şi trimeţând cartea aceea cu Lupul sulgerul, ca cum vrea hi dela singur Dimitrie Vodă, la căpeteniile dela acele ţinuturi. Iară un căpitan anume Decusară,

---

8 Ecatrinii AD Ecaterinii P 11 care-i ca şi o domnie. *Cuvintele acestea sunt în* A *ca notă marginală tot de copistul ms, iar în* P *în paranteză; lipsind şi din Cronica racoviţeană şi din Neculce, cred că sunt interpolate* 12 un buzdugan A 14 Ecaterina P 16 Drăghinici B Grădinici *în mss* Gredinevici N, ştia D ştie AP 17 casa *în mss* 20 Duca Vodă D 23 pre²] anume pre P 24 jicniceriul P 25 Orhieni D Orheiani A Orheeni P 27 ai] a A 29 vrea hi] ar fi fost P, singur *om.* P 29-30 căpităniile D

www.dacoromanica.ro

dacă au înţeles ce scrie întru acea carte, s'au făcut a priimi porunca, iară pre altă parte au venit cum mai de sârg în Iaşi şi au spus lui Buhuş, iară Buhuş Ducăi Vodă. Şi au trimes cum mai în grabă pre Gheorghie Ciudin sardarul de au prins pre Lupul sulgerul cu acea carte, ceştielalţi neştiind nemică. Cum l-au adus, l-au întrebat Duca Vodă pre sulgerul, cu a cui învăţătură au făcut aceia, el au spus că l-au trimes Gheuca şi Bogdan, şi îndată au trimes nişte bulubaşi şi cu seimeni, de i-au luat de pre la gazdele lor şi i-au închis. Şi scoţându-i la divan, n'au mai putut tăgădui vicleşugul, ce au spus drept că ei sânt vinovaţi, şi i-au tăiat pe câte trei la fântână.

Deci Duca Vodă s'au făcut groaznic asupra tuturor, şi asupria ţara cu orânduelele, boerii cu împrumutele preste putinţa lor, cât nu se mai plătea nici cu bucatele lor, câte 2 ughi boul şi câte 1 ug vaca istovia zlotaşii, nici cu odoarele ce le zălojia, ce era grosurile pline de oameni şi de femei sărace, leşinaţi de foame. Mulţi au murit prin grosuri. Boerii şi jupânesele sărace închişi la seimeni şi la puşci legaţi pentru bani. Pentru acea vrăjmăşie şi groază au urât toţi pre Duca Vodă, şi se ruga lui Dumnezeu să-i mântuiască din mâinile lui. Mulţi din boeri şi mazâli au fugit lăsându-şi casele de groaza lui.

1683 Iară în anul 7191, gătindu-se vizirul de oaste să meargă asupra ţării nemţeşti, venit-au poruncă şi la Duca Vodă, şi s'au gătit de oaste şi au purces în 20 zile a lui Aprilie. Boerii şi ţara toţi era bucuroşi să purcează Duca Vodă mai curând în oaste, să hălăduiască de vrăjmăşia lui, şi-l blestema toţi să nu se mai întoarcă de unde merge. Că şi atuncea la purces multă strânsoare au făcut pentru bani să-i istovească, şi nu-i putea istovi, că bani nu era nicăirea; vânzare în vite nu era. Ce şi pre cale până la Focşani tot încet mergea, zapciind oamenii, făcând oturace câte 5, 6 zile. Pre la Fălciiu trecând hanul cu tătărimea multe jacuri făcea ţării, bieţilor săraci

---

1 aceia D 2 mai *om.* P 3 *După* Buhuş² *ad.* au spus P 4 în] de P, sardar A sărdar P, i-au prins D 5 sulger AP, iar aceştielalţi P 7 au făcut el P, Gheoca D 8 seimeni, siimeni *şi* simeni *în mss* 12 groznic P 14 plătea] pute plăti P 15 1 ughi D, odorăle AD 15-16 zălogia D 16 grosurile] glasurile P, femeile AP 24 April AP 28 să istovească D 29 nicăiri P nicăiurea A, vita A

www.dacoromanica.ro

şi la boeri. Şi dacă s'au strecurat tătărimea din ţară, au trecut apoi şi Duca Vodă cu mulţi boeri şi cu oaste grijită şi arătoasă.

Rămas-au caimacami în Iaşi Nicolae Racoviţă logofătul, Păladie spătarul şi Toderaşco visternicul, care la purcesul Ducăi Vodă s'au sfătuit cu o seamă de boeri, din cei ce au mers cu domnia la oaste, că, de s'ar mai întoarce Duca Vodă, ei să nu vie cu dânsul, că nici ei nu-l vor mai aştepta în Iaşi, ce se vor duce să-şi prinză capetele printr'alte ţări, că nu pot să-l mai sature.

Mergând Duca Vodă prin ţara muntenească, au trecut preste munte şi au mers alăturea cu ţara ungurească pre Săbeş, pe la Logoj, pre la Timişvar, pre la Sarvaş, pre la Solnoc, ce este pre apa Tisa, şi deacolo la Buda trecând Dunărea pre pod, într'un câmp dinjos de Buda s'au împreunat cu Şerban Vodă Munteanul.

Cara Mustafa vizirul şi tătărimea <era> înnainte la Stol-Beligrad, ţiind în mână să dobândească Enicul. Iară înţelegând că este cetatea grijită bine, şi de Beciu auzind că-i negrijit, au trecut la Beciu să-l ia, nefiind nici împăratul în Beciu, ce numai un ghinăral cu 25.000 de Nemţi. Şi bătând din 10 zile a lui Iulie până în 2 zile a lui Septemvrie nepărăsit din tunuri, tot se apăra Nemţii, până ce au venit Sobeţskie, craiul leşesc, cu oaste, şi au izbăvit Beciul de Turci. Iară întorcându-se fără nici o izbândă, l-au sugrumat în Beligrad, şi i-au trimes capul la împărăţie, că se apucase că va aduce cheile Enicului, apoi şi a Beciului, ce nu i-au ajutat Dumnezeu după semeţia lui. Iară ţara nemţească au rămas prădată şi arsă, numai pământul pre urma Turcilor.

Dacă s'au întors Turcii dela Beciu, au venit la Buda, şi pogorându-se Leşii pe Dunăre înjos, s'au lovit cu Turcii în ceasta parte de Dunăre, şi iară au rămas izbânda la Leşi, dar nu fără scădere oştii leşeşti. Şi zăbovind vizirul la Buda, nici pre domni nu vrea să-i sloboază să vie la ţară-şi.

---

3 caimacami P caimacani D căimăcami A, Nicolae *om.* P 7 nu-l] nu D 8 ce se] ce şi AP 9 nu-l pot D 12 Sarvaş BN Sarvar AD Sazvar P 16 era BN *om. mss* 17 Tonbeligrad AD Toneligrad P, Enecul D Enacul A 22 din D de AP, tot] şi tot P, Soboţskie *în mss* 24 fără de P, zugrumat AP 26 cheile] căile D, Ianicului P Ianăcului AB 27 seminţia D 33 nu-i vre să-i slobozască P, la ţară P

www.dacoromanica.ro

Dacă au mers veste în ţara leşască că au bătut craiul pre vizirul supt Beciu, ridicatu-s'au Petreceico Vodă cu Moldoveni pribegi, şi s'au pogorât cu oaste în Moldova, cu Dimidiskie şi cu Cuniskie, să bată Bugeagul, fiind Tătarii în oaste cu vizirul. Venit-au prin Iaşi şi s'au pogorât în Bugeag, având şi puţini Cazaci cu sine. Fugit-au doamna Ducăi Vodă la Brăila, boerii caimacami la munte, ţara băjănită, mazâlii, breslaşii siliţi să încalece, să meargă la oaste în Bugeag. De toate acestea au mers veste la Duca Vodă, şi sfătuia Şerban Vodă pe Duca Vodă să dea bani vizirului să-i sloboază. Ce Duca Vodă, ferindu-se de obiceiu, n'au vrut, zicând: Noi când mergem în oaste aducem plocon vizirului, iară când ne întoarcem, atunci ne îmbracă cu caftan şi pre noi şi pre boeri, şi ne luăm ziua bună, şi sântem slobozi a merge la casele noastre. Şerban Vodă vârtos îl îndemna, ce Duca Vodă mai tare se apăra, că n'a da bani. Vizirul, ca cel ce mergea la peire-şi, aproape de Beligrad au îmbrăcat pre Duca Vodă şi pre boeri cu caftane, şi i-au slobozit pre acasă-şi.

Şerban Vodă, ca un muntean pizmătar, au şi scornit pâră asupra Ducăi Vodă, în pizmă unde nu i-au dat ştire să meargă amândoi la vizirul, zicând că au luat Duca Vodă 200 de pungi de bani, birul ţării munteneşti, când s'au dus domn în Moldova, şi apoi el au plinit banii dela sine. Şi întrebându-se la vizirul, au rămas să dea Duca Vodă banii, şi neavând au lăsat zălog pre Apostul Catargiul comisul şi pre Tănase de Soroca şetrarul. Şi trecând Duca Vodă Dunărea, au venit drept prin ţara ungurească pre la Apafi Mihaiu, craiul unguresc, unde frumos s'au adunat, şi i-au făcut masă şi au benchetuit amândoi şi au jucat. Şi-l sfătuia pre Duca Vodă să nu vie în ţară, ce să şază acolo, că-i va purta el de grijă, că aici au venit alt domn dela Leşi, sau să-i dea câteva mii de oaste, să-l petreacă până la scaunul său.

Iară dacă au sosit la Braşov, o seamă de boeri, ce era la un sfat cu caimacamii ce rămăsese în Iaşi, anume: Gavriil

---

4 Curniskii *în mss* 7 munte] Munteni *în mss* 7-8 mazilii breslaşi P 11 zicând] ce au zis P *om.* A 12 poclon AP 14 la] pre la P 16 Vizirul] vizirului 17 piire-şi AP 18 caftanu D 21 zicând *om.* D, Duca Vodă *om.* D 23 întrebându-şi A 27 Mihail D 34 Gavriliţă D

www.dacoromanica.ro

Costache vornicul, Ioan Racoviţă paharnicul, Gheorghie treti logofăt, Mitrea căpitan, aceştia sfătuia pre Duca Vodă să treacă în ţara muntenească, fiindu-i şi doamna acolo, apoi ei avea gând să-l vicleneascâ, să treacă în Moldova, să se închine la Leşi, fiindu-le şi jupânesele în ţară la munte. Iară Miron logofătul, Buhuş hatmanul şi Costandin Ciobanul postelnicul n'au vrut să lase să fie aşa. Deci aceia l-au părăsit şi au trecut în ţara muntenească pe sfatul lor dintăi. Duca Vodă, văzându-se părăsit de toţi, de boeri, de slujitori, numai 2 steaguri de lipcani avea şi puţintei seimeni, iară alţii toţi îl părăsise, s'au pogorât de au mers la Domneşti. Atuncea, până a veni Duca Vodă în Domneşti, Cuniskie cu Cazacii şi Savin banul şi cu alţi boeri şi mazâli cu oaste de ţară prăda şi strica satele tătăreşti în Bugeag. Petreceico Vodă era în Suceava, apoi s'au pogorât în Iaşi, cu o săptămână înnaintea Crăciunului.

Duca Vodă din Domneşti au trimes pre Buhuş hatmanul de au bătut pre nişte adunătură, ce era cu Hăbăşescul strânşi şi multe căpetenii şi oameni de ţară, la Movileni în malul Siretului despre Tecuciu, ce era şi aceia mergători la Bugeag, şi i-au risipit, cât nu s'au ales nimică de dânşii. Petreceico Vodă, sosind în Iaşi, îndată au orânduit podghiaz, Cazaci şi Leşi, cu Dimidiskie şi cu Bainskie, să meargă să lovească pre Duca Vodă la Domneşti. Şi purcezând podgheazul din Iaşi, au mers înjos pre Siret, luând mazâli, capitani, slujitori, pe cineş afla prin ţară, să se înglotească cât de mulţi.

Inţelegând Duca Vodă că-i vine podghiaz pre Siret, s'au sfătuit cu boerii cum vor face. Buhuş hatmanul sfătuia să se pogoare din Domneşti la Focşani, la margine, că este mai fără grijă, şi se vor găsi slujitori în leafă, dacă ar trebui, că în Domneşti este cu grijă. Doamna Ducăi Vodă încă venise dela Brăila la Focşani. Iară Miron logofătul au sfătuit să nu se clătească din Domneşti, că aceia ce vin sânt nişte tâlhari: Ce putere au ei să vie asupra mării tale? Să nu dăm locul, că pământul acesta e frământat cu sângele moşilor şi a stră-

---

6 Constandin *în mss* 9 de²] şi de D 19 capetenii A 22 podghiaz P potgheaz D poghiaz A 23 Baiskii A Baniskie DP 26 pe cine P 30 fără de P, în lefe D, ar] vor P 34 loc P 35 e *om.* AP

www.dacoromanica.ro

moşilor noştri! Cu acest sfat înşelător nu s'au clătit Duca Vodă din Domneşti, ce au făcut căutare seimenilor, şi s'au aflat numai 60 de seimeni, şi i-au băgat în curte. Era şi 80 de lipcani la 2 steaguri. Aceasta era Luni în ziua de ajunul Crăciunului. Şi au trimes 12 lipcani cu Muhanrenco, capitanul lor, însus pre Răcăciuni de strajă, şi a doua zi, în ziua de Crăciun, era să meargă şi hatmanul cu ceialalţi lipcani împotriva podghiazului.

Iară sosind podghiazul la Răcăciuni, au prins pre lipcani acolo şi i-au tăiat pre toţi, numai unul au scăpat, şi viind noaptea să dea ştire, au nemerit la Copăceşti la Trotuş, şi dându-i om să-l ducă, au rătăcit printr'o dumbravă, şi când au sosit lipcanul drept Domneşti, podghiazul încă ajunsese în curte la Domneşti fără veste. Şi încunjurând curtea, era să intre pre poartă un rotmistru, ci, prilejindu-se în poartă Cerchez buluchaşa, au împuşcat pre rotmistru de l-au omorât, şi au apucat seimenii de au închis poarta cu mare năvală de Leşi.

Duca Vodă la masă, Miron logofătul, Costandin postelnicul iară cu Duca Vodă la masă, lipcanii la gazda căpitanului luând banii de leafă, neapucând să se încălăreze, au plecat cine încotro au putut prin sat. Buhuş hatmanul era la o gazdă departe de curte mai jos, şi, auzind gâlceavă, au încălecat numai cu Dediul sărdarul şi cu cinci, şase lipcani ce se încălărase, şi au purces spre curte, ce, tâmpinându-se cu Cazacii şi cu Leşii, n'au putut răzbi spre curte, ştiind că în curte era slujitori şi se vor apăra, ce şi-au întors jupâneasa de au fugit în luncă cu sania, iară el, hărăţindu-se oarece, au dat dos încet sprijinindu-se, că nici gonaşii nu prea îndrăznia.

Au trimes hatmanul la doamna în Focşani pre Manolachi sulgerul, să dea bani să facă oaste deacolo, şi să vie la dânsul, să meargă să se bată cu Leşii, să poată face vro izbândă. Şi dacă au mers, n'au pus să strige în leafă niscai slujitori, ce au

---

3 Era] Şi era P 4 zioa DP 11 Copăteşti D 15 rocmistru P, un rotmistru — în poartă *om.* D, ci prilejindu-se în poartă] ce să întâmplasă acole în poartă un P 16 au puşcat D 19 iară] era P, gazda căpitanilor D 20 de lefe D, să se *încălereze* AD să încalice P 21 o gazdă] o caz AP 22 au încălecând A 23 ce se încălărase *om.* P 26 s'au întors AD 27 hărăţindu-se el P 28 pre *în mss* 30 şi *om.* P 32 au mers acolo D, strige] stringă D

www.dacoromanica.ro

şi încălecat Ştefan Vodă, ginerele Ducăi Vodă, cu nişte seimeni şi slugi a boeri ce era cu doamna, şi întru aceea noapte au venit la hatmanul în Zăbrăuţi la Şoldeşti, şi numai ce s'au mirat hatmanul de Ştefan Vodă pentru ce au venit, că el vrea să meargă cu gloata, ce era, să dea războiu cum ar hi putut, iară cela vrea hi stătut în laturi, şi lângă dânsul vrea rămânea cei ce venise hatmanului întru ajutor.

Purces-au cu toţii din Zăbrăuţi şi au mers în cornul dumbrăvii drept Domneşti, ce n'au vrut să lovească noaptea, temându-se să nu rămâie oamenii, ce au socotit să aştepte la ziuă, să vază cine sânt, şi neîndrăznindu-le, se va întoarce de va mai strânge oaste; ştiind că în curte era 60 de seimeni şi boerinaşi şi altă gloată, se vor apăra câteva zile, având şi bucate şi hrană de cai şi iarbă de puşcă. Şi făcându-se ziuă, s'au apropiat prin arini lângă sat, pre dinjos de curte într'o râpă, şi prinzând limbă dela un celednic liav, cumcă sânt ca la 500 de oameni, Cazaci, Leşi şi Moldoveni, şi sta Leşii înnaintea curţii ţiindu-şi caii de frâu, având grijă de Buhuş să nu-i lovească cu Tătari.

Hatmanul, văzându-i că stau stoliţi, au scos pre Dediul sărdarul cu vro 20 de ai lor, de au mers spre Leşi, ca doar, văzându-i Leşii, s'ar slobozi asupra lor, clătindu-se de lângă curte; atuncea să dea hatmanul năvală cu ai săi, să apuce despre curte, şi, adăogându-se şi cei din curte, s'or bate cu Leşii, că ceealaltă oaste de ţară în podghiaz era toţi gata de fugă, cât ar vedea pre hatmanul. Ce mergând Dediul sărdarul până aproape, au încălecat numai trei Leşi din gloata Leşilor, şi întrebându-i ce caută, Dediul au răspuns în limba turcească. Ei au zis: Vă ştim noi cine sânteţi; mai bine să veniţi să fim tot unii, şi s'au întors la ai săi; iar temeiul sta neclătiţi înnaintea curţii.

Hatmanul încă s'au dat înjos spre gârlă, trimeţând să-i mai vie ajutor să meargă asupra Leşilor, anume că vor sta

---

1 Stefan *în mss* 2 ace P 3 Zubrăuţi P, merat AP 5 ar fi P 6 vre fi P 7 întru] în D 8 Purces-au] Iară au purces D 10 oamenii *om.* P 11 zâuă A ziâ P zio D 14 cai] caei A 16 celetnic D 18 ţiindu-şi — având] având caii pre mână, ţiindu-i de frâu, fiindu-le P 22 văzând Leşii D 24 adăogându-l D 28 întrebând P 30 tot una D 31 înnaintea curţii *om.* D 32 gârle AP

www.dacoromanica.ro

seimenii din curte pentru domn. Iară ei, cum s'au clătit hatmanul, au şi deşchis portiţa şi s'au închinat la podghiaz, un bulucbaşă anume Dediul, nici de o nevoe nici de o strânsoare, numai de vicleni. Şi intrând Leşii, au luat pre Duca Vodă şi pre boeri pre toţi, dezbrăcându-i cu peile goale. Şi întorcându-se cu izbândă, au dus pre Duca Vodă în ţara leşască, şi n'au mai eşit până ce au murit.

Aşa s'au plătit Ducăi Vodă pentru lăcomia banilor ce făcea şi el supra săracilor, căznindu-i în tot chipul, neavând să dea.

La Bugeag, viind Tătarii, au bătut pre Cazaci şi pre Moldoveni, cât unii înnot, alţii pre sloiu de ghiaţă cu fuga, care încătro au putut, au scăpat. Petreceico Vodă din Iaşi au mers în Suceava, mâncând şi stricând ce au găsit, cât au rămas foamete pre urma lui. Moldovenii, gata la jacuri, aducea boi, vaci, oi din Bugeag, care mai pre urmă au plătit cu asupră. Iară prada şi robia ce au făcut Tătarii, jale este a mai scrie.

Acest bine au făcut ţării Petreceico Vodă cu venirea sa din ţara leşască în doao rânduri, care auziţi ce au păţit ţara de Tătari.

Doamna Ducăi Vodă au trimes 60 de pungi de bani craiului leşesc şi alte daruri scumpe, să sloboază pre Duca Vodă, ci banii şi darurile au priimit, iară pre Duca Vodă nu l-au mai slobozit.

1684 **A doua domnie a lui Dimitrie Cantacozino Vodă. Leat 7192.**

Dacă au luat Leşii pre Duca Vodă, şi s'au dus şi Petreceico Vodă dincotro venise, au venit domn ţării iară Dimitrie Vodă. Ţara era stricată, foamete mare de al treilea an tot întins, cât zăcea oamenii leşinaţi prin gunoae şi pre uliţe, cât mânca om pre om. Numai dela Tătari şi din ţara ungurească aducea câte puţină pâine. Boerii pribegi toţi venise la Dimitrie Vodă şi era în cinste, numai Miron logofătul era cu

---

3 bulubaşe D, nici de o] sau D 5 cu pielĭ goalĭ A piele goală P 8 lui Duca Vodă P 13 şi stricând... *Aci se termină ms* A, *foile din urmă fiind pierdute* 16 jăli P 18 sa] cea D, doo D 23 mai *om.* P 24 Vodă] voevod P Voevoda D, Leat 7192 *om.* P 26 dincătrău D 28 pin gunoi D, uliţă P 30 puţinte P

www.dacoromanica.ro

Duca Vodă în ţara leşască de bună voia lui, iară Buhuş hatmanul în ţara muntenească, pribeag din risipa dela Domneşti. Şi chemându-l Dimitrie Vodă să-l boerească, n'au vrut, fiind bolnav, şi nu-l lăsa nici Şerban Vodă. S'au mâniat Dimitrie Vodă şi au pus hatman pre Zosin, căruia nici în gând nu i-au fost, trebuind lui Dimitrie Vodă slujbă pre acele vremi, fiind tâlhari la drumul Caminiţii.

Şerban Vodă Munteanul era învrăjbit cu Dimitrie Vodă, şi aflând pricină că au scos ferman să taie pre toţi boerii, pentru ce au adus pre Petreceico Vodă cu Leşi în ţară, şi au robit pre Duca Vodă, şi au făcut risipă în ţară şi în Bugeag cu faptele lor, au învăţat Şerban Vodă pre Buhuş să scrie boerilor să fugă, că va să-i taie Dimitrie Vodă. Deci au venit Buhuş la Focşani, şi au trimes de au spus lui Gavriliţă vornicul, fiind şi el acolo, care, dacă au ştiut, au dat ştire şi altora, şi au pribegit la Şerban Vodă. Şi purtându-le trebile, au mazâlit pre Dimitrie Vodă şi au ridicat domn pre Cantemir clucerul, îmbrăcând caftan de domnie dela Iusuf paşa, saraschierul dela Obluciţă, în anul 7193. Şi viind beiul dela Azac, 1685
au luat pre Dimitrie Vodă şi l-au dus în Ţarigrad. La purcesul lui Dimitrie Vodă din Iaşi, sta Mitrea căpitanu şi cu alţi boeri în poartă, despre grădină, şi nu lăsa pe Dimitrie Vodă să iasă până nu va da pe nişte slugi a lui greci, ce umblase cu slujbe prin ţară făcând a mulţi nalgios, şi se strânsese şi târgul cu beţe, cu pietre prin mână, pre zid şi pre lângă zidul grădinii. Iară viind beiul dela gazda lui pe despre grajduri, s'au potolit toţi, şi au eşit Dimitrie Vodă cu pace.

Domnia lui Cantemir Vodă.

Venit-au domn ţării Cantemir Vodă, pre carele l-au ales boerii ţării în locul lui Dimitrie Vodă, cu nevoinţa lui Şerban Vodă Munteanul, cum s'au zis mai sus. Acest Cantemir Vodă au fost din oameni proşti din ţinutul Fălciiului, şi dacă s'au

---

2 în ţara muntenească *om.* D 5 Zozim D Zoxin P 23 slujbă D 24 a] la P, nalgios] neagiuns P 25 şi cu pietri în mână P 28 Vodă] voevod P 31 cum] precum P

www.dacoromanica.ro

ridicat la vârstă, au slujit în ţara leşască, apoi au fost ceauş spătăresc la Munteni. Şi era om viteaz şi cu sfat. După aceia, slujind aici în ţară, l-au pus căpitan mare, apoi şi sărdar şi pre urmă clucer mare. Fost-au şi capichehae la Poartă, ştiind limbă. Şi fiind om bătrân, cu alesul tuturor boerilor ţării l-au pus domn. Îşi scria tituluşul său: Costandin Voevoda.

Era tuturor bun. Din boeri la acest domn era mai ales Gavriil vornicul cu toţi fii săi boeriţi. Miron logofătul încă au fost venit din ţara leşască, şi priimindu-l cu cinste, pe câte trei fii lui i-au boerit, iară pre dânsul l-au pus staroste la Putna, vrând să se şi încuscreze cu dânsul, să-şi dea fata după un fecior a lui Miron logofătul. Numai pre Iordache Ruset postelnicul l-au închis, pentru voia lui Şerban Vodă având mânie veche pre Cupăreşti, şi l-au pus şi la muncă până au dat câteva pungi de bani, şi slobozindu-l pe chizăşie, să nu fugă din ţară, au şi trimes Şerban Vodă la Cantemir Vodă numai să omoare pre Iordache postelnicul. Ce dându-i de ştire un prietin, au pribegit în ţara ungurească şi deacolo la Ţarigrad. Şi făcându-şi pace, au venit în ţară la Cantemir Vodă cu ispravă bună, şi i-au întors Cantemir Vodă ce-i luase, şi l-au pus visternic mare, şi era în mare cinste cât au trăit acel domn, că era toate trebile ţării şi a domniei în seama lui Iordache visternicul şi a lui Bogdan hatmanul, ginerile lui Cantemir Vodă.

Pre acele vremi având războae Nemţii cu Turcii, încă de când au mers Turcii la Beciu, în toţi anii izbândia Nemţii asupra Turcilor, cu mare veste şi laudă la toţi, de unde şi Ioan Sobeţskie, craiul leşesc, îndemnat asupra Bugeagului, au strigat lefecii, unde mulţi feciori de boeri şi mazâli şi alţi oameni au mers de s'au scris, apucând caii slugă a stăpân, cine cum putea, şi trecea în ţara leşască.

Al doilea an a domniei lui Cantemir Vodă, s'au clătit craiul leşesc, şi viind prin ţară, se slobozia podghiazuri de prăda şi jăcuia prin ţară, cine cum putea. Mers-au craiul până la Pagul. Sfătuia unii din boeri pre Cantemir Vodă să se în-

---

5 boerilor *om.* D 6 Costandin Vodă D 8 Gavril *în mss* 9 priimind *în mss* 10 fii ai lui D 11 încuscriască P 17 de *om.* P 20 i-au] au D, ce au luat D 27 Soboskie D Soboţskie P 29 apucând sluga caei stăpânului său P 31 Al] In al P 33 prin ţară *om.* D

www.dacoromanica.ro

chine la Leşi, cugetând că va fi pre voia creştinilor, Nemţii pre Dunăre bătând pre Turci, Leşii aicea pre Tătari. Iară el, ca un om slujit, cunoscând lucrurile craiului slabe, şi-au păzit trebile domniei nesmintite la Poartă, umblând din loc în loc cu slujitorii ce avea şi cu Tătari. Iar ţara n'au rămas nicăirea necălcată de tâlhărit, de Moldovenii închinaţi la Leşi, de Leşi. Dela Unguri, dela Turci, dela Bugeag venia de jăcuia în ţară, până au aşezat în Roman şi în Piatra nişte câşleni, ce venise să prade în ţară, şi cu jurământ închinându-se la Cantemir Vodă, le-au pus căpitan şi le-au dat steaguri, cu leafă bună. Dar şi aceia pre acele locuri, până a se închina, cine mai poate scrie câte pozne şi jacuri au făcut, nesfiindu-se de nimeni! Era de pază pre Siret, pre Moldova şi pre alte locuri. Aceştia multe podghiazuri au bătut. Ţara de sus era băjenită înjos la Putna. Eşia din ţara ungurească tâlhari buduşlăi pre la Ocnă, pre la Caşin şi pre la Soveja, călcând satele. Neferind umbla cete, şi de frică le trimetea oamenii de mâncat unde le era otacul, până i-au stârpit Miron logofătul, starostele de Putna. Prinzându-i cu meşteşug, i-au înţepat şi i-au ars şi i-au spânzurat şi i-au tăiat cetvârţi la Focşani, unde şi acum stă movilă preste oasele lor. Pre lângă Iaşi apuca herghelii şi ce putea. Până şi caii lui Cantemir Vodă i-au apucat din ceir de supt curtea domnească, şi s'au dus până în ziuă pe Bahluiu însus fără nici o sminteală, că de au şi sărit Cantemir Vodă cu slujitorii ce avea, dar nu le-au îndrăznit. Venit-au alt podghiaz pre la Turia, şi eşind Velicico hatmanul cu oaste înnaintea lor semeţ şi fără cumpăt, ca cum vrea lua pre toţi de grumazi, dacă s'au tâmpinat, îndată dete dos a fugi şi ceia a-i goni, până în Iaşi, toţi luându-i de grumazi; iar hatmanul Velicico s'au oprit în mânăstirea Cetăţuia, că acolo era Cantemir Vodă. Iară podgheazul, de nu nici vrea veni în Iaşi, le-au căutat a veni gonind pre Velicico hatmanul, şi au apucat ce au putut,

---

5 necăiuri **6** de[3]] dela P **9** să prade] a prăda D, la] lui D **11** pre acele — închina] până a să învechi pre acele locuri D **12** nesiindu-să de nime P **15** buduşlii P **16** şi *om.* P **18** staroste D **19** i-au[1]] şi i-au P **20** ceotvârţi E **23** zio D ziâ P **24** fără de P **26** Velecico D **27** fără de P **28** întimpinat P, îndată] dacă îndată D, dete] dedi P, ceia] acie P **31** de nu nici] măcar că nu P

www.dacoromanica.ro

şi s'au întors fără sminteală. Numai într'o pivniţă cu vin au prins pre un jolnir anume Gurie.

Dela Pagul s'au întors craiul cu oastea fără nici o izbândă, şi tătărimea prinprejurul oştii leşeşti pre de toate părţile mergea, şi cum eşia cineva din obuz, îl şi apuca Tătarii. Şi viind prin Iaşi, au mers pre Bahluiu însus pre la Târgul Frumos, şi au luat Siretul însus, şi s'au dus în ţara lui pre la Cernăuţi, cu multă pradă şi robie bietii Moldovii.

Atuncea au luat craiul şi moaştele sfântului marelui mucenic Ioan Novie Soceavskie, care era aduse în ţară de Alexandru Vodă cel Bun şi Bătrân. Mers-au şi Dosoftei mitropolitul atuncea cu moaştele, cu multe odoare scumpe, ce era făcute de domni pravoslavnici şi de arhierei întru cinstea sfântului, şi acolo au rămas până astăzi.

La anul după aceasta au călcat rău ţara iarăş craiul leşesc până la Târgul Frumos, şi au luat cetatea Neamţului puind într'însa comindat şi slujitori de ai săi, scoţând oamenii lui Cantemir Vodă, întărind cu puşci şi cu bucate deajuns. Aşijderea şi prin mânăstiri pre supt munte, în Agapia, în Secul, în Neamţ, în Râşca şi peste tot locul însus, în Câmpul Lung, în Lănţeşti, în Orăşani făcuse pălănci de pământ cu părcane. Deci cu cetatea Neamţului şi cu mânăstirile acestea îşi făcea slavă craiul leşesc la Papa de Râm şi la Nemţi, că au dobândit atâtea cetăţi din Moldova, care era supt ţinerea Turcului. Şi aşa au rămas din Neamţ însus tot locul supt ţinere leşască, şi deacolo eşia podgheazuri la drumul Caminiţii de lovia haznelele şi pre neguţători, şi ajungea până în Bugeag, de apuca herghelii şi prindea Tătari, şi ducându-i la craiul avea daruri şi cinste.

Mult aştepta şi Şerban Vodă Munteanul venirea craiului leşesc, şi se gătia şi el cu oşti să se ridice pre Turci, şi mai mult cu îndemnarea lui au venit craiul în doao rânduri prin Moldova, de au stricat şi au călcat ţara cu oşti, că Muntenii,

---

1 fără de P 3 oaste *în mss*, fără de P 10 Novii Suceavskii P, adus *în mss* 11-12 mitropolitul ţării P 15 ţara rău P 16 până] iarăş până P 20 în Neamţul D, peste] prin P 21 Oroşeni P 27 haznalile P 28 hergheliile P 30 Munteanul *om.* P 32 doo D 33 *După* oşti *mss ad.* cum şi venirea Mosculuí iară cu îndemnarea domnului mun-

www.dacoromanica.ro

ca nişte tirani, numai pentru norocirea lor avea grijă, iară ţara noastră nici piatră pre piatră se nevoia să nu rămâie.

Dela cetatea Neamţului mergând craiul leşesc pre Siret însus toamna, dat-au Dumnezeu nişte ploi cu ninsoare. Dela Ropcea însus pre Siret nu era altă, ce singură mânia lui Dumnezeu sosită asupra oştii leşeşti: în câteva zile şi zi şi noapte au ploat cu ninsoare. Cum era caii înhămaţi la care şi la carâtele crăeşti, aşa au ţepenit şi au rebegit pre loc. Cum era drăgănimea prinprejurul focurilor, aşa pre loc au mărmurit. Cu mare greu au eşit craiul şi au trecut codrii spre Cirimuş. Au rămas toţi caii, abia au dus carâtele crăeşti cu boi la Snetin. Iar de i-ar fi lovit Tătarii, îi vrea lua pre toţi de grumazi.

După aceia intrat-au şi în cetatea Soroca un polcovnic cu Cazaci. Mers-au sarascher paşa de Tighinea şi un sultan cu tătărimea şi Cantemir Vodă cu oaste, şi stând câteva săptămâni prinprejurul cetăţii cu metereze şi cu laumuri, tare apărându-se Cazacii, pe mulţi Turci şi Moldoveni i-au împuşcat, şi neputându-i dobândi, s'au întors fără nici o izbândă. Apoi mai pre urmă au eşit de bună voia lor şi au lăsat cetatea pustie.

Gavriil vornicul, mergând sol la Munteni, l-au otrăvit acolo şi, cum au venit din solie, au şi murit.

In anul 7197 au murit Şerban Vodă Munteanul, zavis- 1688
nicul, fiind învrăjbit dela o vreme cu Cantemir Vodă, pentru multe pricini şi mai ales pentru Cupăreşti, atâta cât şi sara-

---

tenesc au venit prin ţară cu oşti (cu oşti prin ţară P). *Adaosul acesta s'a păstrat în forma lui primitivă numai în* B: cum şi a c m u pentru venirea Moscalilor, iară Muntenii i-au adus prin ţara noastră cu oşti *(Mag. Ist. III, 57) de unde se vede că interpolarea s'a făcut puţin în urma întâmplărilor din anul* 1711.

2 o piatră[1] P, *După* rămâie *mss ad.* cum şi adese schimbările domnilor de aicea înnainte de risipa şi stingerea ţării tot de zavisnicii (zavistnicii P) Munteni, până şi-au luat şi ei dreaptă răsplătire, că au perit pomenirea lor cu sunet, că suspinurile săracilor nu rămân îndeşert cât de târziu. *Aluziunea la uciderea lui Brâncoveanu şi a lui Ştefan Cantacuzino ne arată că avem a face cu o interpolare posterioară anului 1716, dar anterioară anilor 1718-20 când scrie autorul Cronicei racoviţene, deoarece pasajul acesta se află şi în* B *(Mag. Ist. III, 57)* **3** craiul leşesc mergând P **4-5** dela Ropcea *om.* P **11** ab·k D abe P **12** grumaz *în mss* **14** saraşchier D **17** i-au] au P **18** fără de P **23-24** zavistnicul P

www.dacoromanica.ro

gelele îşi trimesese să prinză pre jupâneasa lui Iordache visternicul, fiind băjănită cu atâtea jupânese în gura Oituzului de frica Leşilor. Ce pre visterniceasa n'au putut-o prinde, scăpând de dânşii, iară carele şi caii, şi tot ce au avut, au jăcuit, şi s'au întors pre munte. In locul lui Şerban Vodă au rădicat boerii şi ţara domn pre Costandin Vodă Brâncoveanul logofătul, iarăş neprietin ţării noastre şi domnului mare. Pribegind boerii Moldovei la Munteni, se scula cu jalbă asupra domnului Moldovii la Poarta împărăţiei.

La Cantemir Vodă era ţara ertată şi jeluită dela împărăţie, fiind prădată şi risipită de neprietini, cum s'au zis mai sus. Iară lăcomia Cupăreştilor nici atuncea nu se putea sătura, cu multe orânduele în ţară mărunte dacă au stătut Iordache visternic, care lucru căzu cu urât altora boeri, fiind numai Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul la toate trebile domniei purtători de grijă, iară alţii numai căci era la rândul boerii. De multe ori Miron logofătul, intrând în vistierie, zicea cam cu şagă: Visternice, mai încet cu orânduelile! Ci visternicului nu-i părea bine. Cum şi Velicico vornicul semeţ, dacă au pus hatman pre Bogdan, la toate mesele domneşti îl ocăra şi zicea cuvinte fără cale. Iar Cantemir Vodă răbda şi se făcea a nu-l auzi. Şi cu sfatul lui au pribegit Lupul, feciorul lui Gavriliţă, şi doi greci, gineri lui Gavriliţă, anume Ivaşco şi Costandin, Antiohie Jora cămăraş iproci, în ţara muntenească la Costandin Brâncoveanul Vodă, pre carii de acolo i-au trimes cu jalbă la Poartă asupra lui Cantemir Vodă.

Trimes-au şi Cantemir Vodă boeri şi mazâli cu mulţi oameni bătrâni la Poartă, şi câteva pungi de bani pre la prietini, şi eşind la divanul vizirului, i-au dat de grumazi, de i-au adus în ţară la Cantemir Vodă. Iară până a-i aduce, au tăiat pre Velicico vornicul şi pre Miron logofătul. Pre Velicico l-au tăiat noaptea, iară pre Miron logofătul au trimes la casa lui la Bărboşi, şi l-au adus până în Roman şi acolo l-au tăiat. Nu

---

6 domn *om.* D 7 iarăş] iar P 8 Moldovei *om.* P, jalobă P 13 rândueli P, mărunte *om.* P 14 visternicul D 16 căci] cât P 18 şagă] glumă P 20 ocără D ocărie P 21 fără de P 22 auzie P 24 Antohie *în mss,* iproci] şi alţii P 25 pre carile D 25-26 pre carii — Vodă *om.* P 28 de bani *om.* P 31 vornicul] hatmanul D

www.dacoromanica.ro

i-au mai scos la divan să le arăte vina, să vază lumea. Iară pre cei ce i-au dat dela Poartă, i-au mustrat, şi închizându-i, până i-au plătit banii ce au cheltuit la Poartă, i-au slobozit în chizăşie. Iară lui Gavriliţă vornicul fiind jurat Cantemir Vodă să nu se atingă de sângele fiilor lui, nu şi-au trecut jurământul. (Ce greşala nearătată fără hotar deprinde a creşte). Iar pre feciorii lui Miron i-au închis şi, dându-i în chizăşie, i-au slobozit. Pizma şi zavistia din începutul lumii nu părăseşte a muşca pre toţi, şi niminea de dinţii ei nu se poate feri.

Iară dacă au perit Miron logofătul şi Velicico vornicul de sabia lui Cantemir Vodă, în mare grijă era toţi. Şi au mai domnit cu pace un an şi jumătate. Iară feciorii lui Miron şi cu Vasilaşco şi Ilie, Cantacozineştii, şi cu Ursache, îmbiindu-se să fugă în ţara muntenească, nu şi-au păzit treaba să fugă mai degrabă, ce zăbovind au prins de veste Cantemir Vodă, şi au trimes lefecii săi, să-i prinză. Deci pre feciorii lui Miron nu i-au putut prinde, că au fugit la comindatul Neamţului, iară pre Vasilaşco şi pre Ilie şi pre Ursache i-au prins lefecii pre la casele lor, şi cu mare groază căutând prin sicrie şi prin scatulci să găsească cărţi viclene, şi luându-i cu mare groază, prădând şi jăcuind casele lor, ca cum vrea hi ei gata la peire, i-au pornit la Iaşi. Iară drept valea Lăţcanilor, i-au tâmpinat veste că au murit Cantemir Vodă, şi slobozindu-i lefecii din pază, au venit şi ei în Iaşi cu nădejde de viaţă, şi petrecură pre Cantemir Vodă până la casa cea vecinică, şi l-au pus în gropniţa lui Antonie Vodă Ruset în Sfeti Neculai.

Ridicară la domnie pre Dimitrie Vodă, fiul lui Cantemir Vodă.

Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul au ridicat <în scaunul domniei> pre Dimitrie Vodă, fiul lui Cantemir

---

2-3 şi i-au închis până au dat banii P **6** greşală D, hotar *în mss* **16** degrabă] curând P **17** săi *om.* P **18** au fugit *se află în* P *după* Neamţului **19** şi pre Ursache *om.* P, leficiei P *om.* D **20** şi² *om.* P **21** şcatulce P **22** ei] iai D **23** întâmpinat P **27** Ruset Vodă P **28** Ridicarĕ D Rădicare P **29-30** în scaunul domniei B *mss om.*

www.dacoromanica.ro

Vodă, cel mai mic, şi era copil mic. Şi mergând toţi boerii şi slujitorii de-i săruta mâna, au mers şi aceşti boeri înnaintea lui. Iară el, cerşind ertăciune tătâni-său, au zis:

Să ertaţi dumneavoastră pre părintele nostru, că, ori pentru vreo greşală a dumnealor voastre, ori pre vreo voroavă omenească, v'au adus cu scârbă, ce noi vă ertăm şi sânteţi slobozi să mergeţi la casele dumnealor voastre fără de nici o grijă, că de va fi pre voia noastră, veţi avea milă şi cinste dela noi. Iară ei, cum s'au văzut slobozi, nimica n'au zăbovit, ci au fugit în ţara muntenească la Costandin Brâncoveanul
1691 Vodă [la leat 7199].

Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul au repezit la Poartă să tocmească domnia lui Dimitrie Cantemir Vodă, ce n'au apucat, că până a ajunge ei, iar Costandin Duca Vodă au îmbrăcat caftan de domnie, cu nevoinţa socru-său Brâncoveanului Vodă, domnul muntenesc.

Domnia lui Costandin Duca Vodă.

După moartea lui Cantemir Vodă au venit domn Costandin Vodă, feciorul Ducăi Vodă, cu nevoinţa Brâncoveanului Vodă Munteanul. Atuncea se prilejise câţiva boeri de ţară în Odriiu, trimeşi de Cantemir Vodă pentru trebile ţării, şi îmbrăcând Costandin Duca Vodă caftan de domnie, au venit toţi la dânsul. Iară la Dimitrie Vodă au trimes vizirul un agă, şi l-au luat din scaunul domniei, şi l-au dus în Ţarigrad, ca un copil mic ce era.

Dacă au venit veste în ţară de domnia lui Costandin Vodă, toţi fii de boeri s'au bucurat că vor avea căutare, căci Cantemir Vodă au miluit pre oamenii săi, iară feciorii de boeri era nemiluiţi [pre vina lor, că-l ocăra şi nu vrea să slujască ca unui domn]. Mulţi feciori de boeri au mers la Odriiu întru

---

5 vro vorovă D vreo vorbă P 11 în anul 7199 P. *Data aceasta greşită provine desigur dintr'o interpolare* 17 Voevod P Voevoda D 19 Vodă[1] *om.* P 20 prilejise] întâmplasă P 21 Udriiu P 22 Duca *om.* P 29 ocără-a D ocărăe P, nu vrea ei D 29-30 pre vina — domn. *Cuvintele acestea par să fie interpolate*

www.dacoromanica.ro

întâmpinarea lui Costandin Vodă, şi pre toţi i-au boerit şi le-au dat postavuri şi atlazuri. Iară Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul au fugit la comindatul de Neamţ, n'au aşteptat venirea lui Costandin Vodă, numai jupânesele lor au rămas la opreală din porunca lui Costandin Vodă.

Zăbovit-au în Odriiu câteva săptămâni Costandin Vodă, cheltuind tot cu datorie cu atâta gloată de oameni, şi încă au făcut şi 200 de seimeni, patru steaguri în leafă, cu haine şi cu arme tot în bani, că zicea Lupul Costache vel visternic: Cheltueşte măria ta, că numai pe bucatele lui Bogdan şi a lui Iordache îţi vei întoarce cheltuiala. Costandin Vodă, neştiind statul ţării, s'au potrivit Lupului, de s'au îndatorit, cum s'au zis mai sus.

Iară dacă au venit în ţară, au găsit numai 3000 de oi a lui Iordache visternicul. Făcut-au strânsoare jupâneselor acelor boeri pribegi, să spuie unde ce ar avea, şi nimica n'au spus. Au găsit pre urmă nişte odoare, şi le-au trimes la Brâncoveanul Vodă, că nu se mai putea plăti de socrul său Brâncoveanul Vodă, trimeţând soli după soli cu bănat pentru banii ce au cheltuit la domnie să-i dea, şi nici vrea să-i arate câtă sumă au cheltuit, să-i dea odată să se mântuiască, ci câte angării rele şi dăjdi şi împrumute pe boeri, până şi văcărit l-au învăţat Muntenii de au scos, şi ce lua din ţară, tot socru-său da, şi nu se mai putea plăti. Deci tot greul, ce era în ţară la acest domn, tot dela Brâncoveanul era. Iară Costandin Vodă au rămas dator şi cu nume rău, şi mai ales pentru văcărit mare blestem în vecii vecilor.

Intr'acest an Costandin Vodă Brâncoveanul, domnul muntenesc, şi-au dat pre fiică-sa, pre doamna Maria, după Costandin Duca Vodă, şi au nuntit în Iaşi, cu boerii munteni ce venise cu mireasa, şi cu soli de alte ţări cu daruri poftiţi la nuntă, cu multe feluri de muzică şi cu frumoase orânduele, ca

---

3 comandatul D, de Neamţ] nemţesc P 6 Udrei P 6-7 Costandin Vodă *se află în* D *după* Odriiu 7 cu datorii P, cu atâtea gloate D 11 Vodă *om.* D 18 socrul său *om.* P 20 să-i dei P 21 somă P, să-i dei P 21-22 angherei P 23 lua] şi lua D 24 da *om.* P 26 datori *în mss* 29 pre[2] *om.* P 31 mireasa] măria sa D, pohtiţi D 32 mozică P

www.dacoromanica.ro

la o nuntă domnească. Era să se facă nunta la Focşani, numai fiind toamna, cu vremi ploioase, s'au lăsat.

Iară în al treilea an a domniei sale, venit-au un capegibaşa pentru banii birului, nedând, el să-l ducă la Poartă. Iară Costandin Vodă, vrând să arate turcului că nu pot plini birul pentru neprietini ce pradă în ţară, şi, simţind de podghiaz, au poftit pre turc în curte ca să vază, să aibă ce spune la împărăţie. Turcul semeţ n'au vrut să intre în curte, ce au şezut la gazdă, necrezând că vine podghiazul. Iară preste noapte încunjurându-l, au vrut să-l ia viu, că mai pre urmă s'ar fi răscumpărat, ce, nedându-se, i-au tăiat capul, şi pentru aceasta au venit apoi mazâlie lui Costandin Duca Vodă.

Făcut-au Costandin Vodă oaste în leafă, şi au îngrădit târgul împrejur, şi cu oastea au trimes pre Antiohie hatmanul de au lovit târgul Neamţului fără veste, să prinză pre Bogdan şi pre Iordache, ştiind că era în Neamţ, ce nu i-au apucat, că întru aceea seară ei s'au suit în cetate. Lovind noaptea, au aprins târgul, şi a doua zi au lovit la Agapia şi scoţând drăganii, ce era de pază, i-au trimes la Costandin Vodă. Eşit-au răimântarul de Neamţ şi s'au lovit cu oastea lui Costandin Vodă, şi înfrângând ai noştri pre jolniri, au plecat fuga care cum putea. Numai Costaşco Turculeţ rămăsese de-i răituia până la părcane, ce era la drumul ce se sue la cetate. Acolo, pripind ai noştri pre Turculeţ, n'au încăput pre poartă, ce au dat pre lângă gard; au lăsat calul şi au vrut să saie preste seciu, şi ajungându-l un lefeciu cu suliţa, l-au rănit în spate şi, prinzându-l, l-au luat de grumazi.

Aicea în Iaşi au sosit mazâlie lui Costandin Duca Vodă. Adus-au pre Turculeţ rănit şi l-au dus în Galata. Iară din cetatea Neamţului au şi venit Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul în Iaşi la Costandin Vodă, cerşindu-şi cele ce le-au luat. Ce pe Costandin Vodă l-au dus mazâl în Ţarigrad, şi în locul lui au venit domn ţării Antiohie Vodă, fiul lui Cantemir Vodă.

---

2 ploase *în mss* **4** ca nedând D **7** pohtit D, pre turcul D **10** ia] ei P **12** Costandin *om.* P **14** Atohi P **17** într'ace P, ei *om.* D **20** răimăndariul P **21** ai noştri *om.* D **22** rătuia D **28** Duca *om.* P **29** Turculeţul D **31** cerşind B **32** au luat D **33** Antohie P

www.dacoromanica.ro

Iară până a veni Antiohie Vodă în domnie, au scos Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul bani prin ţară, de şi-au plinit paguba, ce le-ar fi luat Costandin Duca Vodă, bucate şi odoare, când au pribegit ei în Neamţ, cum s'au pomenit mai sus.

Domnia lui Antiohie Vodă, fiul lui Cantemir Vodă.

In anul 7204 au venit domn ţării Antiohie Vodă, fiul cel mai mare al lui Cantemir Vodă, iar o seamă de boeri a lui Costandin Vodă au fugit în ţara muntenească la Brâncoveanul Vodă, cu nădejde că, fiindu-i Costandin Duca Vodă ginere, iarăş îi va scoate domnia. Ce boerii s'au înşelat întru sfatul lor, că Brâncoveanul Vodă au fost urât pre ginere-său Costandin Duca Vodă, zicând că nu l-au ascultat de câte l-au fost învăţat şi l-au fost sfătuit. 1695

Şi dacă au venit Antiohie Vodă în scaun, au trimes sol pre cumnatu-său Bogdan hatmanul la Brâncoveanul Vodă, domnul muntenesc, şi au făcut aşezare cu jurământ, să nu se atingă unul de domnia altuia, ci să domnească cu pace. De care jurământ neştiind boerii pribegi, îi ţinea domnul muntenesc cu cuvinte de nădejde, că va cheltui şi le va face domn pre voia lor, şi se va mazâli Antiohie Vodă.

Aicea Antiohie Vodă domnia cu pace, iară frate-său cel mai mic Dimitrie Vodă era în Ţarigrad. Antiohie Vodă, vrând să se însoare, au trimes la domnul muntenesc pentru fată, şi n'au priimit să-i fie ginere. Iară pre urmă el şi-au luat doamnă de ţară, fată de boer. Iară frate-său Dimitrie Vodă, până a nu se însura Antiohie Vodă, au trimes în Braşov pre Vasilie Purece la doamna lui Şerban Vodă, de i-au dat o fată ce avea, însă cu mare taină să nu prinză Muntenii de veste, că ei nu vrea să-şi dea fetele după Cantemireşti. Şi scoţându-o cu taină din Braşov, au adus-o în Iaşi, şi nuntind, pre urmă s'au dus Dimitrie Vodă cu doamna la Ţarigrad.

---

3 plinit] plătit D 8 a lui P 10 fiind D, Duca *om.* D 14 fost¹ *om.* P 26 boeri *în mss.*

www.dacoromanica.ro

1698 In anul 7207, fiind Dimitrie Vodă cu Turcii în oaste la Timişvar, au venit din oaste de olac în Iaşi la frate-său om cu trebile sale, ori cu poruncă împărătească, şi iară s'au întors. Iară Muntenii şi-au şi prepus că umblă pentru domnia ţării munteneşti, având şi pizmă pentru fata lui Şerban Vodă, ce o luase preste voia lor cu tainä.

Atuncea au spus domnul muntenesc boerilor pribegi, că-i jurat lui Antiohie Vodă să nu se atingă unul de altul nici cu un fel de faptă rea. Iar dacă nu ne lasă el în pace cu frate-său, iată că nici eu nu voi ţinea jurământul. Şi au început a umbla să cheltuiască să facă alt domn în Moldova, şi să mazâlească pre Antiohie Vodă. Iară boerii pribegi: Vasilaşco spătar, Nicolae Costin hatman, Ioan Costin sardar, Antiohie Jora hatman iproci, tot pentru Costandin Duca Vodă se ruga, să se silească să-l scoaţă domn, iară altul nu le mai trebuie, să fie atâţia domni. Iară Brâncoveanului Vodă şi unchilor lui nici să audă de acest nume nu suferia.

1699 In anul 7208 făcut-au Turcii pace cu Nemţii după atâtea războaie ce au avut, încă de când au fost Cara Mustafa la Beciu până într'acest an, cu mare spaimă şi grijă Turcilor, că numai ce le-au căutat a pleca la pace. Atuncea au dat Caminiţa Leşilor, şi cheltuiala Nemţilor încă o au întors, că gătindu-se Nemţii de oaste, n'au venit Turcii precum şi-au făcut veste. Deci Nemţii, cerşind cheltuiala, numai ce le-au căutat a o întoarce fără de nici o sminteală. Şi strângându-se soli la Carloviţ dela toate crăiile, mers-au şi dela Turci sol Ibraim paşa, dragoman fiind Alexandru Scarlat-olu. Şi aşezând pace, venit-au şi în Ţarigrad soli de pre la toate crăiile, nemţesc, moschicesc, leşesc, franţozesc, englez, frâncesc, veneţian, dobrovenetic iproci.

Solul moschicesc au venit cu galion pre Marea Neagră. De mirat era tuturor, că, de cându-i Ţarigradul, nu s'au mai pomenit să vie galion dela Moscali, şi mare mânie avea Turcii

---

2 la frate-său în Iaşi P 9 feli *în mss* 10 a umbla *om.* P 14 iproci *om.* P, Costandin *om.* D 16 Brâncoveanul D 18 În] Iar în P 20 Turcilor] tuturor Turcilor P, că] cât P 21 pace] paşa *în mss*, au dat şi D 22 că *om.* P 23 şi-au] s'au P 24 cerşind] cerând P, le-au] au P 26 Carloveţi D 27 Scarlaol D Scarlato P 29 franţujesc, englizesc P 30 iproci *om.* D 31 muschicesc *în mss* 32 mai *om.* P

www.dacoromanica.ro

unde au făcut Moscalii şi ei galioane. Că aşaş în pizmă au trimes să-l vază lumea, că deşì auzia Turcii că fac Moscalii galioane şi taie loc uscat până în apa Donului, de fac cale să le umble galioanele, nu credea, până ce au văzut şi cu ochii acel galion venit la Ţarigrad.

Şi s'au făcut între toţi craii legătură de pace, şi întorcând Turcii cheltuiala Nemţilor, au dat şi Caminiţa Leşilor. Eşit-au şi Leşii de prin mânăstirile ţării Moldovii şi de prin cetăţi şi din tot locul. Eşit-au Turcii din Caminiţă, Caraiman paşa. Făcut-au Antiohie Vodă multe care din ţară, de au deşertat Caminiţa de puşci, de cambarale, de iarbă de puşcă şi de alte ce era a Turcilor, şi au eşit Turcii de bună voia lor, de s'au dus înjos la ţările lor. Şi au rămas ţara noastră plină de oameni la acest domn. Iarăş Bogdan hatmanul şi Iordache visternicul era preste toate trebile domniei şi a ţării.

Domnul muntenesc, ca un zavisnic ce era, au trimes pre unchiu-său Mihai Cantacozino spătarul la Poartă pentru domnie, pre cine ar vrea să facă el în Moldova, să mazâlească pre Antiohie Vodă. Nu i-au intrat în voie, ci au răspuns că, de vor vrea ei să cheltuiască pentru Costandin Duca Vodă, să-l facă domn, şi să mazâlească pre Antiohie Vodă, bine va fi, iar de nu, alt domn nu se va mai face. Deci, luând acest răspuns, au văzut că într'alt chip de Cantemireşti nu se va putea mântui, ci s'au apucat iară de Costandin Duca Vodă, de au cheltuit şi l-au scos la domnie.

A doua domnie a lui Costandin Duca Vodă.

Dacă au văzut domnul muntenesc că nu va putea mazâli pre Antiohie Vodă, precum au vrut, eşindu-i răspuns dela vizirul că alt domn nu va mai face, numai pentru Costandin Duca Vodă, ce era mazâl, de va vrea să cheltuiască, el va

---

1 au făcut] ave şi P, şi ei *om.* P galion P, aşaş *om.* P 4 ce *om.* P 6 legături D 12 altă P, voia lor] voe P 15 preste] pre P 16 zavistnic P 17 spatar P *om.* D 17-18 pentru domn P 19 i-au răspuns P 20 Duca *om.* P 21-22 va hi D 22 luîndu-şi D 24 putea *om.* D 28 eşindu-li D

www.dacoromanica.ro

mazâli pre Antiohie Vodă, numai ce i-au căutat a se apuca iară de ginere-său Costandin Duca Vodă, şi au cheltuit de au îmbrăcat caftan de domnie. Şi au mazâlit pre Antiohie Vodă la anul după deşertarea Caminiţii de Turci.

Dacă au îmbrăcat caftan de domnie Costandin Duca Vodă, au trimes un om ales al său cu schimni-aga, cu cărţi la boerii ce-i făcuse el caimacami în Iaşi, dând veste de domnie nouă, şi pre cine din boeri ar cunoaşte că nu vor aştepta venirea lui, să aibă a-i opri şi fără voia lor, ales pre Bogdan hatmanul şi pre Iordache visternicul. Şi cum au sosit omul în curtea domnească, fără de veste, când era boerii toţi la curte, au prins porţile, şi intrând în curte, n'au cunoscut omul lui Costandin Vodă nici pre Bogdan, nici pre Iordache, nici pre caimacami, ce au dat cartea la Ştefan Cerchezul comis, anume că aceluia scria cartea. El, neştiind ceti, o au dat-o la Bogdan hatmanul, că şedea acolea amândoi, şi, cum au luat cartea, au şi văzut, şi nici au apucat să o cetiască, au lepădat-o jos, şi au plecat de au fugit.

Iară Iordache visternicul, dacă au prins de veste, el s'au ascuns acolo în curte până au înserat, şi, îmbrăcându-se într'un sucman apăresc, l-au scos Iliaş Cantacozino paharnicul, că era curtea încunjurată de seimeni, şi l-au trimes la satul lui în Hangu, şi de acolo i-au dat oameni, de l-au petrecut până în ţara leşască.

Iară dacă au venit Costandin Duca Vodă în scaun, le-au trimes cărţi încredinţate de au venit şi aceia în ţară, şi i-au boerit. Pre acele vremi era pace în ţară, şi toate marginile ţării noastre cu oameni, cineş la locurile sale, numai nevoile şi dările nu lipsia nici atuncea deasupra oamenilor, cu orânduele dese pre ţară şi cu împrumutele pre boeri, care greutăţi iară dela Brâncoveanul Vodă izvoria, cerşindu-şi banii ce au cheltuit pentru domnie. Deci boerii, precum era învăţaţi, au început a pribegi în ţara muntenească la Brâncoveanul Vodă, şi cu ajutorul lui făcea jalbă la Poartă pre domnul lor din Moldova, şi nu socotia acei boeri că acele pribegii a lor tot

---

8 noo D 11 de *om.* D 15 o au dat-o] au dat D 19-20 în curte el s'au ascuns acolo D 25 în scaun *om.* P 30 pre ţară] prin ţări *în mss* 32-33 au început a pribegi] au pribegit P

www.dacoromanica.ro

de risipa şi paguba ţării era, făcând nume bun domnului muntenesc şi hulă domnului de Moldova.

Pre acele vremi era vizir Rami, carele au fost reizefendi. Acesta toate faptele Muntenilor le lua aminte până a nu fi vizir, şi zicea că Muntenii cu faptele lor au stricat ţara Moldovii, schimbând domniile cu faptele lor şi cum vor ei. Iară de-i va da Dumnezeu să fie el vizir, va face pre domnul muntenesc să tocmească el ţara Moldovii, să o umple de oameni, şi nimica dela dânşii să nu ia, ci toate cheltuelele Porţii şi birul să dea el dela dânsul. Şi, cât au stătut vizir, îndată au chemat pre domnul muntenesc la Poartă, ca să-l mazâlească din scaun, că se temea că nu-l vor putea prinde la mână. Deci, fiind în multe prepusuri la împărăţie o domnie îndelungată ca aceea, nu vrea să meargă la Poartă. Iară unchii săi Cantacozineştii, sfetnicii lui, nu l-au lăsat să ia într'altă parte, ce l-au îmbărbătat, numai să meargă la Poărtă, că apoi, nemergând el, va aduce perire ţării şi boerilor. Şi aşa cu mare grijă au purces la Odriiu, şi, mergând încet, şi-au tocmit lucrul cu bani până a sosi, ca un domn bogat ce era, cât nici vizirul n'au avut ce-i face, ci încă l-au grăit de bine către împăratul, că încotro se întorcea vizirul, toţi de bine îl grăia.

Iară dacă au sosit la Odriiu, au întrebat împăratul pre vizirul, de ce au adus acolo pre domnul muntenesc, iară vizirul au zis că: l-am adus că este om înţelept şi cu sfat şi avut, că la această vreme ne trebueşte şi sfat şi bani. Impăratul au zis: să nu-l zăboveşti dar pre aicea, ci să-l îmbraci cu caftan, şi să se întoarcă, să nu stea ţara fără domn.

Vizirul, dacă au auzit aşa, l-au chemat la adunare, şi între altele, ce au avut a-i zice, l-au întrebat de ţara Moldovii, pentru ce s'au stricat şi s'au pustiit, ori de schimbările domnilor, ori de oşti că au călcat-o. Iară el, vrând să mazâlească pre ginere-său, au zis că au stricat-o domnul, carele acum îi în Moldova. Vizirul au zis: dar putea-vei tu să porţi grijă şi acei ţări, să-ţi fie pe seamă, să o tocmeşti să fie plină

---

1 şi] şi de P 3 raiz *in mss* 4 le *om.* P 10 vizirul D 12 că¹ *om.* P 13 la împărăţie *om* P 15 să ai P 18 Udrei P 21 încătrău D 24 l-am adus că *om.* P 27 fără de P 30 pentru ce-i stricată P, ori] au D 32 carele-i acu P 34 să-ţi fie — tocmeşti *om.* P

www.dacoromanica.ro

de oameni. Iar el, dacă au auzit aşa, foarte îi era cu voie să fie domn a doo ţări, că pentru aceia aducea oşti streine prin ţara noastră şi schimba domnii dintr'ânsa, să o strice şi să rămâie pustie. Deci la această întrebare n'au cutezat a da răspuns vizirului până nu va lua răspuns dela unchii săi, ci s'au rugat să-l aştepte cinci zile să socotească, şi-i va da răspunsul.

Şi îndată au repezit de olac în Bucureşti la unchiul său Costandin stolnicul, cum îl va sfătui la acel lucru. Iară el au scris să mulţămească lui Dumnezeu că n'au fost în voia duşmanilor, ci să-şi păzească grija ţării sale, iar mai mult să nu-l ştie că se amestecă, că neascultând, bine să ştie că, când vei încăleca tu din Odriiu, eu voi înhăma în căruţă şi voi trece în Ardeal, şi când vei fi în Bucureşti, eu voi fi în Odriiu, şi ce vei vedea, să nu te sperii.

Costandin Brâncoveanul Vodă a cincea zi având acel răspuns dela unchiul său, au mers la vizirul şi au zis că nu va putea purta grija unii ţări de margine ca aceea, numai să puie alt domn şi să mazâlească pre acela. Deci, fiind boerii pribegi acolo, au pomenit la vizirul de Mihai Racoviţă spătar. Şi, viind Brâncoveanul din Odriiu, n'au zăbovit şi i-au venit mazâlie lui Costandin Duca Vodă.

Domnia lui Mihai Racoviţă Vodă.

Fiind Costandin Duca Vodă cu a doua domnie aicea în
1704 ţară în cursul anilor 7212 Iulie 23, care domnie, cum cea dintăi aşa şi cea de a doua, era prin cheltuiala socru-său lui Costandin Brâncoveanul Vodă, domnul muntenesc, dată dela Poartă cu multă sumă de bani şi daruri, îndatorind ţara, de care bani şi daruri, cu nevoi şi cu asuprele preste putinţa bieţilor lăcuitori a ţării, nu lipsia greutăţile din ţară, cât nu mai putea birui boerii cu împrumutele şi ţara cu orânduelele şi cu alte

---

1 fi era cu voie] să bucura P 2 aduce *în mss*, prin] în P 6 până în 5 zile P, răspuns P 11 nu-l] nu D, că[3]] căci P 12 căruţe D 14 sparii D sparei P 16 vizir P 17 de] dela D 20 au venit P 22 voevoda D 23 Fiind] Viind P 24 ţară] Iaşi P, care domnie *om.* P 25 cea de a doa domnie P 29 a *om.* D

www.dacoromanica.ro

neobicinuite angării, de unde să plinească banii domnului muntenesc, cum s'au zis, şi să poată geui şi trebile domnii sale, că cu nevoie este şi preste putinţă a umplea sacul fără fund, adecă pre Turc.

Era acelea la anul după deşertarea Caminiţii de Turci şi ţara Moldovei de Leşi, în anul 7209, când era ţara plină de 1701 oameni, ales ţinuturile de sus, iară până în al treilea an au rămas pustie de nevoi şi de asupreli, şi fără acestea Costandin Vodă pre nimeni din boerii săi nu-i credea, de care lucru tuturor boerilor căzu cu urât stăpânirea lui, cât de urâciunea lui mulţi boeri au pribegit, unii în ţara ungurească, alţii în ţara muntenească, din cei de frunte şi din cei mai de jos (că ura, zavistia şi frica nasc vicleşug).

Iară către acestea, oricum era lucrul, şi umbletile lui Costandin Duca Vodă au făcut pre Rami, ce era pre atuncea vizir, de au chemat pre Brâncoveanul Vodă la Poartă, socotind că nu se va cuteza el a merge la Poartă, având la Turci multe prepusuri o domnie îndelungată ca aceia, ce se va duce într'altă parte, sau, de va şi merge la Poartă, nu se va mai întoarce, şi aşa vor apuca apucătorii domnia ţării muntenesti, care aştepta din zi în zi una ca aceea. Ci pentru să nu lungim povestea, domnul muntenesc au mers la Poartă şi s'au şi întors la scaun, tocmindu-şi lucrul cu bani. Şi, cunoscând despre cine i se făcu acea cale, el au zis: eu am mers la Poartă şi m'am întors, iară voiu să meargă şi acelă, ce au făcut mie aceasta, la Poartă, şi nu se va mai întoarce, precum s'au plinit, că îndată veni mazâlie lui Costandin Duca Vodă, un agă împărătesc cu 100 de Turci. (Lăţindu-se răutăţile la fieştecare sar şi atingându-se vatămă).

Fiind dară fruntea boerimii în ţara muntenească iară la ajutorul domnului muntenesc, anume: Vasilie Costache vornicul, Lupul Bogdan vornicul, Antiohie Jora hatmanul, Mihalache Racoviţă spatar, Ioan Palade vistiernic şi alţii din cei mai mici, pribegi de răul lui Costandin Duca Vodă, lăsându-şi

---

2 giui P 3 este — sacul] şi preste neputinţă iaste a umple vasul P, fără de P 7 în *om.* P 10 lui *om.* D 11 şi alţii P 12 din[1]] de P. din[2]] de P, mai *om.* P 13 ura zavistiei *în mss*, vicleşuguri P 22 povestea] vorba P 25 ce mă au făcut D 31 Vasilie *om.* P

www.dacoromanica.ro

casele şi moşiile, nu dormia, ce-şi căuta prilej trebilor sale cu ajutorul domnului muntenesc.

Sosind acel agă împărătesc cu mazâlia lui Costandin Duca Vodă, cum s'au zis mai sus, îndată prinseră porţile la curte, şi pre câţi boeri i-au apucat, cu anevoie au scăpat, sărind unii preste zid, alţii, pre unde au putut, s'au ascuns. Dară şi Costandin Vodă, văzându-şi urgie dela Dumnezeu sosită asupră-i, pentru faptele cele rele a lui ce făcuse pământenilor, au intrat în mare grijă, că, dacă au înţeles ţara de mazâlia lui, s'au strâns boeri şi mazâli şi alte căpetenii, strigând şi gâlcevind la curtea domnească, însă tot cu îndemnarea lui Iordache Cuparul. Inspăimântându-se Costandin Vodă, s'au ajuns cu turcul, să zică că nu-i mazâl, ci precum îl chiamă la Poartă. Şi aşa l-au pornit din Iaşi în 24 de zile ale lui
1704 Iulie, în anul 7212, luându-şi cu sine tot alaiul domnesc, cu surle, cu dobe şi cu steaguri. Incă şi boeri au pus, dacă au ajuns în Galaţi, ca să nu-l priceapă că-i mazâl. Luat-au şi pre o seamă de boeri cu urgie, ducându-i cu sine, anume pre Iordache Ruset vornic şi pre frate-său Manolache postelnic şi pre alţii.

Atuncea şi boerii pribegi din ţara muntenească gătindu-se au purces la Odriiu, dând ştire prin scrisori şi acestor din ţară boeri, să se gătească să meargă şi ei la Odriiu după Costandin Duca Vodă, să se jeluiască la împărăţie pentru răutăţile ce au făcut. Şi aşa, purcezând de aicea din ţară câţiva boeri şi curteni şi ţară multă şi adunându-se cu toţi în Galaţi şi sfătuind, trecură Dunărea pre la Galaţi, boerii şi alţii toţi.

Dar şi Costandin Duca Vodă, simţind de aceasta, că s'au ridicat ţara şi boerimea de merg după dânsul, îndată au ajuns la Iusuf paşa de Tighinea cu bani, iară paşa pentru lăcomia banilor au prins toate vadurile, să nu poată trece din boeri Dunărea, socotind că cu aceia va sperea pribegii şi ţara de se vor întoarce. Iară boerii îndată au ajuns la domnul muntenesc, şi le-au dat voie să treacă prin ţara lui preste Dunăre pre la Ruşciuc. Deci paşa, văzând aşa, au slobozit şi el vadurile, neputând să oprească atâta ţară ce mergea cu jalobă la împărăţie.

---

1 prilej] grija P 8 faptele lui celi răli P 12 Cupar-olu D 14 de *om.* P, ale] a P 15-19 luându-şi — pre alţii *om.* D 26 Dunărea *om.* D

www.dacoromanica.ro

Atuncea Costandin Duca Vodă mai tare se îngrijia, auzind că merge ţara şi boerii după dânsul. Iară în Ţarigrad se ridicase războiu mare asupra lui sultan Mustafa împărat, fiind el la Odriiu, şi într'acea zarvă au trimes vizirul pre Costandin Vodă surgun la Cavala. Iară enicerii şi cu alte oşti din Ţarigrad s'au ridicat cu sultan Ahmet, fratele lui sultan Mustafa, şi au mers la Odriiu, şi, învoindu-se oştile, ridicară împărat pre sultan Ahmet, mazâlind pre sultan Mustafa.

Boerii şi ţara rămase la Odriiu în grijă, fiind împărăţia neaşezată şi zurbale în toate părţile. Dar, unde va Dumnezeu, pre lesne se pleacă inimele tuturor spre a tocmi lucrurile şi de sfinţia sa a se plini, precum s'au tâmplat şi boerilor de şi-au isprăvit lucrul pre voia lor, că, strângându-se cu toţii la Odriiu, aştepta vreme, şi au aflat împărăţia eşită cu corturile afară, şi găsind vreme au eşit cu jaloba lor înnaintea împăratului, unde văzând şi împărăţia atâta norod, îndată le-au răspuns să-şi aleagă domn dintre dânşii, pre cine ar vrea ei.

Luându-şi boerii acest răspuns, au sfătuit cu toţii, şi au ales domn pre Mihai Racoviţă spătarul cu voia tuturor, fiind boer mare de ţară şi dintre toţi mai ales de bun, de blând, de înţelept, de milostiv, nerăpitor, nemândru şi cu dreptate.

Atuncea şi Antiohie Vodă au ajuns la Cialâc enicer-agasi giuruindu-i câtăva sumă de bani, fiind şi prietin, ca să nevoiască pentru dânsul, să fie el domn aicea în ţară, şi mult au nevoit, şi nimic n'au isprăvit, căci sta toată ţara şi striga, cerşind pre Mihai Racoviţă spătarul să le fie domn. Nu vrea Mihai Racoviţă spătarul nici într'un chip să priimească domnia, ce tare se apăra şi se lepăda, socotind că mai bine şi mai cu odihnă este să-şi ţie moşiile sale, satele şi altă avere cu îndestulare ce avea, ca un boer de ţară, de cât domnia ce este pururea cu grijă. Dar unde va Dumnezeu, cu anevoie se poate muta sfatul, că, luându-l toată boerimea, l-au dus la divanul vizirului pre obiceiu, şi cu toţi au strigat: acesta ne trebueşte domn, şi îndată l-au îmbrăcat cu caftan de domnie.

Într'acest chip luând domnia Mihai Racoviţă spătarul,

---

1 Duca *om.* P, tare] mult P 4 zarvă] zurba P 9 la Odriiu rămase D 17 dintr'ânşi D 22-23 enicerul aga D 24 el *om.* D, aice în ţară *om.* D 29 să-şi ţie — sale] a-şi ţinea moşiile D

www.dacoromanica.ro

dintăiaş dată se arăta cu firea blând către toţi, şi gătindu-se au purces din Ţarigrad cu boerii şi cu ţara, toţi voioşi, mulţămind lui Dumnezeu că s'au mântuit de Duca Vodă, şi îndată au scris Mihai Vodă aicea în ţară, dând veste că cu ajutorul lui Dumnezeu s'au isprăvit lucrul pre voia ţării. Fost-au tuturor mare bucurie, şi s'au strâns toată boerimea, şi toţi, câţi era lipsiţi printr'alte ţări, au venit la locurile sale fără nici o grijă. Şi gătindu-se cu toţii, boeri, mazâli, slujitori, breslaşi şi alte gloate de ţară, eşit-au înnaintea domniei, şi au intrat
1704 Mihai Racoviţă Voevoda în Iaşi în anul 7212. [Atuncea era mitropolit ţării chir Misail, foarte om cu cumpăt şi cu frica lui Dumnezeu].

Deci, aşezându-se Mihai Vodă domn în scaunul ţării, pre carele au socotit din boeri au ales şi pre obiceiu i-au boerit, dar şi care n'au încăput la boerii, pre toţi îi avea la cinste, şi toţi avea trecere şi voie vegheată, şi nime din boeri nu era în prepuşuri sau în vro grijă, ci era pace şi linişte între toţi, cum se zice era o turmă şi un păstor. Şi domnea ţara cu cumpăt bun, şi la judeţ drept; nimărui nu era uşa poprită, ce fieştecine nu numai din boeri, ci şi prostime, ce treabă sau ce nevoie ar fi avut, pre lesne intra de-şi isprăvea trebile lor. Şi nu numai boerilor, ci tuturor le zicea pre nume, şi la judeţul al fieştecăruia a-l cerca foarte deamăruntul şi pre încet, cu îngăduială, de-şi putea plânge săracii jalbele lor. Tuturor era cu faţă veselă. (Blândeţile domnilor pătrund inimele oamenilor).

Pre acele vremi era pace în toate părţile, numai asuprelele Turcului nu lipsia din ţară cu birurile şi cu altele supărând pre creştini. Tocmit-au Mihai Vodă biserica curţii domneşti după poartă, care întăi era zidită de Ştefan Tomşa Vodă strâmtă şi mică, cât nici boerii cei cu boerii nu încăpea să stea la rândul lor, iară Mihai Vodă au mărit-o şi au desfătat-o precum se vede. Era mai nainte şi turn în chip de clopotniţă,

---

1705 **9** şi altă gloată P **10** Voevoda *om.* P, 7213 *în mss* **11** cu[1] *om.* D, cu cumpăt] cu toate darurile înpodobit P **10-12** Atuncea — Dumnezeu. *Cuvintele acestea par să fie interpolate* **15** carele P, boerie D, la[2]] în P **18** se *om.* D **19** judeţ] giudecăţi P **21** intra de-şi] îş P, lor] sale P **22-23** la judeţul — a-l cerca] la fieştecare judecată a fieştecăruia el cerca P **23** cu amăruntul P **25** *Semnul parantezii om.* P **27** alte D **29** după] pe P **31** desfătat-o] desfăcut-o *în mss* **32** turnul D

www.dacoromanica.ro

supt care turn era vistierie, şi supt vistierie era beciu de închidea oamenii de rău făcători, vinovaţi, furii şi ucigaşii, ca în temniţe, care lucru era tuturor cu grijă şi cu groază a privi neştine mai mult supt biserică, adecă supt casa lui Dumnezeu, temniţă tâlharilor, cum şi turnul acela al bisericii nu era pentru treaba bisericii, ci iarăş semn de urgie domnească, aducător de moarte, că oricine se afla în niscai fapte rele, rocoşit asupra domnii, şi prinzându-l, întâi într'acel turn îl închidea. Putem zice că se asemăna cu Edicula ce-i în Ţarigrad, şi cum acei ce încap în Edicula nu mai au nădejde de viaţă, aşa şi turnul acela aici la noi. Şi mă mir de aceasta, cum de n'au socotit acei mai dinainte domni mai îndelungaţi în domnie a privi lucru groaznic ca acesta, şi, putem zice, şi lui Dumnezeu neplăcut.

Deci Mihai Vodă, într'acel an ce au venit domn, s'au apucat de au risipit acel turn al vistierii, şi au astupat şi temniţa, şi au mărit biserica de au cuprins tot locul acela, cât alta mai mare şi mai desfătată nu este în oraş, precum se vede. Făcut-au şi altă biserică din întreg la vamă lângă casa părinţilor săi, a lui Racoviţă, şi o au sfinţit întru învierea sfântului şi dreptului Lazăr. Dres-au doamna Aniţa şi biserica mitropoliei vechi, care şi acum se chiamă mitropolia veche, şi au acoperit-o, şi i-au făcut catapetezmă şi alte ce i-au trebuit, şi au aşezat preoţi întru pomenirea ei, că era pustie de câţiva ani, şi încă, fiind supt biserică pivniţă, ţinea unii crâşmă, şi se făcuse lăcaş de curvie şi de beţie. Ci toate acestea le-au stricat doamna lui Mihai Vodă, şi iară au rămas biserica în statul său ca un lucru dumnezeesc, cinstit, precum zice Domnul nostru Iisus Hristos în sfânta Evanghelie către farisei: Casa mea casa rugăciunii se va chiema, iară voi o faceţi peşteră tâlharilor. Deci fără scrisoarea noastră pre acest domn îl arată lucrurile lui cele bune.

Pre acele vremi era Costandin Brâncoveanul Vodă domn în ţara muntenească foarte bogat, fiind bişug mare acolo, şi

---

1 de] în care beci P 2 de rău făcători] cei P 3 a prăvi *în mss* 6-7 aducătoare P 7 oricine din boeri P, niscaiva P, răcoşit D cu vicleşug P 12 a prăvi P 19 a *om.* D 21 mitropolie *în mss*, au] o au P 22 i-au] au P 24 pivniţă — crâşmă] crăşciumă vindea vin D 28 nostru *om.* D 30 fără de P 31 lucrul lui D 33 bilşug P

www.dacoromanica.ro

avea pace bună Mihai Vodă cu Brâncoveanul Vodă, şi pururea trimetea soli unul la altul cu scrisori, că şi rudă îşi era, al doilea veri de pre Cantacozineşti. Numai binele cel de obşte pururea îl răstoarnă nevoinţele cele pre ascuns, şi mai ales la Turc, căci ce vor să isprăvească pravilele unde domneşte lăcomia banilor, cum s'au prilejit lui Mihai Vodă.

Turcul, după obiceiul lui cel nestătător, luând bani dela Antiohie Vodă, ce era mazâl la Poartă, i-au dat domnia şi au mazâlit pre Mihai Vodă, domn numai de al doilea an. Deci nici un lucru nu este mai spre stingerea ţărilor decât schimbarea domnilor adese. Deci, viind mazâlie lui Mihai Vodă, şi-au strâns tot ce au avut şi s'au dus în Ţarigrad. Iară bucatele le-au trecut în ţara muntenească, avându-se bine cu Costandin Brâncoveanul Vodă.

Intr'acele zile se prilejise de venise sol dela Munteni la Mihai Vodă Toma Cantacozino spatar, şi apucându-l aicea veste de mazâlie, au fugit deodată la munte în Hangu, căci pintre mazâlie de multe ori se fac zarve şi zurbale ⟨de cei proşti⟩, apoi eşind din Hang au mers cu pace la ţara sa.

Atuncea boerii, câţi ⟨nu⟩ era de casa lui Antiohie Vodă, văzând mazâlia lui Mihai Vodă aşa fără de veste, fără nici o pricină, rămaseră în mare grijă, măcar că şi Antiohie Vodă în domnia dintâi tuturor au fost cu bine; nime nici o urgie sau nevoie n'au avut. Numai Mihai Vodă, ca un domn ce şi-l alesese ei dela Poartă, pre toţi îi avea în ştiinţă din boeria sa, şi toţi era cu bună nădejde că nu se va schimba aşa curând. Ce domni numai până la al doilea an, cum s'au zis, că multă întristare era la toţi, neştiind ce-i va mai împresura. Nici un lucru mai ales nu cugetă firea decât prieteşugul, nici un ajutor mai mare împotriva norocului decât tocmeala cea bună întru norod.

---

2 unul] uni D 3 de pre] despre D, deapururе P 5 ce] ei *în mss* 6 prilejit] întâmplat P 7 cel nestatornic D 10 nu-i mai stăngire P 13 le-au] i-au P 14 Costandin *om.* D 15 prilejise] întâmplasă P 16 anume Toma P 17 mazâlii P 18-19 de cei proşti B *(Mag. Ist. III, 78);* *în* D *foaia este arsă în acest loc;* *în* P: de cei ce vin cu cărţi dintr'altă ţară 20 câţi nu era B *(Mag. Ist. III, 78)* câţi era P; *în* D *locul e ars* 21 fără² de P 23 întâiu P 23-24 nime — nevoie] şi cu milă asupra ţării şi nici o nevoe P 23 o] de o *în mss* 24 ce şi-l] ce-l P 26 aşa curând *om.* P 27 la] în P, că] cu P

www.dacoromanica.ro

Insă şi de era o seamă de boeri întristaţi pentru venirea lui Antiohie Vodă, dar nime n'au dat dos, luându-i pre toţi cu bine Bogdan hatmanul, cumnatul lui Antiohie Vodă, ştiind că şi Antiohie Vodă era domn de ţară. Numai Panaitache postelnicul, ştiindu-se greşit lui Antiohie Vodă, părându-l când au luat Costandin Duca Vodă <a doua domnie>, au pribegit.

---

1 şi de] deşi D 5 părându-l] părăsindu-l *în mss* 6 a doa domnie B *(Mag. Ist. III, 78) mss om.*

www.dacoromanica.ro

INDICE*)

A.

Agapia, mânăstire, ocupată de Poloni 83 19; drăganii de acolo alungaţi 89 18.
agă împărătesc, ia pe domnii mazâli 57 9, 61 6, 71 13, 87 24, 97 3.
Ahmet sultanul, e ridicat la tron 98 6-8.
alaiul făcut lui Buhuş 68 16—18; alaiul domnesc al lui Constantin Duca 97 15—16.
Alexandru V. cel Bun şi Bătrân, aduce moaştele Sf. Ioan cel nou 83 9—11.
Alexandru V. Iliaş, tatăl lui Iliaş V. 57 11—21.
angării (dări), puse de Dimitrie Cantacuzino 69 2, de Constantin Duca 88 21—22, 96 1.
Aniţa, doamna lui Mihai V. Racoviţă, repară biserica mitropoliei vechi 100 20—27.
Aniţa, ţiitoarea lui Dimitrie Cantacuzino 68 28—29.
Antiohie hatmanul v. Jora.
Antonie V., e ales domn al ţării româneşti în locul lui Grigorie V. 55 20—22.
Antonie V. Ruset, v. Ruset.
Apafi Mihai, principele Ardealului, sfătueşte pe Duca să nu vie în ţară 75 26—32.
apăresc v. sucman.
Ardeal 95 13.
aret (pază) 63 10.
armată 59 24.
Azac v. beiul

B.

Bahlui, râu 82 23, 83 6.
Bainschie <Vasile>, trimis de Petriceicu să lovească pe Duca la Domneşti 76 22—24.
ban v. Savin.
Barnovschi V., zideşte mânăstirea Bârnova 56 10—11.
baş-ceauş 61 1—2.
Bărboşi, satul lui Miron Costin 85 32—33.
Bârnova, mânăstire, e îngropat Dabija V. 56 9—11.
Beciu (Viena), asediat de Turci 74 16—29, 75 1—2, 81 24—25, 91 18—20.
beiul dela Azac, ia pe Dumitrie Cantacuzino 80 19—27.
Belgrad 74 24; 75 17.
Berehoeşti, sat 57 8.
bir (haraci), Şerban V. părăşte pe Duca V. pentru 200 de pungi, birul ţării româneşti 75 19—26; un capegi başa vine la Iaşi pentru banii birului 89 3—12; vizirul vrea să ceară dela Brâncoveanu birul Moldovei 94 7—10.
biserici din Iaşi: Sf. Nicolae şi Sf. Sava, reparate de Antonie Ruset 69 17—21, 21—22; Biserica curţii domneşti şi Biserica dela vamă,

*) Cuprinde numai numele din text, nu şi pe cele din introducere.

www.dacoromanica.ro

cea dintâi reparată 99 28—100 17 cea de a doua zidită din temelie de Mihai Racoviţă 100 17—20; Biserica mitropoliei vechi reparată de doamna Aniţa 100 20—31.
Bogdan, hatman, sfetnicul Cantemireştilor 81 23, 85 14—16, 92 14—15; e ocărât de Velicico Costin 85 19—21; proclamă domn pe Dimitrie Cantemir 86 29—30, 87 12—13; fuge la Neamţ 88 2—5, 89 13—17; bucatele lui 88 10—11; revine după mazâlia lui Duca 89 29—30; scoate dări 90 1—5; sol la Brâncoveanu 90 15—18; pribegeşte 93 8—18; sfătueşte pe boieri să nu fugă 102 2—4.
Bogdan, jitnicer, complotează contra lui Duca 72 22—73 11.
Bogdan Lupul, vornic, pribegeşte în ţara românească 96 32.
Bogdăneşti, sat 55 10.
Botoşani 55 9; vornic în — 55 13—14.
Braşov 75 33, 90 27, 31.
Brăila 75 7, 76 32.
Brâncoveanu. Constantin Vodă, alegerea la domnie 85 5—9; boierii moldoveni pribegesc la el 85 22—26, 87 9—11, 90 8—21, 93 32—94 2, 96 11—12, 96 30—97 2, 20—24, 32—34; ajută pe Constantin Duca să obţină tronul 87 14—20, 92 22—93 4, 95 23—26; datoriile lui Duca către el 88 17—27, 93 30—32, 95 24—96 4; îşi mărită fata după Duca 88 28—89 2; face pace cu Antioh 90 15—18; nu-l vrea ca ginere 99 23—25; se opune la căsătoria lui Dimitrie Cantemir 90 29—30; stăruieşte pentru mazâlirea lui Antioh 91 7—17, 92 16—25; e chemat la Adrianopol 94 3—95 21, 96 14—29; prieten lui Mihai Racoviţă 100 32—101 14.
breslaşi 75 8, 99 8.
Bucureşti 95 7, 13; caimacam în — 71 7.
Buda 74 13—33.
Bugeac, e prădat de Moldoveni, Cazaci şi Poloni 75 1—8, 76 11—14, 20—21, 79 14—15, 80 11—12, 83 26—29; Tătarii deacolo bat pe Cazaci şi Moldoveni 79 10—13; pradă Moldova 82 7; Sobieski vrea să-l atace 81 27.
Buhul 72 18.
Buhuş Alexandru, sărdar, hatman, bate pe Hânceşti 58 14—16; cuprinde Neamţul şi Suceava 67 21—68 14; alaiul 68 16—18; pus hatman de Antonie Ruset 69 28—70 15; denunţă complotul 72 30—73 3; sfătueşte pe Duca să nu se ducă în ţara românească 76 5—7; bate pe Hăbăşescu la Movileni 76 17—21; luptă să scape pe Duca la Domneşti 77 18—79 7; pribegeşte în ţara românească 80 1—16.
bulucbaşi de seimeni 73 8; v. Cerchez, Dediul.
buzdugan de hătmănia Ucrainii 72 12—13.

C.

caftan, de domnie 53 18, 55 19, 56 21, 61 5, 65 13, 66 9, 80 18, 87 15, 22, 93 3, 5, 98 34; pentru slujbă 60 30, 75 13, 18, 94 26—27.
caimacami, în Bucureşti 71 6—7; în Iaşi 74 3—4.
cambarale (cumbarale, obuze) 92 11.
Cameniţa, cucerirea ei de Turci 58 25—59 8, 61 13—62 10, 28, 63 9, 64 14; aprovizionarea 62 14, 70 2, 71 22—23; haznele duse acolo 68 24—25; mezilul 71 22—27; drumul 72 1, 80 7; olatul 72 3—4; retrocedarea Polonilor 91 21—22, 92 6—13, 93 4, 96 5.
Cantacuzino Constantin, stolnicul, persecutat de Grigore Ghica 55 30—56 5; nu vrea să fie numit domn Constantin Duca <91 16—17>; îndeamnă pe Brâncoveanu să se ducă la Adrianopol <94 14—17>; îl sfătueşte să nu primească tronul Moldovei 95 7—14.
Cantacuzino, Dimitrie Vodă, domnia

www.dacoromanica.ro

întâia 66 5—69 12; umblă să mazâlească pe Antonie Ruset 71 3—4; cărţi viclene cu iscălitura lui 72 22—30; domnia a doua 79 24—80 27.
Cantacuzino Ilie, paharnic (fiul lui Toader Iordache vistierul), prigonit de Constantin Cantemir 86 13—87 11; scapă pe Iordache Ruset 93 19—24.
Cantacuzino Iordache, fiul lui Constantin postelnicul, persecutat de Grigore Ghica 55 30—56 5.
Cantacuzino Mihai, spătarul, persecutat de Grigorie Ghica 55 30—56 5; nu vrea să fie numit domn Constantin Duca <91 16—17>; trimis de Brâncoveanu la Poartă 92 16—25; îndeamnă pe Brâncoveanu să se ducă la Adrianopol <94 14—17>.
Cantacuzino, Şerban Vodă, scapă din mâna lui Grigore Ghica 56 2—3; e numit domn 71 4—11; boierii pribegesc de frica lui 71 19—21; ia parte la asediul Vienei 74 14—15, 75 9—16; păraşte pe Duca 75 19—24; stărueşte pentru mazâlirea lui Dimitrie V. Cantacuzino 80 3—19, 30—31; prigoneşte pe Iordache Ruset 81 12—18, 84 23—85 5; cu îndemnul lui vine Sobieski în Moldova 83 30—33; moartea lui 84 23—85 9; căsătoria fiicei lui cu Dimitrie Cantemir 90 26—32.
Cantacuzino Toderaşcu (Toader Iordache), vistier, lăsat caimacam de Duca 74 3—9; <75 34>.
Cantacuzino Toma, spătarul, trimis sol la Mihai Racoviţă 101 15—19.
Cantacuzino Vasilaşco, spătar (fiul lui Toader Iordache), prigonit de Constantin Cantemir 86 13—87 11; pribeag în ţara românească 91 12.
Cantacuzineştii, familia 101 3.
Cantemir, Antioh Vodă, domnia întâia 90 6—93 4; stărue să obţină tronul în locul lui Duca 98 22—25; e numit a doua oară 101 6—9.
Cantemir, Constantin Vodă, alegerea la domnie 80 14—19; domnia 80 29—87 16; a miluit pe oamenii săi 87 27—30.
Cantemir, Dimitrie Vodă, ridicat la domnie 86 28—87 16; stă în Ţarigrad 90 22—23, 32; căsătoria 90 26—32, 91 4—6; trimisul lui la Iaşi 91 1—3.
capegi-başa, vine la Iaşi pentru tribut 89 3—12.
capichehaele v. Dimitrie Cantacuzino 66 3—4; Constantin Cantemir 81 4—5.
Caplan paşa, stă cu oastea la Ţuţora 62 19—20, 63 23—24; asediază Suceava 67 25—29; mazâleşte pe Dimitrie Cantacuzino 68 24—27, 69 14—15.
Cara Mustafa, vizirul, asediază Viena <73 22>, 74 16—75 26, 91 19.
Caraiman paşa, iese din Cameniţa 92 9—10.
Carloviţ, pacea dela — 91 18—92 14.
Caşin, mânăstire 82 16.
Catargiul Apostol, comis, lăsat zălog de Duca 75 25.
Catrina, fata lui Gheorghe V. Duca, căsătoria ei 72 6—9, 13—14.
Cavala, Constantin Duca e surghiunit acolo 98 5.
Cazacii, bătuţi de Buhuş 70 6—10; oaste în Cehrin 70 23—24; Duca e numit hatman al lor 72 9—21; pradă Bugeacul 75 5—6, 76 13—14; atacă pe Duca în Domneşti 76 22—79 7; sunt bătuţi de Tătari 79 10; ocupă Soroca 84 13—20.
Căcaina, râu 59 28.
cămaraş 55 12.
Câmpu Lung (Bucovina), ocupat de Poloni 83 20—21.
câşleni, în slujba lui Constantin V. Cantemir 82 8.
ceauş spătăresc (Constantin Cantemir) 81 1—2.
Cehrin, asediul şi cucerirea lui de Turci 69 23—71 2.
celednic 78 16.

www.dacoromanica.ro

Cerchez bulucbaşa, împuşcă un rotmistru 77 15–16.
Cerchez Ştefan, comis, trimisul lui Duca îi dă o scrisoare adresată caimacamilor 93 14–16.
Cernăuţi 83 3.
Cetăţuia, mânăstire, zidirea ei 57 25–26; sultanul s'a suit în deal acolo 60 7; adăposteşte pe Constantin Cantemir 82 30.
Chiriţă Draco Ruset v. Antonie V. Ruset.
Cialâc enicer-agasi, Antioh Cantemir stărue la el pentru domnie 98 22–25.
Ciobanul Constantin, postelnic, sfătueşte pe Duca să nu se ducă în ţara românească 76 6–7; e cu Duca la masă la Domneşti 77 18–19.
Cirimuş 84 10.
Ciudin Gheorghe, sărdar, prinde pe Lupul sulgerul 73 3–5.
ciuma supt Dumitraşcu Cantacuzino 68 19–23.
cluceri: Constantin Cantemir 81 4, Petriceicu 61 3.
cneaz v. Rămădan.
comişi v. Catargiul Apostol, Cerchez Ştefan.
Constantin ‹Lambrino›, ginerile lui Gavril Costache, pribegeşte 85 23-24.
Copăceşti, sat 77 11.
Cornescul Grigore, nemeş, face planul Cameniţei în ceară 59 1–5.
Costache Gavril, hatman, vornic, e înlocuit cu Buhuş 69 28—70 15; sfătueşte pe Duca să se ducă în ţara românească 75 33—76 5; pribegeşte 80 13–16; în favoare la Cantemir 81 7–8, 86 4–6; sol la Munteni, moartea lui 84 21–22; fii şi ginerii lui 85 22–24.
Costache Lupul, vistier, pribegeşte 85 22–23; îndeamnă pe Constantin Duca la cheltueli 88 9–13.
Costache Vasile, vornic, pribeag în ţara românească 96 31–32.
Costin Ioan, sărdar, închis de Cantemir ‹86 7–8›; fuge la Neamţ ‹86 13–18›; pribeag în ţara românească 91 13.
Costin Miron, logofăt, sfătueşte pe Dimitrie Cantacuzino să primească Tătarii la ernat 66 22–27; nu lasă pe Duca să meargă în ţara românească 76 6–7; îl sfătueşte să rămână în Domneşti 76 32—77 1; se duce în Polonia 79 31—80 1; staroste de Putna 81 8–12; omoară tâlharii 82 17–21; vistiernice mai încet cu orânduelile 85 17–19; uciderea lui 85 32—86 1; feciorii 86 7–18.
Costin Nicolae, hatman, închis de Cantemir ‹86 7–8›; fuge la Neamţ ‹86 13–18›; pribeag în ţara românească 91 12–13.
Costin Velcicico, hatman, e bătut de un podghiaz 82 25—83 2; ocăra pe Bogdan hatmanul 85 19–22; omorârea lui 85 30—86 1.
Crâm 70 19.
Cuniţki, vine cu Petriceicu 75 4; pradă Bugeacul 76 11–14.
Cuparul cel bătrân, stărueşte pentru numirea lui Dabija 53 9–18; purta trebile lui la Poartă 56 19–20.
Cupăreşti, Orheienii şi Lăpuşnenii se ridică împotriva lor 58 1–4; Şerban V. îi duşmăneşte 81 13–14; vrajba dintre Cantemir şi Şerban din cauza lor 84 25; lăcomia lor 85 12–14; v. Ruset.
curteni 97 25.

D.

Dabija, Istratie V., domnia lui 53 1–56 19.
Dabijoae ‹Ecaterina-Dafina›, stărue să pue domn pe Duca 56 16–22.
Dărăbani, sat 60 23.
dări, supt Dabija 54 2; Iliaş Alexandru 57 21; Constantin Duca 93 28.
Decusară, căpitan, scapă pe Buhuş 68 3–8; denunţă complotul contra lui Duca 72 30—73 3.

www.dacoromanica.ro

Dediul, bulucbaşă, se închină podghiazului 79 2–4.
Dediul, sărdar, întovărăşeşte pe Buhuş la Domneşti 77 22–24; e trimis să ademenească podghiazul la luptă 78 20–31.
Dimidenski, vine cu Petriceicu 75 3–4; e trimis cu podghiazul să atace pe Duca 76 22–24.
dobe 68 16, 97 16.
dobrovenetic <ragusan>, solul — la pacea dela Carloviţ 91 29–30.
Domneşti, satul unde e prins Duca V. 76 8—79 7, 80 2.
Don 92 3.
Dosoftei mitropolitul, se duce în Polonia 83 11–14.
drăgani (oaste polonă), la Cameniţa 61 23; înghiaţă în expediţia din Moldova 84 8–9; sunt prinşi la Agapia 89 18–19.
dragoman v. Mavrocordat.
Drăghinici Iane, pus de Duca hatman peste Cazaci 72 15–16.
Duca, Constantin V., domnia întâia 87 17—90 5; pribegii stăruesc pentru el 90 8–14, 91 7–17; domnia a doua 96 26—98 5, 99 3, 102 5–6.
Duca, Gheorghe V., domnia întâia 56 12—57 11; domnia a doua 57 24—62 10; domnia din ţara românească 65 10–14, 69 24–25, 71 5–6; stăruieşte pentru Buhuş 70 12–13; domnia a treia 71 17—79 23.
Dunăre 54 6,24, 58 13,19, 64 19,30 74 14,30, 75 26, 82 2, 97 26,31,34; podul dela Obluciţa 59 9–10, 62 9.
Durac, sărdar, se revoltă contra lui Duca 58 5.

E.

Edicula 100 9.
emendaţiuni în text, 55 29, 59 35–37, 63 31, 66 32, 67 29, 67 30—68 3, 69 34–35, 70 20–21,37, 72 11,34–35, 74 16,17, 75 35, 81 35–36, 83 37—84 26–30, 84 31–38, 86 29–30, 87 11,29–30, 91 36, 93 37, 96 37, 99 33,34–35,39. 101 32, 103 7.
englez, solul — la pacea dela Carloviţ 91 29.
enicerii, ridică sultan pe Ahmet 98 5.
Enicul, vizirul vrea să-l cucerească 74 17–26.
Epureni, sat, Hânceştii sunt bătuţi de Buhuş acolo 58 15–16.

F.

Fălciu, ţinutul 73 31, 80 32.
Focşani 73 30, 76 29, 77 29, 80 14, 82 20, 89 1.
franţuzesc, solul — la pacea dela Carloviţ 91 29.
francesc (italian), solul — la pacea dela Carloviţ 91 29.

G.

Galata, mânăstire 68 22, 26; Turculeţ e dus acolo 89 29.
Galaţi 64 30, 97 17, 26.
galion rusesc, pe Marea Neagră 91 31—92 5.
Gavriliţă hatmanul v. Costache Gavril.
geul, a — 96 2.
Gheorghe, logofăt al treilea 76 1–2.
Gheuca Vasile, vistier, complotează contra lui Duca 72 22—73 11.
Ghica, Gheorghe V. tatăl lui Grigore V. 54 7.
Ghica, Grigore V., ia parte la expediţiile dela Uivar şi Leva 54 3—55 2; fuge la Creştini 55 3–16; redobândeşte tronul 55 17—56 5; ia parte la luptele cu Polonii 59 14–15 62 18—65 19, 66 1.
Greci: Gheorghe Duca 56 13, Dimitrie Cantacuzino 66 3, Antonie Ruset 69 15, Cupăreştii 58 3, Drăghinici Iane 72 16; Hânceştii se revoltă contra lor 58 1–3; ocărăsc legea 69 7–8.
gros, a băga la — 73 16–17.

www.dacoromanica.ro

gura Oituzului 85 2.
Gurie, jolnir 83 2.

H.

Halil paşa, vizir, ordonă lui Antonie Ruset să pună pe Buhuş hatman 70 1–15.
Hangu, sat 93 23, 101 17–19.
hanger 63 26, 65 5.
hanul v. Tătarii.
hatmani v. Bogdan, Buhuş Alexandru, Costache Gavril, Costin Nicolae, Costin Velicico, Hăbăşescu, Jora Antiohie, Zosin; hatmani poloni 64 20, 25, v. Sobieski; hatmanul Cazacilor v. Drăghinici.
haznele 68 24.
Hăbăşescu <Gligore>, urmează pe Petriceicu în Polonia 63 30; bătut de Buhuş 76 17–21.
hărăţi, a se — 77 27.
Hâncu, medelnicer, se răscoală împotriva lui Duca 58 4–5.
Hânceştii, răscoala lor 58 1–24.
hârtii (dări), introduse de Dumitraşcu Cantacuzino 69 1–3.
Hotin, cetate 60 28; Petriceicu rămâne cu oaste acolo 62 7–8, 13–15; înfrângerea Turcilor acolo 62 16—64 16, 65 2, 21, 67 2, 21; Antonie Ruset pune strajă 71 28; ţinutul 59 1–2; mânăstioara de supt — 59 16–21.
hotnogi 58 18.
Husain paşa, bătut la Hotin 62 16–65 9.
husari (oaste polonă) 64 7.
Huşi 65 21.

I.

ialoviţe (vaci grase) 60 21.
Iaşi 53 20, 56 23, 61 6, 62 15, 68 16, 71 24, 73 2, 86 23, 89 28, 90 31, 91 2; sultanul îl vizitează 59 27; caimacami 74 3, 8, 75 31; Petriceicu vine în— 75 5, 76 15, 22, 25, 79 12; podghiaz la— 82 21—83 2; Sobieski trece prin— 83 6; ciuma 68 19–23: îngrădirea târgului de Constantin Duca 89 13–14.
Ibraim paşa, sol la Carloviţ 91 26–27.
Iliaş Alexandru V. 57 10–23.
interpolări în mss 7 35–37, 20 31–34, 31 37—32 26–30, 31–38, 35 11, 29–30, 47 34–35.
Iusuf paşa, seraschier la Obluciţa 80 18–19; paşă la Tighina 97 29–30.
Ivaşco <Razu>, ginerele lui Gavril Costache, pribegeşte 85 23.
izvod (însemnare) 72 27.
împrumute pe boieri 73 13, 88 22, 93 30, 95 30.

J.

Jijia 67 4.
jitniceri v. Bogdan.
joimiri, jolniri 66 28, 83 2, 89 21.
Jora Antiohie, cămăraş, hatman, pribegeşte 85 24, 91 13, 96 32; atacă pe Polonii din Neamţ şi Agapia 89 13–27.
Jora <Toderaşcu>, vornic de Botoşani, ia din banii lui Grigore Ghica 55 13–16.

L.

lacune în mss 55 29, 67 29, 67 30—68 3, 70 21, 22, 74 16, 86 29–30.
laumuri (lagumuri, mine) 84 16.
Lănţeşti, sat, Polonii fac palancă acolo 83 21.
Lăpuşnenii, se revoltă contra lui Duca 58 1–24; boierii îi îndeamnă să prinză pe Duca 72 22–30.
Lăţcani, sat 86 23.
lefecii 81 28, 86 17, 19 v. slujitori.
lege (religie) 69 8.
Leşi, ţara leşască, Turcii le iau Cameniţa 58 25—62 10; lupta dela Hotin 62 16—65 28; bat pe Turci la Viena 74 20–23; ocupă cetăţi în Moldova 67 21—68 8, 81 24–84 20, 89 13–27, 96 5–6; domni şi boieri pribegi în Polonia 55 9–17, 65 29—64 4, 75 2–4, 31,

www.dacoromanica.ro

79 31—80 1, 10, 81 8—9, 93 19—24; Moldoveni în slujba lor 81 1, 28—30; v. podghiazuri, jolniri.
Leva, Turcii vor să o cucerească 54 10—19.
limbă, a prinde— 78 16.
Liov 62 23.
lipcani (slujitori) 76 10, 77 4—24.
logofeți v. Costin Miron, Gheorghie, Racoviță Nicolae, Cantacuzino Șerban.
Lugoj 74 12.

M.

Manolache sulgerul v. Ruset.
Marea Neagră 91 31.
Mavrocordat, Alexandru Scarlat-olu, sol la Carloviț 91 27.
mazili 73 21, 75 7, 76 13, 25, 81 28, 85 27, 97 10, 47 8.
mânăstiri v. Agapia, Bârnova, Cetățuia, Galata, mânăstioara de supt Hotin, Neamțul, Nicoriță, Râșca, Secul.
mârzaci 67 3.
medelniceri v. Hâncul.
metereze 84 16.
mezil (poștă) 71 22, 27, 72 4.
Mihail, craiul polon 61 16, 62 22—23.
Misail mitropolitul, păstorește pe timpul lui Mihai Racoviță 99 11—12.
Mitrea, căpitan, sfătuește pe Duca să meargă în țara românească 76 2; nu lasă pe Dimitrie Cantacuzino să plece 80 20—27.
Moldova 55 5—6, 62 29, 63 10, 69 29, 71 11, 72 19—21, 75 3, 23, 83 8, 24, 33, 91 11, 92 18, 93 35, 94 2, 8, 29—30, 96 6; râul 82 13.
Moldoveni, înștiințează pe Poloni că vin Turcii 61 18—19; pribegi în Polonia 75 2—3; închinați la Poloni 82 6; în oaste la Uivar 54 9; la Hotin 62 25; în podghiaz la Domnești 78 17; bătuți în Bugeac 79 10—16; bătuți la Soroca 84 17.
Mosc, Muscali, hanul vrea să se închine lor 56 28; împăratul omoară pe Rămădan 70 29—71 2; oastea 69 26—27; solul 91 31; Muscalii vin în Moldova 83 37—84 26—30; fac galion 91 31—92 5.
Movilău 55 11.
Movileni, lupta dela — 76 17—21.
Muhanrenco, căpitan de lipcani 77 5.
Munteni, țara muntenească, în oaste la Hotin 62 25, 64 1—15; dușmănesc Moldova 83 30—84 2, v. Brâncoveanu; Cantemir a fost la ei ceauș spătăresc 81 2; sol la — 84 21—22; sol dela — 101 15—19; să scrie ale lor 56 4; boierii pribegesc în țara muntenească 58 13, 76 6—8, 80 1—2, 85 22—26, 86 13—15, 87 9—11, 90 8—10, 93 32—35, 96 11—13, 97 20—26; țara muntenească 65 13, 66 6—7, 71 5, 9, 14—15; 74 10, 76 3, 96 20—21, 100 33, 101 13.
Mustafa sultanul, mazâlia lui 98 5—8.

N.

nafaca (leafă) 55 22.
nalgios, a face — 80 24.
Neamțul, cetate, ocupată de Poloni 67 21—30, 83 16—18, 22, 25, 84 3, 89 17; boierii se refugiază acolo 86 18, 88 3, 89 29—30; comindatul dela— 83 16—17, 86 18, 88 3.
Neamțul, mânăstire, ocupată de Poloni 83 20.
Neamțul, târg 89 14—18.
nemeș 59 1.
Nemirov 72 15.
Nemți, Neamțul, țară nemțească, războaele cu Turcii 54 3—25, 73 22—74 33, 81 24—30; pacea dela Carloviț 91 18—92 7; Nemți în oastea polonă 67 22—68 9; Ghica fuge în țara nemțească 55 13.
Nicoriță, mânăstirea lui— 59 27.
Nistru 55 11, 60 17, 27, 61 20, 64 10—14, 65 7, 67 4, 72 19.

www.dacoromanica.ro

O.

Obluciţa, vadul 62 9, 17, 64 31, 66 8, 18; seraschierul dela— 80 18–19.
obuz 65 26, 83 5.
Ocna 82 15.
odoare 73 15, 88 17, 90 4.
Odriiu 87 21, 30, 94 18, 22, 95 12, 14, 20, 97 21, 22, 98 4–14.
olac, a veni, a repezi de — 91 2, 95 7.
olatul Cameniţii 72 3–4.
Orăşani, sat, Polonii fac pălănci acolo 83 21.
orânduele (dări) 73 13, 85 13, 93 29, 95 30.
ordie (urdie, tabără) 60 5, 8, 25.
Orheieni, se revoltă contra lui Duca 58 1–24; boierii îi îndeamnă să prinză pe Duca 72 22–30.
otac 82 18.
oturac (popas) 73 31.

P.

Pagul 81 34, 83 3.
paharnici v. Cantacuzino Iliaş, Racoviţă Ion.
Palade <Toader>, spătar, lăsat caimacam de Duca 74 4.
Palade Ion, vistier, pribeag 96 33.
Panaiotache, uşer, postelnic, ia parte la jăfuirea Sucevei 68 9–12; pribegeşte 102 4–5.
Papa dela Roma 83 23.
pălănci 61 16, 83 21.
părcane 83 21–22, 89 23.
Petriceicu, Ştefan Petru V., alegerea 61 2–5; domnia 62 11—66 4; revenirea din Polonia 75 1–5, 76 14–16, 22–24, 79 12–14, 80 10.
Piatra, oraşul 82 8.
plian 62 9.
plocon 75 12.
podghiazuri 72 1–5, 76 22—79 7, 81 32, 82 14, 25, 83 26, 89 7–9.
Podişoare, lupta dela — 67 30—68 9.
polcovnici căzăceşti 72 17, 84 13.
Poloni v. Leşi.
postelnici v. Ciobanul Constantin, Ruset Iordache, Ruset Manolache, Stamatie.
potronici ($\frac{1}{36}$ dintr'un galben) 55 22.
Prut 55 10, 59 22, 60 19, 63 22, 64 20, 67 4.
Purece Vasile (căpitan), aduce dela Braşov pe logodnica lui Dimitrie Cantemir 90 27–28.
Putna, ţinutul 82 14; staroste de — 81 10, 82 18.

R.

Rachieriţa v. Aniţa.
Racoviţă Ion, paharnic, sfătueşte pe Duca să meargă în ţara românească 76 1; tatăl lui Mihai V. 100 19.
Racoviţă, Mihai V. 95 22—102 6.
Racoviţă Nicolae, logofăt, lăsat caimacam de Duca 74 3.
Radu V. Leon, tatăl lui Ştefan V. 72 7, 14.
raia împărătească 63 10.
Rămădan (Ramadanovski), cneazul, bate pe Turci la Cehrin 69 25–27; predă cetatea 70 16—71 2.
Rami, vizir, chiamă pe Brâncoveanu la Adrianopol 94 3—95 21, 96 15–16.
Răcăciuni, sat 77 19.
răitui, a — 89 22.
Râm v. Papa.
Râşca, mânăstire, Polonii fac pălănci 83 20.
reiz-efendi v. Rami.
Roman, oraşul, Cantemir pune câşleni de pază 82 8; Miron Costin e omorât acolo 85 33.
Ropcea 84 5.
rotmistri 67 1, 77 15–16.
Rumele 56 13.
Ruset, Antonie V., e trimis la Poartă să ceară domn în locul lui Ştefăniţă 53 2–6; domnia lui 69 13—71 16; gropniţa lui 86 26–27.
Ruset Iordache, postelnic, vistier, vornic, persecutarea lui 81 12–18, 88 2–5, 89 13–17, 29–32, 93 8–27, 97 18–19;

www.dacoromanica.ro

în favoare la domni 81 18–23, 85 10–19, 92 14–15; ridică la tron pe Dimitrie Cantemir 86 29–30, 87 12–16; bucatele lui 88 10–11, 14–15, 90 1–5; cu îndemnul lui se ridică ţara asupra lui Constantin Duca 97 10–12; jupâneasa lui 84 23—85 5, 88 4–5.
Ruset Manolache, sulger, postelnic; trimis de Buhuş la Focşani 77 29–30; Constantin Duca îl ia cu el 97 19.
Ruşava 54 6.
Ruşciuc 97 33.

S.

saivan (cort) 59 29, 60 2.
saragele 84 25—85 5.
seraschieri 54 14; v. Husein paşa, Iusuf paşa.
Sarvaş 74 12.
Savin banul, pradă Bugeacul 76 13.
sărdari v. Buhuş Alexandru, Cantemir Constantin, Ciudin Gheorghe, Costin Ion, Dediul, Durac.
scatulci 86 21.
Scarlat-olu Alexandru v. Mavrocordat.
Sebeş 74 12.
Secul, mânăstire, Polonii fac pălănci 83 20.
seimeni, siimeni 73 8, 18, 76 10, 77 3, 17, 78 1, 12, 79 1, 88 8, 93 22.
sicrie (lăzi) 86 20.
Siniavski hatmanul 62 22, 65 20.
Siret 76 20, 25, 82 13, 83 7, 84 3, 5.
slujbe (dări) 80 23.
slujitori 68 2, 16, 70 7, 71 26, 72 4, 76 9, 26, 30, 77 25–26, 97 32, 82 5, 24–25, 83 17, 87 2, 99 8.
Sobieski, regele polon, era hatman în timpul războiului Cameniţei 61 17; ia parte la lupta dela Hotin 62 20–21; bate pe Turci la Viena 74 20–23; expediţiile în Moldova 81 31—84 12.
soli la pacea dela Carloviţ 91 28–30.
Solnoc 74 13.
Soroca 71 13, 72 19, 75 26, 84 13.
Soveja, mânăstire 82 16.
spătari v. Palade Toader, Racoviţă Mihai, Vasilaşco.
Stamatie ‹Hiotul, Sacâzlâul›, postelnic, sfătueşte pe Dabija să nu fugă 54 25—55 1.
staroşti, de Cameniţa 62 1; de Putna 81 10, 82 18.
steaguri 82 10, 97 16; —de husari 64 7; —de lipcani 76 10, 77 3–4; —de seimeni 88 8.
Stol-Beligrad (Alba Iulia) 74 17.
Suceava 55 6–7, 65 29, 67 22, 68 10, 15, 76 15, 79 13.
sucman apăresc 93 21.
sulgeri v. Lupul, Ruset Manolache.
surgun 98 5.
surle 68 17, 97 16.

Ş

şătrari v. Tănase de Soroca.
şlic căzăcesc 72 12.
şliav 62 8, 70 7.
Ştefan V., fiul lui Radu V. Leon, se căsătoreşte cu fata lui Duca 72 6–14; vine la Domneşti să scape de Duca 78 1–7.
Ştefăneşti, târg 71 26–27.
Ştefăniţă V. Lupu 53 2.
Şoldeşti, sat 78 3.

T.

tabăra, a lega — 67 30, 68 2.
Tabără, sat 71 26.
Tănase de Soroca, şătrar 75 25–26.
Tătari, în armata turcească la Leva 54 14–15; la Hotin 65 24–28; la asediul Vienei 74 16, 75 4–5; la Soroca 84 13–15; vin în ajutor lui Gheorghe Duca 58 13–14; lui Constantin Cantemir 82 5, 83 4; pradă Moldova 66 13—67 20, 71 24–25, 73 31—74 2; cei din Bugeac sunt prădaţi şi bătuţi 76 13–14, 81 27, 82 2, 83 27–29; bat pe Cazaci şi pe Moldoveni 79 10–16; se aduce pâine în Moldova dela ei 79 29–30; urmăresc pe Sobieski

www.dacoromanica.ro

83 3–8, 84 12 ; hanul 56 27—57 6, 73 32 ; sultani 54 14, 65 25, 84 14–15.
tâlmaci 57 18, 68 12.
Târgul Frumos 83 7, 16.
Temişvar 74 12, 91 2.
Tighinea, paşă de—84 24; v. Iusuf paşa.
Tisa 74 13.
Tismenul, râu 69 27.
Tomşa, Ştefan V., zideşte Biserica curţii din Iaşi 99 27.
Trotuş 77 11.
tuiul dat lui Duca pentru Ucraina 72 12, 20.
tunuri 59 22, 61 30, 74 22.
Turci, expediţiile dela Leva şi Uivar 54 3–20; războiul Cameniţei 58 25—62 10; lupta de la Hotin 62 16—63 28; expediţiile dela Cehrin 69 23-71 2 ; asediul Vienei 73 22-74 33, 81 24, 91 1–2; pacea dela Carloviţ 91 18—92 10, 93 3–4, 96 5 ; atacaţi de podghiazuri la drumul Cameniţei 72 1–3; Cazacii din Ucraina li se închină 72 9–10 ; oaspeţi ai lui Dumitraşcu Cantacuzino 69 3–7 ; asupririle lor în Moldova 99 26–27, 101 3–6 ; viziri 53 8–18, 60 14, 18, 64 30, 65 8, 66 12, 16, 69 24, 71 9, 73 22—75 21, 85 29, 87 23, 92 29, 98 33, v. Cara Mustafa, Rami ; sultani 59 22—61 2, 98 6–9; cunoscători ai limbii turceşti 78 28–29, 81 4–5.
Turculeţ Costaşco, prins la Neamţ 89 22–29.
Turia (plasă în ţinutul Iaşilor) 82 26.

Ţ

Ţarigrad 53 10, 55 19, 27, 56 19, 57 10,14,17, 61 7, 64 27, 65 15, 68 29, 71 13–14, 72 7, 22, 80 20, 81 18, 87 24–25, 89 32–33, 90 23,32, 91 28, 32, 92 5, 98 2, 6, 99 2, 100 9, 101 12.
Ţicănăuca (în Ucraina), Gheorghe Duca face case acolo 72 18.
Ţuţora 59 24, 60 5–6, 13, 18, 19, 62 19, 63 24, 68 24, 69 14–15.

U.

Ucraina, Cazacii de acolo în seama lui Duca 72 9–13.
ughi 73 14–15.
Uivar 54 5–9.
Unguri, ţara ungurească; Grigore Ghica îşi trimite doamna în — 55 3–5; Gheorghe Duca trece prin — 74 11, 75 26–27; se aduce pâine de acolo 79 29–30; boierii pribegesc în — 81 18, 96 11, ; tâlhari de acolo vin în Moldova 82 7.
Ursache <Dumitraşcu>, persecutat de Cantemir 86 13—87 11.
uşer V. Panaiotache.

V.

valea Lăţcanilor 86 23.
Vasilaşco, spătar 91 12.
Vasile V. Lupu, tatăl lui Ştefăniţă, 53 2; ia pe Duca în casă 56 14–15.
văcărit, scos de Constantin Duca 88 22.
Velicico v. Costin.
veneţian, solul, la pacea dela Carloviţ 91 29.
vistieri v. Cantacuzino Dumitraşcu, Cantacuzino Toderaşcu, Costache Lupu, Duca Gheorghe, Gheuca Vasile, Palade Ion, Ruset Iordache.
vistieria 100 1, 15.
Volodiovski, staroste de Cameniţa 62 1.
vornici v. Bogdan Lupu, Costache Gavril, Costache Vasile, Costin Velicico ; vornic de Botoşani 55 13–14.
viziri v. Turci.

Z.

zaharale 62 5, 71 22.
Zalucea, sat 64 51.
zapcil, a — 73 30.
Zăbrăuţi 78 3, 8.
zlotaşi 73 15.
Zosin <Başotă>, hatman 80 5–6.

www.dacoromanica.ro

GREȘELI DE TIPAR

Pag.	11	r. 8	*în*	*loc*	*de:*	nice	*să*	*se*	*citească:*	nici
»	33	r. 4	»	»	»	1703	»	»	»	1704
»	»	r. 7	»	»	»	»	»	»	»	»
»	40	r. 22	»	»	»	II 27 5—6	»	»	»	II 275—6

www.dacoromanica.ro

PUBLICAȚIUNILE
COMISIEI ISTORICE A ROMÂNIEI

— MIRONIS COSTINI CHRONICON TERRAE MOLDAVICAE AB AARONE PRINCIPE (MIRON COSTIN, LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI DELA ARON VODĂ ÎNCOACE). Traducere latină contimporană, editată de *Dr. Eug. Barwiński.* București 1912. XXVI + 228 pp. în 8°. Lei 6, ed. de lux lei 8.

— CRONICA EXPEDIȚIEI TURCILOR ÎN MOREEA 1715 (CHRONIQUE DE L'EXPÉDITION DES TURCS EN MORÉE), atribuită lui Constantin Diichiti și publicată cu traducere franceză de *N. Iorga.* București 1913. XVI + 228 pp. în 8°. Lei 5, ed. de lux lei 8.

— DOCUMENTELE LUI ȘTEFAN CEL MARE, publicate de *I. Bogdan.* București 1913. Vol. I, XLVI + 518 pp. în 8°. Lei 12 (cartonat lei 13.50, legat în piele flexibilă lei 15), ed. de lux lei 15 (legat lei 18). Vol. II, XXII + 612 pp. în 8°. Aceleași prețuri.

Se găsesc sub tipar și vor apărea în curând:

— LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI PÂNĂ LA ARON VODĂ, întocmit după Grigorie Ureche vornicul, Istratie logofătul și alții, de Simion Dascălul, editat de *C. Giurescu.*

— PSALTIREA SCHEIANĂ, în legătură cu psaltirele traduse din slavonește dela Coresi până la Dosofteiu, publicată de *I. A. Candrea.*

— EVANGHELIA CU ÎNVĂȚĂTURĂ A DIACONULUI CORESI 1581, publicată de *Sextil Pușcariu* și *Alexie Procopovici.*

— DOCUMENTE ȘI PECEȚI MOLDOVENEȘTI ÎN FACSIMILE (SEC. XIV-XVI), 92 planșe în fototipie, cu o introducere, de *I. Bogdan.*

— BULETINUL COMISIEI ISTORICE A ROMÂNIEI, I (1912/1913), conținând pe lângă partea oficială studiile d-lor membri ai comisiei: *D. Russo,* Critica textelor și tehnica edițiilor (ed. separată 108 pp. în 8°, lei 3); *I. Bogdan,* Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare (cu 6 planșe în fototipie) și *C. Giurescu,* Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron logofătul și Vasile Demian.

Publicațiunile Comisiei Istorice a României se găsesc de vânzare la librăriile ***Socec & Comp., Sfetea*** *și* ***Alcalay*** *din București.*

www.dacoromanica.ro

PUBLICAȚIUNILE COMISIEI ISTORICE A ROMÂNIEI

— Mironis Costini Chronicon Terrae Moldavicae ab Aarone Principe (Miron Costin, Letopisețul Țării Moldovei dela Aron Vodă încoace). Traducere latină contimporană, editată de *Dr. Eug. Barwiński*. București 1912. XXVI + 228 pp. în 8°. Lei 6, ed. de lux lei 8.

— Cronica expediției Turcilor în Moreea 1715 (Chronique de l'expédition des Turcs en Morée), atribuită lui Constantin Diichiti și publicată cu traducere franceză de *N. Iorga*. București 1913. XVI + 228 pp. în 8°. Lei 5, ed. de lux lei 8.

— Documentele lui Ștefan cel Mare, publicate de *I. Bogdan*. București 1913. Vol. I, XLVI + 518 pp. în 8°. Lei 12 (cartonat lei 13.50, legat în piele flexibilă lei 15), ed. de lux lei 15 (legat lei 18). Vol. II, XXII + 612 pp. în 8°. Aceleași prețuri.

Se găsesc sub tipar și vor apărea în curând:

— Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă, întocmit după Grigorie Ureche vornicul, Istratie logofătul și alții, de Simion Dascălul, editat de *C. Giurescu*.

— Psaltirea Scheiană, în legătură cu psaltirele traduse din slavonește dela Coresi până la Dosofteiu, publicată de *I. A. Candrea*.

— Evanghelia cu învățătură a diaconului Coresi 1581, publicată de *Sextil Pușcariu* și *Alexie Procopovici*.

— Documente și peceți moldovenești în facsimile (sec. XIV-XVI), 92 planșe în fototipie, cu o introducere, de *I. Bogdan*.

— Buletinul comisiei istorice a României, I (1912/1913), conținând pe lângă partea oficială studiile d-lor membri ai comisiei: *D. Russo*, Critica textelor și tehnica edițiilor (ed. separată 108 pp. în 8°, lei 3); *I. Bogdan*, Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare (cu 6 planșe în fototipie) și *C. Giurescu*, Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron logofătul și Vasile Demian.

Publicațiunile Comisiei Istorice a României se găsesc de vânzare la librăriile **Socec & Comp., Sfetea** *și* **Alcalay** *din București.*

www.dacoromanica.ro